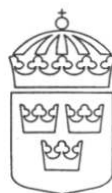

Riksdagens protokoll

1991/92:70

Onsdagen den 26 februari

Kl. 9.00–17.48

Protokoll
1991/92:70

1 § Utökning av antalet suppleanter i socialutskottet

*Utrikespolitisk
debatt*

Valberedningen hade enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag tillstyrkt att antalet suppleanter i socialutskottet skulle utökas från 18 till 19.

*Allmän
utrikespolitik*

Kammaren biföll denna framställning.

2 § Val av suppleant i socialutskottet

Företogs val av en suppleant i socialutskottet.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i socialutskottet

Roland Larsson (c)

3 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 20 februari.

4 § Utrikespolitisk debatt

Anf. 1 TALMANNEN:

Nu vidtar en utrikespolitisk debatt. Debatten är indelad i tre avsnitt. I avsnitt I avger utrikesminister Margaretha af Ugglas en utrikespolitisk deklaration och därefter följer talare från de tre oppositionspartierna.

Avsnitt I (allmän utrikespolitik)

Anf. 2 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Ärade ledamöter! Sedan riksdagen förra gången samlades för att debattera vårt lands utrikespolitik har fundamentala förändringar inträff-

fat som inte bara påverkar Europas karta, utan också vårt sätt att betrakta omvärlden. Efterkrigstiden har gått in i ett nytt skede.

Västeuropa har tagit ytterligare ett viktigt steg mot en europeisk union genom deklarationen från Europeiska rådets möte i Maastricht. Den vision av europeiskt samarbete som kodifierades i Romfördraget har visat sin livskraft inte bara genom att skapa ekonomisk dynamik hos vår kontinent, utan också genom att verka som en motor för frihet och demokrati i hela Europa. Genom vår medlemsansökan i Europeiska gemenskapen, som stöds av en bred majoritet i riksdagen, har vi gjort klart att vi fullt ut vill delta i den framväxande Europeiska unionen.

EG och EFTA har avslutat förhandlingarna om att upprätta ett gemensamt europeiskt ekonomiskt samarbetsområde, EES. Inom detta område etableras från nästa år fri rörlighet för varor, tjänster, kapital och personer inom världens största enhetliga marknad på 380 miljoner människor. För svensk del innebär EES ett viktigt steg på vägen mot medlemskap i EG.

I Östeuropa har vi bevittnat en revolution. Sovjetunionen har upplösts och de republiker som däri ingick har frigjorts med demokrati, marknads ekonomi och fredliga förbindelser med omvärlden som sin målsättning. De nya eller nyupprättade staterna i öster är på väg att bli fullvärdiga deltagare i det europeiska samarbetet. Konturerna till en ny samarbets- och säkerhetsarkitektur avtecknar sig i Europa. Efter att ha förlamats av det kalla kriget kan Förenta nationerna äntligen börja fungera som det instrument för fred och samarbete som stadgan avser.

Revolutionen i öster innebär att det säkerhetspolitiska läget i Europa avsevärt förbättrats. Risken för en stormaktskonflikt förefaller i dag avlägsen. Hotet om ett kärnvapenkrig har kraftigt reducerats.

Detta innebär inte att alla hot eliminerats. Kriget i Persiska viken har klargjort för envar vad som kan hända när en hänsynslös ledare förfogar över massförstörelsevapen. Inbördeskriget i det sönderfallande Jugoslavien har givit ett tragiskt scenario för en konflikt på närmare håll.

Även utanför Europa har vi under senare år kunnat se en glädjande utveckling mot demokrati och marknadsekonomi. Jag tänker främst på Latinamerika, men också på delar av Asien och Afrika. Den andra världens sammanbrott kan få positiva följder för den tredje världen genom att ideologiska motsättningar i mindre grad kommer att hämma den ekonomiska och sociala utvecklingen.

Även om vi tycks leva i en bättre värld i dag än bara för ett år sedan, kvarstår en rad problem – regionala konflikter och globala överlevnadsfrågor. I sitt slutanförande påpekade FN:s avgående generalsekreterare Pérez de Cuellar att det kalla kriget dolt en rad andra verkligheter som är djupt rotade i mänsklighetens villkor. Det är dessa verkligheter vi nu måste ta oss an med förnyade ansträngningar.

Trots en ljusare politisk utveckling i världen och betydande ekonomiska och sociala framsteg i många utvecklingsländer kvarstår det faktum att över en miljard människor, var femte individ, lever i djup fattigdom. Befolkningen i dessa länder ökar snabbt. Ekonomiska och kulturella skillnader mellan olika regioner kan hota en fredlig utveckling.

Sverige söker med sitt bistånd i samverkan med andra länder främja en

långsiktig utveckling som förmår höja de fattiga ländernas levnadsnivå. Samtidigt som vi står fast vid att en procent av vår bruttonationalinkomst skall gå till utvecklingsbistånd lägger vi om biståndspolitikerna i riktning mot ett väsentligt starkare stöd för demokrati och marknadsekonomi. Sverige förblir en aktiv partner i utvecklingsländernas ansträngningar att åstadkomma bättre levnadsbetingelser för sin befolkning.

Europapolitiken står inte i motsättning till Sveriges engagemang i andra delar av världen. Vi kan inte avskärma oss från förhållandena i andra länder, vare sig de geografiskt befinner sig nära eller långt borta. Världens länder har ett gemensamt ansvar för att finna former att stimulera utveckling och minska välförhållandeklyftorna.

Hjälpen till utvecklingsländerna och till länder i Central- och Östeuropa har både en materiell och en icke-materiell sida. Dels handlar det om överföring av pengar, varor och teknik, dels om mänskligt engagemang. Dessa två aspekter får inte frikopplas från varandra.

Denna vinter har vi öppet konfronterats med svält och nöd i våra egna grannländer. Genom katastrofbistånd har vi försökt lindra den akuta nöden. På sikt krävs emellertid en annan typ av åtgärder för att skapa ekonomisk och politisk stabilitet. Sovjetkommunismen har lämnat ett tragiskt arv av ekonomiskt kaos, energikris, miljöskador och undertryckta etniska konflikter. Som vi redan bevittnat är övergången från diktatur och socialistisk ekonomi till demokrati och marknadsekonomi både smärtsam och komplicerad.

Sverige kan och bör lämna ett väsentligt bidrag till de nyligen befriade nationerna i Central- och Östeuropa i deras omvandlingsprocess. Regeringen föreslår därför att resurserna för detta samarbete tredubblas under den närmaste treårsperioden. Inom denna ram avser vi att prioritera Estland, Lettland, Litauen, S:t Petersburgsområdet och Polen – alla grannar vid Östersjön.

Vi känner ett särskilt ansvar för de baltiska staterna. För att åstadkomma en rimlig koncentration av den svenska hjälpen söker vi lägga tyngdpunkten på valutastöd, återupprättandet av rättsstaten och demokratin, införandet av marknadsekonomi och dess institutioner, uppbyggandet av fungerande familjejordbruk, stärkandet av enskild företagsamhet samt förbättrandet av kärnkraftssäkerheten.

De största resurserna går till kunskapsöverföring. Denna bygger i hög grad på det mänskliga engagemang som spelar en avgörande roll för att biståndet till Baltikum och Östeuropa skall bli framgångsrikt.

Under det gångna året har vi bevittnat hur många enskilda människor, organisationer, kommuner, företag och läroinstitutioner tagit initiativ för att hjälpa de baltiska folken och innevånarna i S:t Petersburg. Deras engagemang ger inte bara liv och blod åt samarbetet mellan våra länder. Det skapar också nära och stabila grannrelationer.

Även om Oberoende Staters Samvælde i sig utgör en övergång från ett system till ett annat, består det till stor del av nationer som har en egen identitet. Under december och januari erkände Sverige de självständiga stater som ingår i detta statsförbund. Vi hoppas på goda förbindelser med dessa länder, av vilka några ligger i vårt grannskap.

Sovjetunionens sammanbrott skedde i stort sett i fredliga former, trots de

stora latent spänningar som fanns inkapslade i denna konstgjorda statsbildning. Att efterträdarstaterna deltar i det internationella samarbetet och vinnlägger sig om att uppfylla ingångna avtal kommer att vara av största betydelse för den fortsatta stabiliteten i vår region.

I kraft av sin stora befolkning, sitt väldiga territorium och sina omfattande resurser förblir Ryssland en militär stormakt. En ekonomisk reformpolitik som misslyckas och leder till ett återfall i auktoritära mönster samt spänningar mellan delar av den f.d. sovjetiska krigsmakten utgör de största säkerhetspolitiska hoten på kort sikt. Även om vi verkar för en positiv utveckling måste vi ha beredskap för bakslag.

I de baltiska staterna finns fortfarande betydande f.d. sovjetiska stridskrafter. Eftersom denna närvaro inte regleras av bilaterala avtal utgör den en anomali i dagens Europa. Vi förväntar oss att den nya ryska regeringen kommer att verka för ett snabbt och konkret resultat av de förhandlingar som skall reglera tillbakadragandet.

Till skillnad från sovjetimperiets förhållandevis fredliga avveckling kunde Jugoslavien inte upplösas utan uppsplitande etniska konflikter. För en månad sedan erkände Sverige Slovenien och Kroatien. Sedan ESK och EG trots intensiva ansträngningar inte förmått vinna alla parter för en varaktig lösning av konflikten i Kroatien står nu förhoppningarna till en fredsbevarande FN-styrka. Sverige är ett av de länder som bidrar till denna.

Medan vi bevittnar en uppsplittring av Östeuropa fortsätter integrationen i Västeuropa. I Maastricht i december förra året tog EG-länderna ett viktigt steg mot en fortsatt fördjupning av sin gemenskap. Färdriktningen stakades ut mot målet, ett allt fastare förbund mellan Europas länder och folk.

Bl.a. utformades ramarna för en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik. Sverige har ett starkt intresse av att så snabbt som möjligt kunna medverka i Europeiska unionens utveckling. Vi är övertygade om att vi kan ge viktiga politiska och ekonomiska bidrag till Unionens, och därmed hela Europas, framtid.

Genom Maastrichtbesluten öppnades också möjligheten för snara medlemskapsförhandlingar med Gemenskapen. Regeringen kommer att med kraft verka för att Sverige skall bli fullvärdig medlem i januari 1995. Europeiska rådets möte i Lissabon i slutet av juni kan ge viktiga impulser till denna tidtabell.

Den snabba utvecklingen i Europa påverkar naturligtvis också det nordiska samarbetet. Danmark deltar sedan två årtionden fullt ut i den europeiska integrationen. Sverige och snart även Finland söker medlemskap, medan man i Norge intensivt diskuterar medlemskapsfrågan. Hela Norden utom Island kan således komma att ingå i Europeiska unionen i mitten av detta årtionde.

Detta innebär inte att förutsättningarna för ett nordiskt samarbete försvinner, snarare att det kommer att bedrivas också inom en europeisk ram. De nordiska statsministrarna har tillsatt en utredning av det nordiska samarbetet, som under året kommer att resultera i förslag till reformer.

Ett vidgat samarbete mellan kuststaterna kring Östersjön håller gradvis på att växa fram. Om en vecka äger ett utrikesministermöte rum i Köpenhamn som skall ägnas det framtida Östersjösamarbetet. Därvid kommer

bl.a. ett särskilt Östersjöråd att upprättas. Sverige avser att aktivt bidra till detta första, breda tankeutbyte mellan marknadsekonomierna och reformekonomierna bland Östersjöns strandstater.

Central- och Östeuropas närmande till väst och de allt starkare integrationssträvandena i Västeuropa har delvis gjutit liv i gamla samarbetsstrukturer, delvis skapat nya. Nu avtecknar sig ett dynamiskt mönster av multilaterala och bilaterala kontakter, som utgör det stoff med vilket den framtida europeiska samarbets- och säkerhetsstrukturen kommer att vävas. Arten av dessa kontakter – ekonomiska, säkerhetspolitiska, sociala, kulturella – demonstrerar med all tydlighet att det nya Europa kommer att söka sin trygghet i ett vidgat säkerhetsbegrepp.

Grundvalen här till lades vid ESK:s toppmöte i november 1990, då deltagarna undertecknade "Parisstadgan för ett nytt Europa". I denna förband sig alla parter att verka för demokrati, mänskliga rättigheter och en fri marknadsekonomi. Därmed bekände sig alla Europas stater för första gången till gemensamma värderingar. Därmed blev också ett verkligt samarbete möjligt.

Efter Parismötet har ESK för första gången sedan sin tillkomst utvecklat egna institutioner, av vilka den viktigaste är ministerrådet. Dess andra möte ägde rum i Prag i slutet av förra månaden och nästa går av stapeln i Stockholm i december. Detta innebär att Sverige blir ordförandeland efter Tjeckoslovakien. Mot denna bakgrund känner vi ett särskilt ansvar för att ytterligare intensifiera våra insatser i ESK-processen.

Vid ESK:s uppföljningsmöte i Helsingfors, som inleds nästa månad, kommer Sverige att aktivt delta i ansträngningarna att förbättra organisationens beslutsförmåga och utöka dess konfliktlösande verksamhet. ESK är det enda europeiska forum som har ett allomfattande medlemskap och en allomfattande dagordning. En helt annan sak är att andra organisationer för närvarande står bättre rustade att handla operativt. Samtidigt som ESK håller på att stärka sina egna mekanismer och beslutsformer förbättras också samarbetet med dessa organisationer.

Inom ramen för Europeiska unionen kommer ett antal länder att bedriva ett försvarspolitiskt samarbete i VEU, Väst europeiska unionen. Ett utbyggt samarbete med de nya demokratierna i Central- och Östeuropa är en viktig del av dess uppgifter. Också NATO håller på att få en ny roll genom det säkerhetspolitiska samarbetet med dess forna fiender inom det nyetablerade Nordatlantiska samarbetsrådet, NACC. Många av de central- och östeuropeiska länderna eftersträvar i dag medlemskap i NATO som den yttersta garantin för sin säkerhet.

EG:s och EFTA:s utvidgade ekonomiska samarbetsrelationer med Östeuropa är också av utomordentlig vikt för den framtida stabiliteten och säkerheten i regionen. Detsamma gäller Europarådets verksamhet för att stärka den demokratiska processen, de rättsliga institutionerna och respekten för de mänskliga rättigheterna. All denna verksamhet står på Parisstadgans grund.

Exakt hur detta övergripande europeiska samarbete kommer att forma sig under innevarande omställningsperiod efter blockmotsättningarnas upphörande är svårt att bestämt uttala sig om i dag. Vad vi i dag kan ange är ett

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*Allmän
utrikespolitik*

antal utgångspunkter för vår säkerhetspolitik. Dess hårda kärna är fortfarande den militära alliansfriheten med skyldighet att upprätthålla en betryggande självständig försvarsförmåga för att vi skall kunna vara neutrala i händelse av ett krig i vårt närområde.

Det finns ingenting i dagens europeiska process som fritar oss från vårt ansvar att med ett oberoende försvar självständigt skydda vårt stora luft-, sjö- och landterritorium. Härigenom bidrar vi också till stabiliteten i Nord-europa.

Eftersom vi inte vet vad framtiden kan innebära har vi ingen anledning att stänga några dörrar. Det är ett starkt svenskt intresse att fullt ut delta i utbyggnaden av det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet inom såväl Europeiska unionen som ESK i syfte att bygga upp en fungerande europeisk säkerhetsordning. Detta innebär att den europeiska identiteten i vår utrikes- och säkerhetspolitik gradvis kommer att bli av allt större betydelse.

Som ett utslag av den ökade säkerhetspolitiska samsynen i Europa kommer ett europeiskt säkerhetsforum att inrättas efter ESK:s uppföljningsmöte i Helsingfors. Detta blir ett forum för dialog och förhandlingar om rustningskontroll och andra säkerhetsfrågor, som i många fall kommer att avse ett geografiskt område som sträcker sig från Vancouver till Vladivostok.

Sannolikt kommer dagordningen för detta forum inte bara att omfatta traditionella ESK-frågor som förtroendeskapande åtgärder och nedskärning av konventionella stridskrafter. Frågor om icke-spridning och internationell vapenhandel kommer troligen att spela en allt större roll.

Detta är problem som är centrala för svensk säkerhets- och nedrustningspolitik. Regeringen undersöker för närvarande nya möjligheter att i samarbete med andra länder och berörda internationella organisationer förhindra spridningen av kärnvapen, kärnvapentechnologi och klyvbart material samt andra massförstörelsevapen. De mest angelägna åtgärderna rör utformningen av svenskt stöd till de f.d. sovjetrepubliker som söker eliminera kärnvapen och kemiska vapen på sitt territorium och ökade svenska insatser för att åstadkomma bättre säkerhet hos kärnkraftsanläggningarna i Baltikum, Ryssland och Ukraina. Vi kommer också att verka för att ett heltäckande avtal om förbud mot kemiska vapen sluts under 1992 och för att stärka existerande kontrollregimer för alla kategorier av massförstörelsevapen.

Inom FN-systemet fortsätter regeringen att driva en aktiv politik på nedrustnings- och rustningskontrollområdet. Nu när den bipolära blockuppdelningen upphört har Förenta nationerna avsevärt bättre möjligheter att genomföra stadgans principer och syften och skapa en säkrare värld. Säkerhetsrådets ökade intresse för att förhindra spridningen av massförstörelsevapen visar att FN kan spela en viktig roll i centrala nedrustningsfrågor, även om stormakternas kärnvapennedskärningar sker i bilaterala eller unilaterala former.

Som en demonstration av FN:s ökade betydelse efter det kalla krigets slut samlades medlemmarna av FN:s säkerhetsråd till ett toppmöte i New York den sista januari i år. Vid detta möte antog de en deklaration som betonade vikten av FN:s fredsskapande verksamhet och uppdrog åt generalsekreteraren att undersöka hur världsorganisationens kapacitet på detta område kan stärkas.

Många av deklarationens tankar kring stärkandet av FN:s konfliktförebyggande förmåga sammanfaller med vad de nordiska länderna tidigare rekommenderat, senast i ett gemensamt uttalande vid det nordiska utrikesministermötet i Reykjavik i januari. Om Sverige får stöd för sin kandidatur till en plats i säkerhetsrådet 1993–94 kan vi där aktivt verka för att omsätta de nya åtgärderna i praktiken.

I en enhälligt antagen resolution har 1990-talet utropats till Förenta nationernas folkrättsårtioende. Sverige och de övriga nordiska länderna har definierat några hörnstenar för arbetsprogrammet, såsom respekt för rättsstatens principer och villighet att lösa internationella tvister med fredliga medel.

Den svenska utrikespolitiken skall vara en klar röst för mänskliga rättigheter, frihet och demokrati i världens alla delar. Frågan om ett lands utveckling kan inte skiljas från den om befolkningens mänskliga rättigheter. Sverige verkar för att FN skall spela en växande roll i främjandet av de mänskliga rättigheterna och välkomnar en utveckling i denna riktning. Vid sidan av naturkatastrofer och svält är krig, massivt våld och rättslöshet orsaken till de stora flyktingströmmar vi bevittnat under senare år.

Trots att säkerhetsrådet på senare tid demonstrerat en ny anda av samarbete och handlingskraft, kvarstår alltjämt ett antal konflikter på den internationella dagordningen. Jag tänker bl.a. på Afrikas Horn, Afghanistan, Västra Sahara och Cypern. Gemensamt för dem alla är att FN kan spela en betydelsefull roll för deras lösning. Den avgående generalsekreterarens intervention i den utdragna konflikten i El Salvador, liksom de pågående ansträngningarna att lösa konflikten i Cambodja, utgör exempel på kreativa, fredsskapande insatser.

Sydafrikas omvandling utgör en dynamisk och i sina huvuddrag löftesrik process. Den har hittills lett till att apartheidsystemets grundläggande rasåtskiljande lagar avskaffats. Å andra sidan är den konstitution som förvägrar befolkningsmajoriteten rösträtt fortfarande i kraft. En svensk parlamentarisk delegation har just besökt Sydafrika med uppgift att ge regeringen ett fördjupat underlag för utformningen av den svenska Sydafrikapolitiken. Händelseutvecklingen i landet avgör när Sverige kan börja upphäva sina sanktioner.

I vissa fall är beklagligtvis FN:s möjligheter till effektivt handlande av olika skäl begränsade. I Mellanösternkonflikten har världsorganisationen, särskilt generalförsamlingen, länge betraktats med misstänksamhet av en av konfliktens parter. Förhoppningsvis kan de nya strömningarna i världsorganisationen bidra till att skingra denna misstänksamhet och öka FN:s möjligheter att spela en konstruktiv roll i sammanhanget. Den drivande motorn bakom den regionala fredskonferensen för Mellanöstern har hittills varit Förenta staterna. Sverige stödjer den bräckliga fredsprocess som äntligen har kommit i gång. Varje nytt förhandlingsmöte innebär ett litet steg i riktning mot fred och försoning mellan parterna.

Den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen är den första riktigt framgångsrika regionala samarbetsordning av den typ som FN-stadgan uppmuntrar i sitt åttonde kapitel. Mellanöstern är ett område som skulle kunna dra stor nytta av ett liknande regionalt arrangemang. Den svenska rege-

ringen stödjer strävandena till multilateralt samarbete inom ramen för fredsprocessen och är uppmärksam på möjligheterna att bidra till denna utveckling.

Mellanöstern är granne med Europa, och instabilitet i detta område innebär ett hot mot stabiliteten i vår egen region. Ett starkt och brett samarbete mellan regionerna kan bidra till en fredlig utveckling.

Vad vi kommer att se i framtiden är troligen en starkare integration av regionerna och ett stärkande av länkarna mellan dem. Då Europeiska unionen genom integration och samverkan tillväxer i kraft kommer den också mera effektivt att kunna fungera som motor vad gäller att överbrygga klyftorna till de fattigare delarna av världen. Sverige vill verka för ett Europa som är öppet mot sin omvärld.

Frihandeln har en avgörande betydelse för tillväxt i alla länder. Det internationella handelssystemet, som bygger på allas fördelar av konkurrens och handel, måste därför försvaras och vidareutvecklas. Sverige deltar aktivt i ansträngningarna att föra de internationella förhandlingarna i GATT om ett förbättrat och utvidgat internationellt frihandelssystem till en lyckosam avslutning.

När det gäller de fattiga ländernas utveckling finns en växande medvetenhet om den fria marknadens möjligheter att maximalt nyttiggöra tillgängliga resurser. Flera asiatiska länder har demonstrerat att det går att bryta fattigdomsspiralen genom ett ökat deltagande i världsekonomin. Den tunga skuldbördan i många u-länder kan emellertid utgöra ett allvarligt hinder för ekonomisk och social utveckling.

Det förbättrade internationella klimatet har ökat FN:s möjligheter till insatser också på det ekonomiska och sociala området. Samtidigt krävs vissa organisatoriska förändringar för att FN skall kunna spela den ledande utvecklingspolitiska roll som ligger i linje med stadgans syften. Sverige deltar aktivt i ansträngningarna att förbättra världsorganisationens förmåga i detta avseende.

Fru talman! Allt fler frågor kräver i dag ett effektivt internationellt samarbete. Vi lever i en värld av växande ömsesidigt beroende. På miljöns område framstår det ömsesidiga behovet särskilt tydligt. Regionala och globala miljöproblem måste lösas i mellanstatligt samarbete. Dessa frågor står högt på regeringens dagordning. FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro i sommar kan få stor betydelse för ansträngningarna att lösa akuta miljöproblem som växthuseffekten och uttunningen av ozonlagret. Dessutom skall ett konkret handlingsprogram utformas med syfte att säkerställa världens ekologiska bas för kommande generationer.

Det blir vår gemensamma förmåga att handskas med de långsiktiga problemen inom det globala samarbetsystemets ram som avgör om kommande generationer skall kunna leva i vår värld under drägliga förhållanden.

Sverige kommer att axla sitt ansvar. Vi har en mycket intensiv utrikespolitisk period framför oss, både regionalt och globalt, genom vår medlemskapsansökan i EG, genom vårt kommande ordförandeskap i ESK och genom vår kandidatur till FN:s säkerhetsråd.

Fru talman! Fru utrikesminister! De senaste årens rasande snabba förändringar är bara början på en världsomspännande omvandling, vår tids verkliga revolution.

En ny världsordning kommer att ta form. Antingen låter vi den ordningen bestämmas av olika makters godtycke eller formar vi den – vi, världens länder och folk – gemensamt och medvetet så att den svarar mot människans behov.

Tre principer måste styra arbetet för en människovärdig världsordning.

- Den måste grundas på gemensam säkerhet.
- Den måste genomsyras av en demokratisk kultur.
- Den måste präglas av en strävan till allas välfärd.

I en värld av allt starkare ömsesidiga beroenden måste vi finna sätt att leva – inom våra länder, med andra länder och på global nivå – som är socialt och ekonomiskt hållbara och som står i harmoni med naturen.

Människan – i detta begrepps fulla filosofiska betydelse – måste bli den nya världsordningens mått.

Efter glädjen över det kalla krigets slut, över frihetens och demokratins seger i Östeuropa och över de nya öppningarna inser vi att vi nu bara står i början av en världsomspännande omvandling.

Det gamla har dött, men det nya har ännu inte fötts.

Detta nya kommer inte av sig självt. Sverige måste fortsätta att föra en aktiv nedrustnings- och utrikespolitik. Våra ambitioner måste sträcka sig längre än till t.ex. kontroll av kärnvapen. De måste gälla förstörelse av dessa domedagsvapen.

Freden återstår att säkras, nedrustningen att fullföljas och resurserna att frigöras.

Demokratins landvinningar måste säkras, dess institutioner förstärkas och dess räckvidd utsträckas.

Vi måste möta de gränsöverskridande utmaningar som kommer av miljöförstörelsen, av befolkningsutvecklingen och av de tilltagande migrationsströmmarna.

Bakom oss har vi ett årtionde av sjunkande levnadsstandard i stora delar av världen. När Willy Brandt bildade sin Nord/syd-kommission 1980 gick 50 miljarder dollar från i-länderna i nord till u-länderna i syd. Tio år senare, 1990, var flödet omvänt: 50 miljarder dollar gick från syd till nord. För många i tredje världen innebär den humanisering som vi i Europa sett inom världspolitiken samtidigt en brutalisering av världsekonomin.

Ur den osäkerhet som tilltar växer också spänningar. Det finns en växande otålighet med orättvisor och ojämlikhet. Hur mycket fattigdom kan demokratin bära? Hur mycket orättvisor tål den globala säkerheten?

Många krafter runt om världen verkar i dag för att bekämpa fattigdom och förtryck. Men i den kampen är framgång ännu inte säkrad. De globala samarbetsformerna är inte på plats. Våldets och osäkerhetens tid är ännu inte förbi.

De i den rika världen som hänger sig åt självgodhet och självtillräcklighet bedrar sig. De i den rika världen som tror att deras intressen kan säkras ge-

nom fasthållandet vid gamla strukturer, genom inåtvändhet och utan att skapa möjligheterna till genuin global samverkan bedrar sig också.

De för världen bort från, inte fram mot, gemensam säkerhet. De hindrar, de främjar inte, framväxten av en demokratisk kultur. De försvårar, de underlättar inte, strävan efter allas välfärd.

Vi måste lära av misstagen.

När demokratin skulle konsolideras i Europa efter andra världskriget ställdes Marshallplanen till förfogande. När t.ex. Latinamerika i dag skall konsolidera demokratin efter militärjuntorna, finns ingen Marshallplan att tillgå. I stället har resurser motsvarande 15 Marshallplaner lämnat Latinamerika under det senaste årtiondet. Uruguays förre president Sanguinetti har med visst fog påpekat: Ni i de rika länderna kräver att vi demokratiserar, men er ekonomiska politik hjälper demokratiseringsfiender.

När Sydafrikas folk står mitt uppe i frihetskampen, då kan inte Sveriges främsta mål vara sanktionernas upphävande. Vi måste tydligt stå på den fredliga samhällsomdaningens sida och stödja ANC och de andra demokratiska krafterna, vita som svarta.

När palestinier och israeler försöker finna en lösning bortom terror och okkupation för sina folk och nationer, går det inte att komma förbi PLO, ej heller Shamir-regeringens olagliga bosättningar.

Fru talman! När de europeiska länderna samlades i Paris för ett drygt år sedan inom ramen för ESK för att underteckna ett gemensamt dokument var det kulmen på en lång process som inleddes under det kalla krigets dagar. Många av de idéer som nu genomförs kan härledas till det arbete som under 1980-talet gjordes av Palmekommissionen.

Parisstadgan binder länderna till en gemensam uppsättning värderingar och regler som är mer långtgående än kanske någon grupp länder tidigare någonsin har förbundit sig till.

Dessa framsteg har betydelse långt utanför Europa, inte bara därför att Parisstadgan slutgiltigt sätter punkt för det kalla kriget och öppnar vägen för ett nytt europeiskt och globalt samarbete, utan också för att dess principer och regler kan ha tillämpning på många andra håll i världen.

Inget kommer att visa tydligare om vi menar allvar med en ny världsordning än Förenta nationernas konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro nu i juni. Tjugo år efter miljökonferensen i Stockholm och ett par år efter Brundtlandkommissionens rapport samlas nu världens länder för att söka nå överenskommelser i frågor av uppenbart gemensamt intresse.

Om konferensen gör framsteg kommer den att med konventioner, deklarationer, handlingsprogram m.m. binda världens länder i långtgående förpliktelser.

Vad händer då om ett land inte vill eller inte kan leva upp till förpliktelserna? Sanktioner eller stöd? Hur vi handskas med detta kommer att avslöja om vi menar allvar med en ny världsordning eller inte.

Det här ställer frågan om globalt ledarskap på sin spets. Det är uppenbart att sådant ledarskap måste vara en gemensam angelägenhet. Ingen grupp rika länder i nord kan ersätta globala – och regionala – styresformer. Ingen stormaktshegemoni, om än aldrig så välvillig, kan möta de globala utma-

ningarna. Det är inte bara moraliskt oacceptabelt, det kommer också att visa sig ineffektivt.

För ett år sedan rasade Gulfkriget och slutade i död och förstörelse, i mänsklig och miljömässig katastrof. Saddam Hussein bär det yttersta ansvaret för denna tragedi. Sorgligt nog kunde inte FN förhindra Iraks invasion av Kuwait, ej heller bidra till att lösa konflikten på fredlig väg.

För tio år sedan föreslog Palmekommissionen och andra konkreta åtgärder som skulle ha höjt tröskeln betydligt och fått en invasionsmakt att tänka två gånger innan den tog till våld. Det var efter Gulfkriget som vissa började tala om en ny världsordning. Den världsordningen startade med en tragedi – det kurdiska folkets. Ett globalt förvarningssystem och en krigsförebyggande mekanism inom FN:s ram var en bland flera åtgärder som kommissionen föreslog.

Dessa frågor stod i centrum för det s.k. Stockholmsinitiativet för gemensam säkerhet och globalt ledarskap från i april förra året. Det dokument som antogs uppmanade världens ledare till visionärt handlande i "San Francisco-andan", alltså i den anda som för snart 50 år sedan skapade Förenta nationerna.

FN kan nu bli den organisation den var avsedd att bli. FN-stadgan, mänsklighetens kanske viktigaste dokument någonsin, ger oss stora möjligheter.

Svensk utrikespolitik har över åren arbetat konsekvent med detta mål. Våra bidrag har varit konkreta och gällt så gott som alla FN:s områden.

Vi har lojalt ställt upp med svenskar insatser och med stora resurser. Vi har också varit kritiska och ständigt sökt förstärka och effektivisera organisationen.

Vår FN-ambassadör, Jan Eliasson, har utnämnts till en av de biträdande generalsekreterarna hos den nye FN-chefen, Boutros Ghali. Denna utnämning, liksom utnyttjandet av svensk diplomatis tjänster i många olika sammanhang – som Rolf Ekéus i Irak-frågan och Anders Kompass i El Salvador – är en bekräftelse på värdet av Sveriges konstruktiva engagemang, på trovärdigheten i en framsynt utrikespolitik. Denna får inte gå till spillo.

Det är viktigt nu att säkerhetsrådet har blivit mer handlingskraftigt.

Men det är oroande att så många länder inte lever upp till sina ekonomiska förpliktelser gentemot FN. USA, som är skyldigt 141 miljoner US dollar för de fredsbevarande insatserna, är också vad gäller den allmänna budgeten världsorganisationens störste gäldenär.

Fru talman! Ett starkare FN och ett världsomfattande engagemang ligger i högsta grad i Sveriges intresse. Det har därför varit nedslående under de gångna månaderna att konstatera att den moderatledda utrikespolitiken förefaller sakna global utblick. Moderaternas engagemang tycks inte sträcka sig bortom Europas och de rika ländernas gränser. Europapolitiken är nu liksom tidigare av central betydelse för vårt land, men det har redan länge varit uppenbart för generation efter generation svenskar att ingen av oss längre kan räkna oss bara som svenskar och européer. Vi måste också se oss som medborgare i världen.

Svensk välfärd är beroende av att vi klarar av att skapa ett effektivt och globalt samarbete. Svenskt näringsliv behöver alltmer marknaderna också utanför Europa. Sveriges miljöproblem kan inte lösas utan också globala

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*Allmän
utrikespolitik*

överenskommelser. Sverige kommer inte att stå opåverkat om fattigdom och förtvivlan tilltar och driver fram en ökad migration. Sverige kommer inte att stå opåverkat om intolerans och främlingsfientlighet eldar under nya konflikter.

Nya murar kan inte skydda oss. Det är en illusion att tro att vi kan bygga vår välfärd under en glänsande glaskupa, i isolering och inåtvändhet. Välfärdsenkla, den må vara svensk eller västeuropeisk, är varken moraliskt eller politiskt hållbar i längden.

Fru talman! För Sverige, omedelbar granne till fem östeuropeiska länder och en världsdel som nyligen befriats från diktatur, är det nu också av största betydelse att inte nya murar uppstår i Europa. Den fallna järnridån får inte ersättas av nya välfärdsmurar.

Det är långt ifrån säkert att länderna i öst kommer att hitta de rätta balanserna och de rätta kombinationerna av nationell frigörelse, gemensamt ansvarstagande och ömsesidig respekt och tolerans och de rätta kombinationerna av radikal omvandling och stabilitet, av marknadsekonomiska reformprogram och politiska, sociala, miljömässiga och många andra ambitioner. Det finns inga enkla lösningar, och det räcker inte med att vi dyrkar Mammon.

Förvisso behövs nu radikala reformer. Men de i väst som nu utan eftertanke skriver ut stålbadrecept och talar om att genomföra "gigantiska samhällsexperiment" riskerar att göra de ranka samhällena en björntjänst. Det sista de behöver är nya klassideologier.

Demokratin kan bli det första offret. År av förtryck och förljugenhet har satt sina spår.

Vi måste ge vårt fulla stöd så att demokratins kultur får fotfäste i samhällena och deras institutioner.

Samarbetet med övriga Europa kommer att vara avgörande. FN-stadgan och ESK:s Parisstadgar måste binda också de nya länderna. Så kan vi skapa den trygghet i en bredare gemenskap som är det bästa försvaret mot odemokratiska och kanske våldsamma försök att utnyttja det labila läget.

Men samarbetet måste också ha en materiell sida. Ett konkret stöd har utlovats från många håll. Men vad har det blivit av löfena? Enligt uppgift har bara ca 20 % av de 45 miljarder dollar som västvärlden utlovat sedan 1989 verkligen kommit till användning. Riskens förefaller stor att alltför litet görs. Därför ställer vi socialdemokrater oss undrande över hur den svenska regeringen försinkar stödet till Öst- och Centraleuropa.

I budgetpropositionen presenterades en ram, som hittills visat sig vara tom.

De rubriker som utrikesministern redovisade i dag för detta bistånd är inte heller nya. Och de saknar exekutiv prägel. Det vet alla med inblick i sakens tillstånd.

Detta är en fråga av nationellt svenskt intresse. Socialdemokraterna har i en motion här i riksdagen lagt fram sina förslag. Det blir nu utrikesutskottets uppgift att närmare precisera vad regeringen lämnat ogjort. Vi måste snabbt nå en överenskommelse om hur stödet skall se ut.

Fru talman! Förutsättningarna finns nu att bygga en ny alleuropeisk säkerhets- och samarbetsordning. Arbetet i ESK och Europarådet har varit avgö-

rande. Europeiska unionen kommer att alltmer stå i centrum för det europeiska samarbetet. Sverige kommer som medlem i denna union att kunna ge sitt bidrag till samarbetet. Socialdemokraterna deltar redan indirekt i detta arbete genom en aktiv medverkan i socialistgruppens parlamentariska möten i Bryssel.

Strävan efter gemensam säkerhet har motiverat Sveriges deltagande under snart två årtionden i arbetet med att söka nya säkerhetsstrukturer i Europa.

Ingen kan i dag säga vad som blir den slutliga ordning som bäst gagnar Europas folk. EG:s toppmöte i Maastricht utvidgade sina ambitioner på säkerhets- och försvarspolitikens område.

Inget medlemsland kan emellertid tvingas att delta i Västuropeiska unionen eller att följa dess beslut. Något alternativ till vår militära alliansfrihet föreligger inte i dag. Men detta skall inte hindra Sverige från att vara en aktiv part i sökandet efter nya alleuropeiska säkerhetsstrukturer.

När nu regeringen säger sig vilja öka sitt engagemang i ESK-processen är detta en både nödvändig och välkommen nyorientering.

ESK är för oss den ideala ramen för en framtida europeisk fredsordning. Samtidigt bör vi ha ett öppet sinne inför de förändringar som nu kan ta form. De närmare kontakterna mellan NATO och de central- och östeuropeiska länderna inom det nordatlantiska samarbetsrådet (NACC) innebär ett paradigmskifte i europeisk säkerhetspolitik. I förlängningen ser vi konturerna av en alleuropeisk säkerhetsorganisation, med kollektiv säkerhet, egna fredsbevarande trupper, möjlighet till sanktioner mot en fridsstörare och en europeisk fredszone som mål.

Fru talman! Kammaren återvänder till debatten om EG:s utveckling senare i dag, men låt mig understryka den betydelse det närmare europeiska samarbetet har för socialdemokraterna. Vi vill gå in i EG inte i motvillig eftergift till ekonomiska realiteter utan som en konstruktiv partner.

Vi tror inte att allt samarbete nödvändigtvis blir lätt eller att framstegen blir automatiska, men vi är övertygade om att ett närmare europeiskt samarbete och ett medlemskap i EG är till gagn för Sverige och de värden som socialdemokraterna och likasinnade står för.

Det nordiska samarbetet bör förnyas. Tvärtemot de signaler som synes komma från statsministern och utrikesministern är det hög tid att i det nya Europa utveckla Nordens roll.

Det är också givet att Sverige har en särskild roll att spela i att utveckla samarbetet mellan länderna kring Östersjön. Därför är det bra att regeringen nu äntligen tar tag i frågan om ett Östersjöråd.

Fru talman! Det finns förutsättningar för fortsatt bred enighet om utrikespolitiken. Utrikesdeklarationens försiktiga och föga omskakande innehåll är en bekräftelse på att moderaterna tagit intryck av kritiken mot deras extratruer, en kritik som inte bara kommit från oss socialdemokrater.

Vi är inte nöjda med den passivitet, bristande konkretion och grunda analys som återspeglas i avsnitten om Östeuropa, Mellanöstern och Sydafrika.

Vi saknar en klar svensk linje i fråga om fred och nedrustning.

Vi delar inte heller regeringens rosenröda förtröstan på Mammon och

marknadskrafterna som alltings undermedicin. Även Pinochet älskade marknaden.

På en punkt innehåller regeringsdeklarationen grov propaganda. Att hävda att man nu skulle ha lagt om biståndspolitiken i riktning mot *ett väsentligt starkare* stöd för demokrati är rena falskdeklarationen.

För den utrikespolitiska enigheten kommer riksdagens roll nu att vara mycket viktig. Socialdemokraterna har i fem partimotioner givit sitt bidrag till att ange riktlinjerna, komma med lösningar och nå enighet.

Sverige har genom årtionden byggt en tydlig internationell identitet. Den är en tillgång när vi nu skall bidra till den nya ordning som vår tid kommer att se växa fram i Europa och i världen. Omvärlden förväntar av Sverige att vi ger det bidraget till att förverkliga visionen om en värld grundad på gemensam säkerhet, genomsyrad av en demokratisk kultur och präglad av en strävan till allas välfärd.

Anf. 4 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Sveriges förhållande till främmande makt är gott. Ungefär så brukade det heta förr i tiden, när vårt förhållande till den främmande makten Sovjetunionen var nog så kusligt.

I dag vet vi knappt vilka de främmande makterna är – nya nationer, nya konstellationer, unioner och samvälden dyker upp. Oro och nöd i vår omedelbara omgivning är nya inslag för oss i Sverige, även om samma oro och nöd funnits i vår omedelbara omgivning under mycket lång tid.

När järnridån försvann kom verkligheten till Sverige. Rullgardinen åkte upp med en smäll. Yrvaket iakttog vi för första gången vår egen verklighet. Tänk så mycket skönare och enklare när problemen var långt bort, och tänk så duktiga vi var på att lösa dem! Det sista skriket i denna invanda verklighetsflykt är i dag att låtsas att problemen på andra sidan Fredens hav inte är så farliga, att det säkert ordnar sig medan vi blundar och talar om något annat.

Vad gäller utrikesministerns anförande vill jag instämma i att regeringen bör prioritera Estland, Lettland, Litauen, Polen och S:t Petersburgsområdet i våra insatser i Sveriges närområde, att Sverige skall delta i en FN-styrka i Kroatien-konflikten, att det är viktigt att bygga upp en fungerande europeisk säkerhetsordning, att vi måste förhindra spridningen av kärnvapen och andra massförstörelsevapen – Saddam Hussein lär inte bli världshistoriens siste despot –, att vi måste höja säkerheten i kärnkraftsanläggningar i vår omgivning – nu börjar vi äntligen inse hur patetisk den svenska kärnkraftsdebatten var –, att GATT-förhandlingarna måste lyckas någon gång och inte bara hålla på och hålla på och börja om igen, att de stora miljöproblemen *är* globala och måste lösas internationellt – vårt eget gnölande ter sig så att säga suboptimalt, om man inte vill använda andra ord. Vidare håller vi med om att FN måste bli starkare. Vi behöver en respektingivande världspolis i den grymma värld vi lever i. Vi önskar regeringen lycka till i förhandlingarna om EG-medlemskapet, om ordförandeskapet i ESK och om kandidaturen till FN:s säkerhetsråd.

Världens medelpunkt, var ligger den? Ja, inte ligger den i den här kammaren i alla fall. I så fall borde det bl.a. finnas mer människor här. Men Sverige

ligger i dag i världens tätaste koncentration av militära stridsmedel, i ett av världens oroligaste hörn, i kanten av ett sammanfallande jätteimperium med militärstridskrafter vars ledning syns växla från dag till dag och vars nyfikenhet på våra skärgårdar säger en del om var denna ledning anser att gränserna går. Detta är inget scenario för drömmare.

Vi menar att vaksamhet och handlingsberedskap är självklarheter. Detta gäller militärt, civilt och ekonomiskt.

Ekonomiskt tillhör vi västra Europa. Det kanske låter överflödigt att påpeka, men med meddebattörer som Pierre Schori skadar det nog inte – för honom blir väl mitt nästa påpekande ännu mer upphetsande. Ideologiskt tillhör vi den demokratiska västvärlden. Militärt kommer vi att växa in i den västeuropeiska unionen. Så tror vi inom Ny Demokrati att man kan sammanfatta bilden.

Vad är då Europa? Jo, det är det där som ligger mellan Sverige och Cuba och som aldrig riktigt förstod varför vi så idogt stödde Schoris vänner Fidel, Manuel och de andra.

Den nya verkligheten kräver nya tag. Försvaret måste omorganiseras och moderniseras. Kvalitet och teknologi måste ges högsta prioritet. Huvuddragen i sådana planer, regeringens planer, börjar i dagarna skönjas. Vapenindustrin måste få nya, marknadsmässiga riktlinjer och vapenexportlagen ges nytt innehåll så att den kan presenteras i andra publikationer än Grönköpings Veckoblad. Jag hoppas att dessa omställningar är på gång. Regeringen har ju givit signaler. Förvisso kan vi inte hänga kvar i den skandalomsusade luftpastej som hittills försökt dölja vår skenhelighet på detta område.

Om vapenexportlagen överförs till ett för denna kammare betydligt mer angeläget och skakande område, nämligen alkoholhaltiga drycker, kanske man bättre kan se vad vapenexportförbudet och dess lag egentligen handlar om. Tänk er spritexportförbudslagen, som säger dels att sprit inte får exporteras, dels att när sprit exporteras skall den endast exporteras till länder där man inte dricker sprit, ja helst till länder där det är med dödsstraff förenat att dricka sprit. Exportansträngningarna kommer därför, liksom spritmateriälspektionens verksamhet, att koncentreras på marknadsföring i Saudiarabien. Tack och lov kommer då plötsligt en jättebeställning på 50 miljoner flaskor brännvin från en absolutist i Singapore. Förvåningen blir så småningom omfattande och breder ut sig över alla partigränser när man hittar 500 flaskor Östgöta Sädes i Indien.

En passande lösning vore kanske att göra så dåliga vapen att ingen vill ha dem. Om detta kan vi starta en utredning, som lämpligen bör pågå i fem år. Eller varför inte satsa på den självutplånande roboten Bumerang? Detta om försvarsindustrin.

Ny Demokrati menar att sanktionerna mot Sydafrika måste hävas. Sydafrika är det enda land vi har sanktioner mot. Är inte detta litet löjligt? Är världen så trevlig och gullig att alla skummisar sitter nere i Sydafrika och alla goda människor med stora, moraliska hjärtan här uppe i närheten av polcirkeln? Är det detta vi menar med "global balans"? Vi får nog se upp så att vi inte verkar vara ett "det världsfrånvarande världssamvetet". Men visst är vi bra på att peka finger på andra, och Sydafrika är precis så där härligt långt borta att vi kan vara experter, magistrar och kvacksalvare på en gång

och, icke minst, mycket nöjda med oss själva. Det är tur för Nya Zeeland att man håller sig i skinnet. Nya Zeeland ligger nämligen exakt på andra sidan jordklotet och skulle därför vara nästa mål för vår verksamhet.

Riksdagen kommer att ha en särskild debatt om biståndspolitiken, men givetvis kan man inte tala om utrikespolitik utan att nämna biståndet. Behoven är omätliga, och vi behöver inte leta i fjärran länder för att finna dem – de finns redan på andra sidan Östersjön. U-hjälpen behöver läggas om, och områden i vår närhet behöver ges hög prioritet. Investeringsbehovet i Östeuropa har uppskattats till mått som räknas i tusen miljarder dollar. Detta behövs för att bygga upp det som socialisterna fördärvade. Det är något för Pierre Schori att tänka på när han är på väg till Piteå eller vart han nu skall åka.

Vad gäller den traditionella u-hjälpen borde det vi nu vet om missbruk, slarv, korruption, hjälp till terroristorganisationer, stöd av kommunistiska diktatorer, osv. ha varit nog för att den nya regeringen helt skulle ompröva u-hjälpen och bums lägga ned SIDA. Regeringen tycks i stället ha gått på en annan linje innebärande antagandet att "de bättrar sig nog". Det är en mycket stringent politik. Måhända betyder "de bättrar sig nog" att färre människor slås ihjäl och att färre medborgare torteras – vad vet vi egentligen om sådana förhållanden?

Om vår u-hjälp skall få trovärdighet kan vi inte fortsätta att vara vare sig flata, godtrogna, slarviga eller dumma. Vi kan heller inte låtsas att pengarna kommer från ovan, att SIDA:s anslag är SIDA:s pengar. Gång på gång måste politiker, verk och myndigheter bli påmindas om att varenda krona kommer från skattebetalarna.

Regeringen har alltså inte ändrat på någonting. Det är samma mottagarländer. Det är högre belopp. Det är samma organisationer, plus några rader i regeringsförklaringen. Pierre Schori borde vara nöjd. Alla hans gamla polare är kvar på listan. Den enda synliga förändringen blir kanske att en terroristorganisation i Angola inte får pengar direkt i fortsättningen, vilket säkert gör att man längtar efter den gamla goda tiden.

Vi måste sätta upp hårda villkor vad gäller mottagarländernas vapeninköp. 13 gånger – eller 8,5 gånger om mottagarlandet Indien undantas – det belopp som vi skänker till mottagarländerna används till vapeninköp. Detta är en sanning som är så pass obehaglig att den behandlas av regeringens särskilda "strutsdepartement". Man stoppar ner huvudet i sanden en stund. Sedan tar man upp det igen och tittar med rödsprängda ögon ut över en ny oskyldig värld.

Den fortsatta hjälpen till traditionella u-länder måste riktas mot ett av världens största och mest explosiva problemområden: den snabba befolkningsökningen. Med nuvarande takt *fördubblas* befolkningen i Afrika på 20 år och i hela världen på 40 år. Utan familjeplanering, födelsekontroll m.m. blir u-hjälpen egentligen enbart destruktiv. U-hjälpen måste styras, organiseras och dimensioneras på ett annat sätt, med andra metoder och med tanke på den verklighet som vi i dag lever i.

Så till nästa fråga. Tänk vilken härlig utmaning det vore att fräscha upp och modernisera hela den svenska marknadsföringsapparaten utomlands – dvs. den som sköter diplomati, export, turism, bistånd osv. från diverse

svenska statliga kontor, organisationer och ambassader! Vår utrikespolitik måste bli ett instrument för att visa hur attraktivt vårt land är både för utländska turister och för utländska företag. Ulf Dinkelspiels resa till Japan är ett exempel, även om han hade oturen att få bära på en stor ryggsäck med svensk dumhet på den viktiga trippen. Det skall nämligen minsann inte byggas något i byggarbetslöshetens Sverige. Investerar inte vi själva, skall heller inte japanerna få göra det. Det är säkert en logik som får dem att klia sig bakom örat när de hör det här.

Turismen brukar vi tala om. Turismen är en sak som vi i denna kammare ständigt behöver bli påminda om. Den är världens största industri, och dessutom växer den snabbt. Genom allvarliga missgrepp har detta inte avspeglats i Sverige. Men det går att ändra på det. En aktiv och professionell marknadsföring av vårt underbara land skulle kunna få turismen att växa snabbt, och då skulle också skatteintäkterna och bruttonationalprodukten växa. Sysselsättningen skulle öka osv. En förändring av sättet att sälja Sverige skulle parallellt med EG-anslutningen kunna göra Sverige till ett mycket intressant land för etablering av utländsk industri. Hansaområdet, som det hette förr i tiden, eller, med en modernare term, Östersjöområdet har en mycket stor del av världshandeln. Det är vårt område. Där är vi med. Där ligger vi inte i utkanten. Ett sådant koncept kan locka många att etablera sig i Sverige.

Alltså: Etablering av utländska företag måste välkomnas. Sverige måste aktivt marknadsföras som etableringsland i Europa. Se på möjligheterna! Försjunk inte i vanlig ordning i suckar över svårigheterna! Vi gnäller, kräver och försvårar och sedan, när arbetslösheten kommer, tycker vi att det är så orättvist.

Nu skall jag göra något så olämpligt som att presentera några nya grepp. Jag vet att det är vågat, för att inte säga övermaga, i ett sammanhang där man anser det vara häftigt nog att upphöja fyra år gamla motioner till regeringspolitik.

Jag hinner bara med ett förslag i detta inlägg. Det gäller då förslaget att *adoptera* ett land – hoppsan! Det gäller alltså inte att ockupera eller kolonialisera, utan det gäller att just adoptera. Det finns uppenbara problem med att få i gång näringsliv, handel, utveckling, distribution, industri, miljöinvesteringar osv. i de baltiska staterna. Men om vi adopterade *exempelvis* Estland – jag måste tillägga att jag t.ex. inte har haft några samtal med estländarna – garanterade estländarnas handel och valuta och tillsammans med dem byggde upp samhälle och industri, skulle båda länderna kunna få stor glädje av varandra. Utvecklingen i Estland skulle kunna gå mycket snabbt. Sysselsättningen i Sverige skulle verkligen kunna få en injektion och hela samhället en ordentlig utmaning.

Kunskapsöverföringen, som utrikesministern ville prioritera, skulle bli en självklarhet. Estlands ekonomi är med våra mått mätt mycket liten. Estland och Sverige skulle fortsätta att vara två olika enheter, stater, med exempelvis helt olika lönelägen. Vi skulle få ett Hongkong i vår egen sfär – vilket drag under galoscherna!

Denna idé har vi i en något modestare form lanserat som en valutagarantifond i några motioner. Landet behöver inte vara Estland. Men det skulle med fördel i varje fall kunna vara Sverige.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*Allmän
utrikespolitik*

*Utrikespolitisk
debatt*

*Allmän
utrikespolitik*

Anf. 5 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Jag har aldrig hört någon i den här talarstolen ge uttryck för så pass mycket av dryg storsvensk självgodhet som Ian Wachtmeister här gjorde.

Att tala om adoption av ett land visar vilken halvkolonialistisk syn på omvärlden som grasserar i Ny Demokrati. Vad vi skall syssla med är samarbete med våra grannländer på lika villkor och med ömsesidig respekt för våra resp. länders integritet.

Vapenexporten skall släppas fri, menar Ian Wachtmeister. Den skall tydligen ersätta våra relationer med tredje världens länder.

Är det inte så, Ian Wachtmeister, att vapenexporten och krigen i tredje världens länder är ett av skälen till den flyktingsituation som råder i världen och som påverkar också vårt land?

Vilka är det som har bidragit till korruptionen i tredje världens länder? Ja, naturligtvis de som har låtit sig korrumpas men också de som har stått för korruptionen – bl.a. Ian Wachtmeisters vänner i de svenska multinationella storföretagen, som har använt sig av sådana här metoder för att kunna främja svensk handel i den här delen av världen. Detta är också ett problem.

Fru talman! Det är nu drygt 14 månader sedan vi debatterade svenskt medlemskap i EG – en ansökan som måste ses som ett av de viktigaste besluten under efterkrigstiden. Det handlar om ett beslut som i en förlängning innebär ett hot att nationen underordnas beslut som fattas i en superstat och som gör slut på en lång epok av militär alliansfrihet och neutralitet.

Besluten för drygt ett år sedan fattades utan att någon egentlig debatt hade förts i vårt land. Det var inte särskilt många som kände sig välinformerade om konsekvenserna. Dessutom hade inte riksdagen gjort någon djupare analys. Stora partikongresser hade också genomförts utan att frågan ägnats någon större uppmärksamhet.

Nu efter Maastrichtmötet skall Sverige enligt gällande portalparagraf vara med om att hävda den europeiska identiteten på världsscenen genom att förverkliga en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik, som i slutänden skall innefatta formandet av en gemensam försvarspolitik.

Om Sverige som EG-medlem skall använda sin vetorätt i försvarsfrågor kommer detta givetvis att ställas mot vår lojalitet gentemot Maastrichtöverenskommelsen. Såvitt jag förstår sluter utrikesministern i dag upp bakom denna. Att i det läget upprätthålla alliansfrihet och neutralitet torde inte vara en lätt uppgift.

Det sätt på vilket EG-frågan har handlagts i den svenska riksdagen är inte ägnat att stärka förtroendet för den demokratiska beslutsprocessen i vårt land. Dessutom är det illavarslande för framtiden.

Det faktum att den ena supermakten nu upplöses och försvinner kan inte dölja förhållandet att klyftorna i världen under lång tid kommer att innebära avsevärda konfliktrisker.

Rustningarna i fattiga länder pågår fortfarande. Även vår regering hoppas på ökande vapenexport. Miljöförstörelse i form av jorderosion, ökenutbred-

ning, överavverkning av skog, överkonsumtion av sötvatten och växthuseffekt kan leda till nya flyktingvågor. Lägg därtill skuldkrisen i de fattiga länderna och de synnerligen ojämlika handelsvillkor som de rika länderna har påtvingat dem. Av t.ex. EG-områdets handel är u-ländernas handel en minskande del. Betydelsen av biståndspolitiken försvagas också.

Som världen ser ut i dag behövs alla krafter som är beredda att utan alliansbindningar försöka medverka till att lösa de konflikter som med all sannolikhet kommer att uppträda på den internationella arenan. Ett medlemskap i EG kommer givetvis att binda upp den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken. I övriga internationella fora talar EG med en röst. Som delstat får Sverige finna sig i att agera inom EG:s politiska system.

Jag noterar också att Pierre Schori i dag talar sig varm för den nya ekonomiska världsordningen. Jag uppskattar det. Men samtidigt vill EG-länderna att den skall avföras från FN:s dagordning.

I EG-betänkandet 1990 skrevs: "Institutioner för konfliktlösning håller på att utvecklas så att motsättningar mellan alla Europas länder kan lösas innan konfrontation uppstår." Man tänkte då närmast på ESK-processen. Bara ett år senare är nu bilden delvis annorlunda. Detta speglas också i regeringens utrikesdeklaration.

Även om situationen i Östersjöområdet på många sätt ter sig hoppfull, kan ingen dölja att resterna av Stalins imperium skakas av hotfulla konflikter. Vänsterpartiet ser positivt på den ökande ekonomiska ramen för samarbetet med Östeuropa, men det är illavarslande att så litet av det ekonomiska samarbetet kommit i gång. Den kaotiska situationen i OSS-staterna måste vara en varning även för oss.

I realiteten är redan två ESK-stater i krig med varandra. Jag tänker då närmast på Armenien och Azerbajdzjan. Den jugoslaviska stat som i hög grad präglades av Tito har slitits sönder i blodiga konflikter. I f.d. Jugoslavien ger sig nu FN in i en mycket känslig balansgång mellan olika intressen. Om FN:s uppdrag misslyckas kan konflikten i Balkanområdet sprida sig. EG:s förslag att erkänna Makedonien har väckt starka reaktioner i Grekland. Bulgarien har erkänt och Turkiet har lovat att erkänna den nya staten.

Här ser vi hur gamla fiendskaper och allianser återuppstår. Turkiet och Iran tävlar om inflytandet i de islamiska republikerna i f.d. Sovjetunionen. Pakistan uppvaktar Kirgisistan och Kazakstan med lockande erbjudanden, och detta framkallar i sin tur oro i Kina.

Omvälvningarna i den här delen av världen lockar också militanta krafter att slå på trumman för ett nytt islamiskt block, som skall sträcka sig från Centralasien till Nordafrika, och som skall kunna ta konfrontationer med västvärlden.

Konflikten vid Persiska viken måste väl ändå ha lärt oss att konflikter på litet längre avstånd även kan hota vår säkerhet. Det går inte att närsynt stirra bara på vårt allra närmaste område och tro att Sveriges alliansfrihet och neutralitet nu inte längre behövs.

Det är vänsterpartiets bedömning att ett medlemskap i EG på sikt skulle leda till större risker för att Sverige dras in i militära konflikter än med bibehållen verklig alliansfrihet och neutralitet. Gudrun Schyman kommer senare i dag att närmare redovisa våra argument mot ett medlemskap i EG.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*Allmän
utrikespolitik*

Regeringen säger att den hårda kärnan fortfarande är alliansfriheten, med skyldighet att upprätthålla en betryggande självständig försvarsförmåga, för att kunna vara neutrala i händelse av ett krig i vårt närområde. Men vad händer om vi är oeniga med den framtida västeuropeiska unionen om hur hotbilden ser ut i vårt närområde? Kan denna framtida förbundsstat med gemensam utrikes- och försvarspolitik tillåta att vi som delstat sätter förbundsstatens säkerhet på spel? Jag tvivlar på detta. I den försvarspolitiska propositionen, som kom i går, och i utrikesministerns anförande i dag motiveras ökade satsningar på det militära försvaret bl.a. med hotbilden i vårt närområde. Trots statsfinansiell kris och att alla andra industriländer minskar sina rustningar, satsar regeringen på ökade militära rustningar för att nå ökad säkerhet. Man får nästan en känsla av att den gamla rysskräcken åter håller på att spelas upp. Konflikter mellan stormakterna kan leda till angrepp på Sverige, heter det i propositionen.

Vilka stormakter kan det tänkas vara? Om det är Ryssland och en framtida tyskdominerad europeisk union är ju likheterna mellan de tidigare spänningarna mellan Warszawapakten och NATO påfallande. Varför skulle i så fall inte den gamla riktiga alliansfriheten i fred, syftande till neutralitet i krig fortfarande hålla som säkerhetsdoktrin?

Europas säkerhet kan bara skapas gemensamt av alla Europas stater och folk. Därför skall vårt säkerhetspolitiska arbete ha sin tyngd i ESK och inte i EG. Sverige har ett särskilt ansvar nu när ordförandeskapet i ESK skall förvaltas. Sveriges roll måste vara att arbeta aktivt för att lösa konflikterna med fredliga medel, för avspänning och nedrustning, för skärpt kontroll av vapenhandeln och för att stärka ESK så att uppföljningsmötet i Helsingfors verkligen producerar resultat, som också ökar säkerheten i vår del av världen.

Skrotandet av kärnvapnen måste fortfarande vara en central strategi. Samtidigt måste arbetet fortsätta för att stärka FN, så att världsorganisationen äntligen kan fullgöra sina fredsbevarande och fredsskapande uppgifter. Det gäller inte minst att skaffa fram pengar till de många fredsbevarande operationer som FN nu har satsat sin prestige på.

Det är genom ett starkt samarbete nationerna emellan som krig görs omöjligt. Sverige har i snart 180 år kunnat hålla sig utanför militära konflikter, utan att ingå allianser med stormakter. Den geografiska belägenheten har varit en viktig förutsättning för vår speciella utrikespolitik. Den har haft större betydelse än några speciella moraliska kvalifikationer hos våra medborgare. Den geografiska belägenheten är trots omvälvningarna och kriserna i vår omvärld densamma.

Fru talman! Mellanöstern är fortfarande den hetaste konflikthärden. Israels agerande på Mellanösternkonferensen riskerar att förlama den. President Bush kommer sannolikt inte att ha mycket tid – och inrikespolitiskt stöd – att ägna Mellanösternkonferensen när nu valkampanjen i USA börjar. Nu är det "America first" som gäller. Därför anser vi att det var mindre klokt av statsministern att inte hörsamma Yassir Arafats vädjan om initiativ. Statsministern kunde gott ha talat med Bush om vad som hotar om Israel får fortsätta med sina nya bosättningar och med terror mot palestinierna. Det ligger inte i fredens intresse att passivt se på hur PLO:s auktoritet försvagas och

hur extremiströrelser – styrda från Teheran – vinner ökat stöd bland jagade och desperata palestinska ungdomar. Nu är det hög tid att fredsprocessen leder till resultat, om inte en ny katastrof skall drabba de plågade folken i denna region.

Samtidigt måste frågan om Israels kärnvapen tas upp, för det är ju hotet från dem som de arabiska härskarna utnyttjar för att skaffa sig kärnvapenkapacitet, för att skaffa sig en "islamisk bomb". Det räcker inte att förstöra anläggningarna i Irak. Hotet kommer att bestå så länge Israels kärnvapen finns.

Fru talman! I år firas 500-årsminnet av Amerikas "upptäckt". Den 12 oktober 1492 landsteg Columbus i Västindien. Detta jubileum är bittert för Amerikas indianer. För dem har det varit 500 år av folkmord. Amerikas guld- och silverskatter plundrades, vilket gav kapital till Västeuropas utveckling. Peruanska ekonomer har räknat ut att Spanien är skyldigt sina forna kolonier i Sydamerika 647 miljarder dollar. Under plundringarnas epok hämtades slavar från Afrika som sedan såldes till plantageägarna i Amerika. Triangelhandeln med slavar, socker och bomull blev motorn i Västeuropas ekonomiska utveckling. Det var här som klyftan uppstod mellan rika och fattiga länder.

När 500-årsminnet nu skall firas borde européerna erkänna att den europeiska identiteten inte bara består av vårt demokratiska och humanistiska arv. Det är också conquistadorerna och slavhandlarna som har präglat Europas historia. Vore det därför inte lämpligt att regeringen just i år på något sätt ägnar Amerikas indianer en särskild uppmärksamhet? Erkännandet av kolonialismens skuld skulle t.o.m. vara ett sätt att förtydliga vad som menas med den europeiska identiteten.

Anf. 6 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Låt mig först uttrycka min glädje över att Pierre Schori nu driver på i rätt riktning. Han vill öka stödet till Central- och Östeuropa. Han vill skynda på regeringen. Men visst är det en smula ironiskt och kanske t.o.m. en smula magstarkt att höra Pierre Schori säga det han säger. Pierre Schori ställde sig i det längsta kallsinnig till Baltikums självständighetssträvanden. Så sent som 1989 förklarade han att det var ofrånkomligt att de baltiska staterna var en del av Sovjetunionen. Han är ju också representant för socialdemokratin, som i regeringställning hade ytterligt svårt att både tankemåssigt och i praktisk handling få i gång ett samarbete med Central- och Östeuropa. Samarbetet med Central- och Östeuropa låg på en så låg nivå att regeringen nu vill höja nivån så att omfattningen blir tre gånger större. Regeringen har lagt fram ett förslag till riksdagen i denna fråga.

De förslag som regeringen har lagt fram i riksdagen kan med riksdagens benägna bistånd först träda i kraft vid halvårsskiftet juni-juli innevarande år. För att se till att vi inte behöver vänta så länge har utrikesutskottet mycket glädjande hjälpt regeringen genom att ställa multilaterala medel, avsatta i en särskild EFTA-fond för Jugoslavien, till regeringens förfogande. Det har möjliggjort att vi faktiskt har kunnat göra insatser även nu när vi har haft att verka enligt den gamla regeringens budgetanslag. Vi har kunnat öka stödet till de baltiska staterna. Vi har kunnat lämna en suveränitetsgåva före jul till

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*Allmän
utrikespolitik*

de baltiska staterna på 10 milj.kr. vardera. Vi har kunnat satsa ett ganska avsevärt katastrofbistånd för att hjälpa dem i deras nödläge.

Det är bra. Det måste innebära, Pierre Schori, att regeringen kommer att få stöd för sina förslag i utrikesutskottet. Vi kommer att få en kraftigt ökad ram för Central- och Östeuropaanslaget. Jag vet dessutom att regeringens samordnare för insatserna till Central- och Östeuropa var i utrikesutskottet i går och föredrog de riktlinjer som regeringen har enats om för biståndet till Baltikum och Central- och Östeuropa.

Jag ser med tillförsikt fram emot att denna hjälp kommer i gång – den har kommit i gång – och att vi även får en organisation inom utrikesdepartementet och utanför UD självfallet som kan hantera dessa frågor. Den fanns inte heller när ni lämnade Arvfurstens palats.

Det som bekymrar mig mera är Pierre Schoris mycket klart uttalade oro för att regeringens Europaengagemang, satsningen på Europapolitiken, skall gå ut över regeringens globala engagemang. Jag tycker att det är allvarligt. Det innebär ju att socialdemokraterna själva inte tycker och tror att det går att klara av såväl ett Europaengagemang, en kraftfull Europapolitik, som en kraftfull global politik. Den nuvarande regeringen är övertygad om att det går. Vi arbetar efter denna riktlinje. Vi är förvissade om att det går att klara av både en kraftfull Europapolitik och ett globalt engagemang. Hur är det med svensk socialdemokrati? Klarar man inte båda dessa saker? Det vore intressant att få svar på den frågan.

Vi i regeringen ser ingen motsättning mellan vårt deltagande i ett Europasamarbete och vårt engagemang i världen i övrigt. Vi lever i en värld av ömsesidigt beroende. I dag står mänskligheten inför en serie problem och utmaningar som måste lösas globalt.

Jag nämnde i utrikesdeklarationen kärnvapenspridningen, kränkningen av de mänskliga rättigheterna och miljöproblemen. I fråga om biståndet står vi fast vid enprocentsmålet. Vi har föreslagit att samarbetstödet till Central- och Östeuropa skall gå ut över ramen för det vanliga u-landsbiståndet. Därigenom är regeringen generösare än den föregående regeringen.

Samtidigt verkar vi för att ge biståndet en bättre inriktning, så att vi solidariserar oss med enskilda människor, inte med enskilda regimer. Vi vill ge ett starkare stöd åt mänskliga rättigheter, demokrati och marknadsekonomiska lösningar, så att biståndet kommer till bättre användning i framtiden.

Regeringen har vidare mycket klart uttalat sitt stöd för FN och strävandena att stärka denna globala samarbetsorganisation såväl i FN:s generaldebatt som i den svenska riksdagen. Under den gångna hösten presenterade de nordiska länderna för FN:s generalförsamling konkreta förslag på detta område, med tonvikt på den fredsskapande verksamheten.

Vid det nordiska utrikesministermötet i januari översände mina kolleger och jag ett särskilt memorandum till FN:s säkerhetsråd inför dess toppmöte i New York. På det sättet kunde vi ge impulser till stärkandet av FN:s konfliktförebyggande och fredsbevarande verksamhet.

Genom vår satsning på EG, ESK och FN har vi demonstrerat att vi i det internationella arbetet söker lösa viktiga problem i samarbete med andra länder. Ett starkt stöd för FN har varit en svensk tradition. Alltför ofta har

dock vår utrikespolitik bestått i att vi på egen hand eller i tvivelaktigt sällskap kritiserat länder som borde ha varit våra samarbetspartner.

Det är denna regerings övertygelse att vi har en konstruktiv roll att spela i ett Europa, som är öppet mot världen och som genom sitt engagemang för demokrati och samverkan kan tjäna som ett exempel på det globala planet. Vi vill vara en aktiv partner i ansträngningarna att tillsammans med andra länder bygga upp en bättre världsordning. Jag skulle vilja kalla detta en samverkanslinje, i stället för Alleingang, för en bättre värld.

Pierre Schori nämnde betydelsen av enighet i utrikespolitiken, och det var bra. Jag nödgas att i detta sammanhang ta upp en aktuell fråga. Står Pierre Schori och svensk socialdemokrati bakom Mona Sahlins krav på att statsbesöket i republiken Irland skall inställas? Regeringen vill ha ett svar. Vi anser att det är viktigt att få veta om Pierre Schori och svensk socialdemokrati står bakom detta krav.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*Allmän
utrikespolitik*

Anf. 7 PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Anledningen till att vi i vår deklaration, som jag läste upp, har uppehållit oss så pass länge kring Östeuropa och de gamla sovjetrepublikerna är att de i allra högsta grad har att göra med vår säkerhet samt med Europas och världens säkerhet. När nu ändå så mycket pengar som 45 miljoner dollar avsattes för tre år sedan, är det rimligt att fråga sig varför inte mer än 20 % av dessa betalats ut. Är det verkligen så att det av västvärldens hyllningar till frihetens och demokratins genombrott bara blir en rännil av bistånd i avvaktan på att marknaden skall lösa alla problem. Så tänkte man faktiskt inte när Marshallplanen mobiliserades för att hjälpa Västeuropa på fötter. Det var en blandning av olika åtgärder som sattes in. Vad som nu behövs är en bråkdel av det resursflöde som på nolltid gick att mobilisera för kriget vid Persiska viken.

Sedan vill jag uppmana Margaretha af Ugglas att studera dossierna på UD litet mera. Av dem framgår när det gäller det bistånd som den socialdemokratiska regeringen gav till Baltikum och till Polen att biståndet till Baltikum är det största av alla bistånd och biståndet till Polen ett av de största. Vi satte i gång över 300 projekt, stora som små, som täcker in alla samhällets sektorer, just under de rubriker som Margaretha af Ugglas läste upp här och som hon utgav för att vara nya, vilket de icke är. Detta bistånd tog i anspråk 3 miljarder kronor.

Det som vi nu kritiserade var att mycket tid har gått till spillo. Vi trodde att ni var färdiga att sätta i gång. Ni håller på att utreda och jag vet inte vad. Ni är kanske heller inte eniga. Detta har försinkat framförhållning och annat när det gäller Östeuropabistånd. Det behövs insatser på särskilt tre områden.

För det första behövs det miljöinsatser i Östersjöregionen. Ronnebykonferensen bröt årtionden av låsningar kring Östersjön. Dessa låsningar utgjorde ett hinder mot gemensamma satsningar för att återställa Östersjöns miljö. Det är anmärkningsvärt att regeringen inte ens tar upp Östersjöns miljö i sitt biståndsförslag. Ordet "miljö" nämns knappast över huvud taget i förslaget.

För det andra behövs det ett samlat program för att förbättra livsmedelsproduktion och distribution. Man kan inte bara åka med ett plan till S:t Petersburg. Det är alltså en kris i livsmedelsförsörjningen, som innebär lidande och att hela reformprocessen kan hotas. Därför borde regeringen undersöka möjligheterna till ett samlat program, där man mobiliserar svenskt näringsliv, kooperationen, lanbruksrörelsen, folkrörelserna och ett strategiskt tekniskt bistånd för att förbättra livsmedelsförsörjningen i hela regionen, inkluderande S:t Petersburg och omkringliggande ryska, vitryska och ukrainska områden.

För det tredje behövs det starka ekonomiska reformprogram för de baltiska republikerna. Den tidigare regeringen lade en grund för att Sverige skulle kunna spela en central roll i ett samlat ekonomisk-politiskt stöd för att återupprätta de baltiska staternas ekonomiska suveränitet, bl.a. genom förberedande studier, kontakt och utbyte med svenska myndigheter och internationella organisationer osv.

Det är en sak som jag finner märklig, men som Margaretha af Ugglas kanske kan förklara för oss här i dag. Det förefaller att vara ett dubbelspel på gång när det gäller det baltiska guld. Margaretha af sade i denna kammare att detta guld skulle återbetalas till Baltikum. De baltiska folken skulle kompenseras. När hon sedan pressades på hur betalningen skulle gå till, verkar det som att pengarna skulle tas ur biståndet. Det är varken återbetalning eller kompensation. Det var inte konstigt att Andres Küng sade att det var skandal, och att Landsbergis brinnande buske i Vilnius brann ännu mer.

Jag menar inte, fru utrikesminister, att Sverige måste kompensera för guld. Gjort är gjort, även om det var fel, så att säga. Dessutom är vårt samarbete i övrigt med de baltiska staterna värt guld. Men att förespegla en sak och sedan göra en annan är att föra oss bakom ljuset. Att säga att det är fråga om kompensation, men att ta ur befintliga, redan avsatta medel, är ett språkbruk som inte liknar George Marshalls, utan George Orwells.

Anf. 8 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Jag vill börja med att ta upp herr Hurtigs anförande och hans kommentarer om Baltikum. Han sade att vi inte skall adoptera. Han fick på slutet ihop det till att det var typiskt för storföretag att förstöra för andra. Jag talade inte om att ockupera, vilket är en term som väl är vanligare inom den sfär som herr Hurtig brukar röra sig i. Jag talade om hur man skall hjälpa andra och samarbeta med andra. Jag vet att det är termer som är helt främmande för såväl Stalin som Lenin som Marx och de andra grabbarna. Men nu för tiden kan man tala om hjälp och samarbete.

Det är viktigt att få i gång handel, att få dit företag som investerar och bygger samt att folk får en ökad standard och kan äta sig mätta. I dagens läge måste man se möjligheterna. Vi är väldigt bra på att hela tiden se svårigheter. Möjligheterna till förbättringar måste ju var jättestora i länder som skövats av de hänsynslösa kommunisterna som har styrt, dvs. de som inte hann få bort "pk:t" och bli bara vanliga, trevliga och samhällstillvända "v", så som ni har blivit inom "v" här i Sverige.

Det finns formella byråkratiska hinder för att åstadkomma det där som jag talade om, men det handlar inte om det, utan det handlar om idén att

man skulle kunna göra någonting, att vi i Sverige skulle kunna anta en utmaning om någonting som är värt namnet och säga att vi nu på fullaste allvar skall försöka hjälpa ett annat land. Jag tycker ändå att vi skall titta på detta. Visst vore det väl trevligt om vi kunde göra någonting sådant, eller hur, fru talman?

Jag har en annan briljant idé när det gäller u-hjälpen. U-hjälpen är ett misslyckande. Låt oss vara överens om det och inse det. Sedan kan vi ju skylla på andra. Jag kan skylla på er och ni kan skylla på mig. Men det har ju inte blivit bättre i något av mottagarländerna, till vilka vi har skickat 100 miljarder kronor av skattebetalarnas pengar under de senaste åren.

Sydostasien, däremot, har inte fått något bistånd alls. Det rör sig om länder som växer med en takt som gör att det mörknar för ögonen t.o.m. på oss. Dessa länder växer med i genomsnitt 7 % om året, och det finns länder med en tillväxttakt på 10 %. I Sydostasien förstod man vad det handlade om och tog vara på möjligheterna. Man jobbade på. Man fick lära sig att förstå vad småföretag och infrastruktur betyder. Där växer det så att det knakar. Man talar om att länderna i Sydostasien tillsammans kanske t.o.m. skulle kunna passera USA om 30–40 år.

När det gäller den u-hjälp som vi betalar ut, menar jag att principen om ett mottagarland och ett givarland bör vara vägledande. Det bryter givetvis mot Jantelagen, framför allt mot den paragraf som säger att om det hade varit så enkelt, så hade vi redan gjort det. Men nu bortser vi från detta – den här paragrafen gäller ju för alla goda idéer.

Hjälpen till fjärran länder måste förändras. Den har inte varit framgångsrik, och därför måste man göra någonting rationellt, t.ex. införa principen om ett givarland och ett mottagarland. Den sammanlagda byråkratin skulle då minska, samtidigt som u-landets kapacitet att tillgodogöra sig hjälp skulle öka i motsvarande grad. Insikten om vad man sysslar med skulle antagligen tiodubblas, om det bara finns en givare till resp. land. Dessutom skulle ansvaret rent matematiskt räknat tjugodubblas, eftersom det är fråga om ett mottagarland i stället för 20.

Vidare skulle mottagarlandet slippa ha problemet att ha reservdelar för 60 olika sorters pumpar från 30 olika länder, 100 olika sorters svarvar och 50 olika sorters traktorer med 300 olika sorters hjul osv. Mottagarlandet skulle också undvika att bli passiva bidragsmottagare. I dag går en stor del av den kvalificerade arbetskraften åt till att ta emot alla möjliga u-hjälpsdelegationer som kommer på besök. Med de resor som riksdagens olika utskott planerar förstår jag precis hur illa de måste ha det i dessa länder, om det kommer människor åkande i samma utsträckning från alla möjliga parlament runt jordklotet, och dessutom tillkommer SIDA:s alla delegationer.

Om man lyssnar till folk som under lång tid har arbetat i u-länder, förstår man att u-hjälpen i dag är en parodi. Det värsta är att denna parodi är en tragedi. Nu gäller det att få till stånd en rationellt utformad, välskött hjälp, givetvis med mycket stora inslag av hjälp till självhjälp.

I dag finns det alltså 20 mottagarländer som är aktuella för svenskt bistånd. Vad som egentligen händer i dessa länder kan nog bäst beskrivas med den gamla politikertermen: det har jag ingen aning om.

Alltså: Förslaget är att man skall se över – vilket inte kan ske på en sekund,

men på litet sikt – om inte vi skulle göra insatsen i *ett* land. Det är således samma idé som att vi skulle koncentrera våra insatser i vår närhet till *ett* område. Då kan vi också koncentrera våra insatser i fjärran på *ett* land. Det finns enorma rationalitetsvinster att hämta. Jag tror att också mottagarna skulle tjäna väldigt mycket på det. Det skulle även vi göra, för då skulle vi nämligen som omväxling veta vad vi sysslar med.

Anf. 9 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Jag tycker att det var utmärkt att Ian Wachtmeister retirerade från ståndpunkten att vi skulle adoptera Estland. Det var bra att tonläget sänktes litet grand i de här frågorna, och jag hoppas att det fortsätter på det sättet i den här debatten.

Det är klart att biståndet och den s.k. u-hjälpen har haft avsevärda problem, men ser vi på de länder som inte har fått någon u-hjälp av oss utan där biståndet främst har kommit från den USA-dominerade Världsbanken och Internationella valutafonden på rent marknadsmässiga och kapitalistiska villkor, finner vi att resultatet inte heller där är så lysande. När Latinamerikas ekonomier på många håll brakar ihop på grund av den strukturanpassningspolitik som de här institutionerna har bedrivit hotas ju också de demokratiska landvinningarna. Blir det kaos i länderna kan vi snart vara tillbaka i ett läge då militärdiktaturerna åter breder ut sig.

Sydostasien är ett bra exempel. Många u-länder kan lära sig av Sydostasien. Man fick en massiv hjälp förstås, man såg till att man hade självförsörjning, att det blev jordbruksöverskott som gjorde att man på egen hand kunde industrialisera och tillverka jordbruksmaskiner m.m. för att så småningom få i gång en export. Detta är ju egentligen en annan linje än den som Världsbanken och Internationella valutafonden i dag förespråkar. De menar ju att man direkt bör satsa på export av grödor och produkter.

Jag noterar också, fru talman, att jag inte fick någon reaktion från utrikesministern beträffande ett eventuellt stöd eller initiativ till förmån för Amerikas indianer med anledning av 500-årsjubileet av utplundringen av denna del av världen. Men hon har ju som sagt en chans till.

Naturligtvis uppskattar jag också utrikesministerns positiva skrivning och engagemang för Förenta nationerna. Men det är Förenta nationerna har ju utnyttjats av stormakterna – särskilt av kanske den nu enda kvarvarande stormakten – för sina syften under åren efter andra världskriget. Det finns många exempel på detta. Här har alltså de små alliansfria staterna haft en uppgift att slå vakt om FN:s höga mål och principer.

Jag skall bara ta ett exempel på ett område där vi känner en viss oro. FN:s fredsplan för Västsahara är allvarligt hotad på grund av Marockos sabotage. Folkomröstningen kunde inte hållas i januari som planerat utan är nu uppskjuten på obestämd tid. Vallängderna har inte kunnat färdigställas inför valet, därför att Marocko transporterar in marockaner i Västsahara och registrerar dessa i stället för de saharier som avlidit sedan den spanska folkräkningen gjordes 1974. En pakistansk FN-tjänsteman har hjälpt till genom att till Marocko överlämna disketter som innehåller personförteckningarna.

FN-styrkornas försörjning hindras också av Marocko. Styrkorna utsätts för hot om beskjutning. Canada överväger att dra tillbaka sin kontingent,

och FN:s speciella representant har avgått. FN-styrkan är hotad när det gäller finansieringen. FN kritiserar nu för att inte ha reagerat på Marockos brott mot vapenvilan. Man frågar sig också om Sverige ställer upp på att FN får förolämpas på det sätt som skett.

Den västsahariska befrielserörelsen Polisario vill rädda FN-planen, men då måste FN agera med betydligt större auktoritet gentemot Marocko. FN:s generalsekreterare Butros Ghali skall presentera en ny rapport om läget i Västsahara före denna månads utgång. Vi menar att Sverige måste agera kraftfullt, så att den sista kolonin i Afrika kan avvecklas. Fredsplanen får inte förfuskas utan måste snarast genomföras. Om den misslyckas vore det en tragedi för det sahariska folket, och det vore ytterligare en bakläxa för Förenta nationerna.

Ett annat exempel är naturligtvis de röda khmerernas folkmord i Cambodja. Efter det att röde khmer-ledaren Khieu Samphan tvingades fly för att undgå att lynchas av rasande människomassor har han nu kommit tillbaka och inkvarterats i samma hotell som FN:s sambandsofficerare. Här sitter slaktaren från Phnom Penh, den röde Son Sen, som hade det högsta ansvaret för tortyrcentralen i Tuol Sleng. Det är en absurd situation att FN har råkat bli beskyddare av dessa folkmördare. De utländska frivilligorganisationer som arbetar i Cambodja har vädjat till de västliga demokratierna, och särskilt nämnt Sverige, för att man skall kunna få till stånd en Cambodjalösning utan Pol Pot. Det har föreslagits att Pol Pot och hans närmaste medarbetare skall ställas inför någon form av internationell tribunal och avkrävas ansvar för sina brott. Prins Sihanouk har föreslagit detsamma, och han har också uttryckt förväntan om att Sverige skall ta någon form av initiativ. USA:s utrikesminister James Baker uttryckte liknande tankar i höstas. Vi menar att Sverige eventuellt bör ta initiativ till en sådan tribunal, både för att få folk-rätten respekterad och med tanke på omsorgen om det cambodjanska folket.

Anf. 10 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Pierre Schori svarade mig inte på frågan om han och det socialdemokratiska partiet står bakom Mona Sahlins krav att statsbesöket i Irland skall inställas. Det är viktigt för regeringen att få besked på denna punkt. Han hade inte heller någon synpunkt på min fråga om han och socialdemokratin inte tycker att det är möjligt att förena en kraftfull Europapolitik med ett globalt engagemang. Jag tycker det vore bra att få ett svar också på den frågan. Regeringen ser det som en mycket viktig uppgift för den svenska utrikespolitiken att just förena båda dessa saker – en kraftfull Europapolitik och ett globalt engagemang.

Det finns en kraftig motsägelse i Pierre Schoris beskrivning av biståndet till Central- och Östeuropa. Om nu allt var så bra som han säger, om den gamla regeringen hade kommit i gång med så utmärkta insatser, skulle väl inte otåligheten i dag vara så stor för att regeringens förslag till riksdagen, den nya miljarden, skall kunna användas. Då hade inte behovet varit så stort som det har varit att utrikesutskottet och riksdagen ger regeringen en möjlighet att använda de multilaterala pengarna i EFTA-fonden. Nu var behovet oerhört stort, eftersom vi hade, och fortfarande har, att röra oss inom den

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*Allmän
utrikespolitik*

smala ram som den gamla regeringen anvisade för biståndet till Central- och Östeuropa. Det förvånar mig inte att Pierre Schori inte tycker att det är så viktigt att lämna tillbaka baltguldets. Regeringen betraktar detta som en moralisk fråga. Däremot tycker jag faktiskt inte att det anstår president Landsbergis presstjänst att ha synpunkter på vilket anslag regeringen och riksdagen väljer för att åstadkomma detta. Svenska folkets urgamla rätt att sig själv beskatta är förankrad i denna kammare och inte hos någon presstjänst borta i Litauen.

Fru talman! Jag skulle vilja använda den här tiden för att säga några ord beträffande temat nedrustning och säkerhet i en ny tid. Detta har ännu inte berörts så mycket i utrikesdebatten. Regeringen tycker att dessa frågor är mycket viktiga, och vi arbetar med dem. Jag lät tillsätta en expertgrupp som skall göra en översyn av den svenska nedrustningspolitiken i en förändrad internationell miljö. När jag presenterade expertrapporten i januari gav jag också några riktlinjer för den fortsatta verksamheten på området. Jag nämnde att en av de viktigaste och mest akuta frågorna gällde kontrollen av kärnvapen och kärnteknologi i det sönderfallna Sovjetunionen. Det här är frågor som vi sedan dess har arbetat vidare med.

En arbetsgrupp bestående av svenska specialister på området håller på att se över vad vi kan göra när det gäller att stärka säkerheten vid Ignalina och andra kärnkraftsanläggningar i Baltikum och Ryssland.

Statsministern diskuterade också vid sitt besök i Washington i förra veckan bl.a. möjligheterna för ett svenskt bidrag till det forskarcentrum som skall upprättas av Förenta Staterna, Tyskland och Ryssland gemensamt.

Som jag tidigare har sagt är det min bedömning att icke-spridningsfrågorna måste prioriteras i vår nedrustningspolitik.

Förutom de aktiviteter som jag just nämnt beträffande grannstaterna i öster, söker vi stärka de viktigaste elementen i den internationella nukleära icke-spridningsregimen genom att söka förlänga icke-spridningsavtalet NPT för längsta möjliga tid när det skall fattas beslut om avtalets framtid 1995. Över 140 stater är parter, och vi verkar för att ytterligare stater skall ansluta sig genom att ge ökade resurser till IAEA:s Safe Guard System som övervakar att klyvbart material i NPT:s icke-kärnvapenstater icke används för kärnvapenframställning, bl.a. genom specialinspektioner och ökad tillgång till information om ländernas kärntekniska verksamhet, genom att förstärka internationell exportkontroll, främst genom Nuclear Supplies Group, med för närvarande 27 medlemsländer, och bl.a. genom att inkludera vissa dual use-produkter tillverkade för civil användning samt genom att verka för att fler exportörsländer ansluter sig.

När det gäller kemiska vapen är Sverige en pådrivande kraft i förhandlingarna i Genève om en heltäckande konvention som vi hoppas skall kunna antas under året. Jag hade den australiska ambassadören hos mig i går. Han överlämnade det förslag som Australien har utarbetat till en heltäckande text.

I höstas anslöt Sverige sig vidare till exportkontrollregimerna, Australiengruppen för kemiska och biologiska vapen samt MTCR, Missile Technology Control Regime.

Beträffande konventionella vapen var Sverige medförslagsställare till Ge-

neralförsamlingens resolution i höstas om upprättandet av ett FN-register för handel med konventionella vapen. I ett första skede uppmanas FN:s medlemsländer att lämna uppgifter om export och import av tyngre konventionella vapen fr.o.m. den 1 januari 1992.

Vi anser att det är högst angeläget att vidareutveckla sådana initiativ för att begränsa internationell vapenhandel och spridning av avancerade vapensystem till länder med instabila förhållanden och odemokratiska regimer.

När det gäller nedrustning och säkerhet vill jag också peka på de möjligheter som öppnas inom ESK. Vid uppföljningsmötet i Helsingfors nästa månad kommer vi att verka för ett stärkande av organisationens konfliktlösande och fredsbevarande förmåga. Tillsammans med de övriga nordiska länderna verkar vi för att ESK skall kunna upprätta en fredsbevarande styrka. Av stor betydelse för Europas framtida säkerhet blir skapandet av ett nytt säkerhetsforum i ESK:s regi. Detta kommer att spela en övergripande roll när det gäller förtroendeskapande åtgärder och konventionell rustningskontroll, men blir viktigt också när det gäller icke-spridningsproblematiken. Vi ser ökade möjligheter till samarbete med de nordiska länderna i detta sammanhang.

Regeringen kommer alltså att aktivt driva nedrustnings- och rustningskontrollpolitiken, inte bara i Europa utan också på det globala planet. Det är nu exakt 100 år sedan International Peace Bureau grundades i Genève för att söka främja internationellt samarbete och fredliga lösningar på konflikter mellan staterna.

Två världskrig och ett kallt krig har utspelats sedan dess. Först nu har vi en möjlighet att med gemensamma krafter i stor utsträckning i Europa på grundval av gemensamma värderingar skapa ett hållbart internationellt system för att fullfölja dessa syften.

Anf. 11 PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Fru utrikesminister! Det är bra åtgärder som utrikesministern redovisar. Det är på det sättet som svensk expertis och sakkunskap skall användas i de internationella nedrustningsförhandlingarna och i arbetet där. Det är utmärkt.

Något som vi alla som sitter i denna sal och lyssnar lider av när det gäller gångna tiders synder på upprustningsområdet är provsprängningarna av kärnvapen. Alla har vi en del av strontium 90 i vår benstomme. Ett första steg på väg mot en kärnvapenfri värld är att man stoppar alla provsprängningar av kärnvapen. Kärnvapnen behöver inte förbättras, förnyas och utvecklas ännu mer, när vi inte längre har någon reell fiende. Detta är alltså en oerhört viktig sak.

Sovjetunionen, när den fanns, vidtog ensidiga åtgärder för att inställa kärnvapensprängningar under en lång tid, 18 månader. Och det var Gorbatsjov som gjorde detta. USA har ständigt vägrat att gå med på stopp för provsprängningar. Därför undrar jag, men jag är inte säker på att Margaretha af Ugglas kan svara på det, om Carl Bildt utnyttjade tillfället vid sina samtal i Washington att ta upp denna centrala punkt i nedrustningsarbetet och redovisa den traditionella svenska inställningen och det hot som de fortsatta provsprängningarna alltjämt utgör.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*Allmän
utrikespolitik*

Beträffande Mona Sahlin och Irland vill jag säga följande. Mona Sahlin är som vi vet en engagerad person. Hon känner starkt, som många andra, för sin medsyster och medmänniska i den irländska 14-åringen. Jag önskar att utrikesministern skulle bry sig lika mycket om denna flicka som om Mona Sahlins uttalande. Mona Sahlins uttalande är naturligtvis en reaktion på att det officiella Sverige ännu inte har sagt något. Skapa klarhet där och tala om var regeringen står, så kommer också det hot som Margaretha af Ugglas tycks uppleva genom denna spontana reaktion från Mona Sahlin att undanröjas.

Vårt parti är inget centralstyrt Karl XII-parti som Ny Demokrati. I vårt parti tar man spontana initiativ när man känner starkt i en fråga. Men redogör för vad regeringen tycker när det gäller detta övergrepp mot en 14-åring, så kommer både kungen och drottningen och även utrikesministern att kunna åka till Irland.

Jag skulle vilja ta upp en sak som jag nämnde inledningsvis i mitt huvudanförande, och det gäller falsk deklaration i regeringsförklaringen. Regeringen talar om demokrati men ställer inte upp när demokratin är hotad. Jag tänker på Venezuela. För två veckor sedan gjordes ett försök till statskupp av militären. Militären använde ett språk som Ny Demokrati använder, dvs. ett populistiskt, och ville störta den folkvalda regeringen. Det gjordes uttalanden i hela världen, från EG, Bush, Mitterand, osv., eftersom man vet att uttalanden i en sådan situation – och detta var ett angrepp mot en av Latinamerikas mest stabila demokratier – är viktiga för att visa kuppmaakarna att de är isolerade, för att visa folket i Venezuela vad omvärlden tycker och för att visa att man ställer upp för den lagliga och folkvalda regeringen.

Sverige teg. Och jag vet också att det var på uttrycklig order man inte sade något. Sverige teg förstås inte helt. Ingvar Carlsson gjorde ett uttalande. Jag skickade också ett uttalande till min vän presidenten Carlos Andrés Pérez i Venezuela. Men det officiella Sverige teg.

När demokratin är hotad, även om det är fråga om ett land utanför Europa, då tiger man och sviker. Vad tror utrikesministern att det ger för signaler till regeringarna i Latinamerika? Även dessa länder vill vi gärna ha med i vår säkerhetsråds kandidatur.

Margaretha af Ugglas frågade om socialdemokratin kan ställa upp för ett europeiskt samarbete lika väl som för ett globalt och kraftfullt sådant. Svaret fanns med i mitt huvudanförande. Det är helt uppenbart. Vad som också är uppenbart är att i utrikesministerns tal i dag har det skett en omvandling under galgen. Man har mätt verkligheten och sett att det finns litet mer än EG som gäller och den s.k. europeiska identiteten. Det finns ett ESK som får starkare och starkare konturer och en viktigare och viktigare position i det alleuropeiska säkerhetsmönstret. Och det finns ett Förenta nationerna som blir viktigare och viktigare och som man inte brydde sig om tidigare i sina uttalanden, och där Sveriges kandidatur till säkerhetsrådet också rycker närmare. Därför gör regeringen dessa uttalanden, och det är väl bra, och jag är glad för dem. Fortsätt i den stilen!

Till slut vill jag säga att greve Wachtmeister här ofta angriper min person. Det är jag nöjd med, eftersom jag vet vad det betyder. Det betyder att han har förstått och lyssnat till vad jag har sagt här och vad jag säger på möten

där vi talar om solidaritet och inlevelseförmåga i andra människors villkor och om att Ny Demokratis ledning sprider förakt, förtal och fördomar om människor som inte råkar vara födda på den bråkdel av jorden som är svensk. Det är jag glad för att han har noterat.

Jag kommer att fortsätta att driva linjen för solidaritet med alla och upplysning om invandrarnas betydelse för Sverige och flyktingkapets helvete, oavsett vad Ian Wachtmeister säger. Det är någonting annat än att "dänga dojan i Skara".

(Applåder)

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*Allmän
utrikespolitik*

Anf. 12 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Jag har inte omnämnt herr Schori därför att jag förstår att han är så fantastiskt solidarisk eller något liknande. Jag har omnämnt honom eftersom han representerar det mest falska vi har inom svensk politik. Han tar ut svängarna och skyller allt möjligt på andra. Han är mannen som är medansvarig till alla möjliga egendomliga stöd till diverse regimer och terroriströrelser runt om i världen.

Jag skall återkomma till herr Schoris vänliga omnämnande. Jag kan nu bara konstatera att jag den här gången inte blev direkt sammankopplad med mord. Det brukar jag bli när herr Schori är ute och kör stora veven på sina resor, som numera som bekant får begränsas till Piteå i stället för att gå till Cuba.

I vänstern är man ju festlig. Det kan man bara konstatera. Jag menar nu inte Schoris vänster, utan den som kallar sig vänster. Baltiska stater livnär sig i dag på export av Kalashnikovgevärlar, dessa automatvapen som säljs i u-länder för hårdvaluta. Det är väl fina och trevliga saker, kan jag tro.

Apropå vapen vill jag på nytt fråga: Är det inte fantastiskt märkvärdigt – det är i och för sig ingen som nu kan svara i debatten, men vad gör det – att man tillåter våra mottagarländer att köpa vapen för åtta gånger vårt bistånd? Tystnaden blir kompakt så fort man nämner det.

Utrikesministern efterlyste svar på sina frågor. Hav tröst, fru utrikesminister! Jag har efterlyst svar på mina frågor sedan jag för första gången klev fram på den massiva träbarrikaden här framme. Det ingår inte i de här debatterna, har jag förstått.

Jag skulle i förhoppning att det går att göra något nytt vilja ta ännu ett nytt grepp. Det gäller vad vi kallar för bistandsbrigaden eller katastrofbrigaden. Sverige måste givetvis ha hög beredskap att bistå vid katastrofer var och när de än inträffar.

Katastrofer inträffar ofta utan någon som helst förvarning, därav namnet. Det finns också andra katastrofer som är litet mer kända, t. ex. hungerkatastrofer. Vi i Ny Demokrati har därför i vår motion om en katastrofbrigad föreslagit ett nytt och rationellt grepp.

Förslagsställaren Richard Ulfvengren avsåg att senare under debatten redogöra för detta mycket intressanta förslag, men han är sjuk. Inom Ny Demokrati godtas bara minst 40 graders feber. Vi är nämligen, som Pierre Schori sade, ett mycket hårtstyrt Karl den XII-parti. Men är man sjuk, så är man sjuk, och han kan inte komma hit.

Tänk er en brigad som ligger vid en flygflottilj som har möjlighet att ta emot mycket tung flygtrafik och har närhet till andra transportsystem, helst transport med båt. I brigaden är det fullt av motiverade grabbar och tjejer, och kanske också pigga gubbar och gummor. De har all tänkbar utrustning och allt förråd som kan behövas för de områden och precis den sorts terräng dit hjälpen plötsligt skall gå.

Där finns det blågula Herculesplan, helikoptrar, jeepar, bandvagnar, snöskotrar, servicecontainrar, mobila fältsjukhus och allt vad det kan vara. Härifrån kan också överskottsmaterial och jordbruksprodukter snabbt skeppas ut och nå fram – detta sagt med vänlig hälsning till biståndsministern.

Inom katastrofbrigaden är alla specialutbildade, och alla är motiverade och vill hjälpa till. De vet att de kan hjälpa, och de kan göra det snabbt. Marknaden för den brigaden finns dess värre hela tiden. En sådan brigad är samtidigt det bästa stöd vi kan ge organisationer som Röda korset, Rädda barnen, kyrkorna osv. Visst är det väl en bra idé, herr talman? Därför måste den givetvis avslås, förmodar jag. Eller hur, herr talman?

Nu skall jag övergå till de spännande arkiven. Nu öppnas portarna till arkiven i gamla Sovjetunionen. Vi såg hur man tassade omkring i dessa oändliga korridorer och öppnade en massa spännande lådor. Nu finns det en chans att se vad som pågick på Lenins och Stalins och alla dessa trevliga despoters tid.

Nu kan vi kanske se vilka svenska kontakter de hade och måhända hur de bedömde Sverige, svenska politiker och svensk politik. Nu kan vi kanske t.o.m. se vilka spioner det fanns eller finns. Men det vore nog att vänta sig för mycket, eftersom sannolikt någon "järnrumpa" har ätit upp just denna file.

Hur som helst: Vore det inte intressant, herr talman, om svenska folket fick ta del av de spännande avslöjanden som finns i sovjethärskarnas arkiv? Det skall bli mycket intressant att se om det nya världssamvetet, den nyligen ack så omvände herr Schori, är beredd att stödja en sådan forskning. Historien kan ha mycket att lära oss inför framtiden. Det är också mycket avslöjande om man anser sig ha något skäl att avböja denna möjlighet.

Förste vice talmannen anmälde att Pierre Schori anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 13 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Ian Wachtmeisters bekymmer för de öppnade registren kommer åtminstone delvis att skingras när vårt parti publicerar en vitbok över de relationer som historiskt har förevarit och som vi nu kan arbeta med på ett annat sätt.

Jag har inte fått något svar på mina frågor om Amerikas indianer och initiativ för Västsahara eller Cambodja. Jag tolkar detta som att några initiativ från regeringen i detta avseende inte är att vänta.

Margaretha af Ugglas talade i sitt inledningsanförande mycket om mänskliga rättigheter och demokrati, och det är naturligtvis oerhört bra och viktigt. Men det finns här som hos alla andra länder en dubbelhet i detta budskap. Vi har bestämt oss för att Kina är en så viktig handelspartner att omsorgen om de mänskliga rättigheterna fått vika. Vi beviljar numera Kina u-krediter

trots att regimen massarresterar, håller rättegångar inför masspublik och omedelbart verkställer dödsdomar, torterar och tvångsaborterar. I Kina finns mängder av politiska fångar. Myndigheterna letar efter otillåtna idéer i akademiska avhandlingar. Förtrycket har hårdnat i muslimska områden och i Tibet.

Likaså väntas vår handel med Iran kraftigt öka. Regimen i Iran är enligt Amnesty International en av de regimer som begår de mest omfattande brotten mot mänskliga rättigheter.

Herr talman! Om det nu äntligen blir fred i Centralamerika, och de krig som där pågår kommer att avvecklas, återstår de ursprungliga krigsorsakerna, nämligen fattigdomen, arbetslösheten och orättvisorna i jordfördelningen. Det är inte samma Centralamerika som för, låt oss säga, tio år sedan. Nu finns mängder med vapen, förmodligen också svenska vapen, i området.

Kombinationen av demobilisering av soldater och massfattigdom, delvis framtvingad av Internationella valutafonden, kan leda till en utbredd kriminalitet och "banditism". Som jag sade kan hot om militärkupper uppstå igen.

Den stora osäkerheten för Centralamerika utgörs, enligt min mening, av vilken politik som USA kommer att föra i regionen. Är det Monroedoktrinen som också fortsättningsvis kommer att tillämpas?

En annan oviss faktor är Centralamerikas ställning mellan handelsblocken. EG:s inre marknad och det nordamerikanska frihandelsblocket kan komma att innebära nya hinder för den centralamerikanska exporten – som redan drabbats hårt av råvaruprisernas fall.

I Nicaragua hotas freden. "Recontras" terroriserar landsbygden. Sandinistledare skjuts, och lärare, läkare och andra nyckelpersoner råkar illa ut i fredsprocessen. Lanthandlare rånas och jordbrukskooperativ beskjuts. Det enda sättet att återföra dessa soldater till ett fredligt liv är att ge dem jord och att äntligen genomföra jordreformen.

Fredsöverenskommelsen i El Salvador är bräcklig. Det är ovisst om de stora jordägarna kommer att upplösa sina privatarméer. Tre miljoner flyktingar skall repatrieras och få jord att odla egna livsmedel på.

Costa Rica får visserligen miljöbistånd. Men nu söker de stora multinationella skogsbolagen rätt att avverka skogarna i Nicaragua och Honduras, till förtvivlan för stora delar av befolkningen. I Guatemala fortsätter krigshandlingar och mord. Så sent som under första halvan av januari i år mördades 25 människor i Guatemala. Befrielseörelsen URNG försöker få till stånd förhandlingar med regeringen. Där finns också möjligheter till initiativ från svensk sida, inte minst med samtalspartnern i Washington.

De som får betala det högsta priset för skulderna till den rika världen, som fortfarande är på ca 1 400 miljarder dollar, är barnen i tredje världen.

Enligt barnkonventionen från 1989 skall staterna ge prioritet åt barns intressen och utnyttja sina resurser till det yttersta för att göra verklighet av barnets rättigheter. Vi måste öka det politiska trycket på regeringar i länder där barn misshandlas. Regeringarna har det yttersta ansvaret för den polis och militär som torterar och dödar barn. Bara i Brasilien uppges 1 500 gatubarn ha mördats under 1990. Annika Åhnberg kommer längre fram i debatten att tala mer om barnen i tredje världen.

Herr talman! Det räcker inte med fördömanden. Vi måste också ge ett

bättre och aktivt stöd för dem som slåss för demokrati och mänskliga rättigheter och vill leva utan förtryck.

Vi tror inte på den embargopolitik som USA för mot Cuba. Det är uppenbart att USA:s politik snarare leder till att regimen får argument för en hårdhänt politik när USA vidtar ekonomisk utpressning och visar militära muskler. Att USA bestraffar ett helt folk med fattigdom och umbäranden gagnar inte kampen för demokrati. Det är det kubanska folket som kan ändra politiken.

Sveriges solidariska identitet i världen måste vara att stödja folkens egna ansträngningar att skapa bättre levnadsförhållanden och mänskliga rättigheter. I vår nu så Europainriktade debatt får vi inte glömma att Europa är större än EG och världen är ännu större än Europa.

Avsnitt II (EES/EG-frågor m.m.)

Anf. 14 MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! För att vi i Sverige skall kunna utveckla välfärden och i framtiden skapa sociala och materiella förbättringar, kommer vi att vara beroende av ett väsentligt ökat europeiskt samarbete. De senaste åren har ekonomierna sammanflätats dramatiskt tätare än någonsin tidigare.

Vi socialdemokrater menar att vi också har ett bidrag att ge till Europas utveckling i den omvälvning och i den omstöpning som nu pågår. Vi har något att bidra med när det gäller sysselsättningspolitik, arbete och välfärd, när det gäller miljö, fackligt inflytande, att skapa bättre förhållanden i arbetslivet, i frågan om kampen mot främlingsfientlighet och rasism, och det arbete som alla måste delta i för att underlätta Östeuropas övergång till demokrati och en modern ekonomi. Detta har vi belyst i vår partimotion om EG.

Med EES-avtalet blir vi helt ekonomiskt inlemmade i EG:s inre marknad. Det är också avsikten med avtalet. Det vore orimligt om vi då inte också skulle kunna vara med och delta där de beslut fattas som kommer att påverka vår dagliga ekonomiska verklighet. Jag tror att det snarare är så, att om vi skulle säga nej till medlemskap i EG, skulle framtida generationer komma att fråga sig vad det var för politiker som arbetade i Sverige i början av 1990-talet och som kunde acceptera att Sverige blev ekonomiskt helt beroende av EG:s marknad, men som såg till att vi inte fick inflytande och inte fick vara med i de beslutande församlingarna. Jag tror att man i så fall, med viss rätt, skulle se på oss med en blandning av rejält oförstående, ilska och besvikelse.

Ett medlemskap i EG är på många sätt viktigt för Sverige. Det är i det sammanhanget oroande att Bildt-regeringen i väsentliga frågor är ur takt med det som nu händer i Europa. Här i Sverige vill den borgerliga regeringen minska det fackliga inflytandet, minska kollektivavtalens roll, samtidigt som kollektivavtal får sitt genombrott i EG:s regelsystem och samtidigt som man i Maastricht ger ökad vikt åt arbetslivsfrågor och fackligt inflytande.

I doktrinärt nyliberalt nit vill nu också regeringen i Sverige avlöva samhället resurser och instrument i industripolitik, näringspolitik och forskningsfrågor. Det är samtidigt som just forskning, infrastruktur och industripolitik

med ett väsentligt samhälleligt engagemang blir en allt viktigare del av EG:s utveckling i den fas vi nu kan se framför oss.

Herr talman! Det finns en logik i denna utveckling inom EG. Det är en logik som uppenbarligen Bildt-regeringen inte begriper. Att dessa frågor nu får ökad tyngd i EG har att göra med att besluten om den stora harmoniserade ekonomiska inre marknaden skall bli verklighet om bara ett år. Alla vet att den marknaden, som på många sätt innebär ekonomiska fördelar, också kommer att medföra en i vissa avseenden häftig strukturomvandling och stora omställningsproblem för många människor, företag och regioner.

Därför kräver just införandet av den harmoniserade marknaden att man också bygger upp en industripolitik, regionalpolitik och forskningspolitik och ger den sociala tryggheten och arbetslivsfrågorna ökad vikt, för att kunna se till att strukturomvandlingen inte kommer att drabba människor och företag på ett sätt som skadar och lämnar svåra ärr i samhällena. Det gäller också att skapa nya arbetstillfällen genom att stimulera och hjälpa fram ny teknologi, ny framtidsinriktad forskning och nya branscher som kan ta vid i stället för dem som i strukturomvandlingen kommer att försvagas eller försvinna.

Denna politiska logik, som i hög grad präglar EG:s nuvarande dagordning, är någonting som tydligen, tyvärr, den svenska Bildt-regeringen inte har fantasi att förstå.

Vi socialdemokrater kommer att mycket noga följa den medlemskapsförhandling som nu tar vid. Vi kommer att ställa krav på förhandlingen i sådana frågor där utfallet kan bli olika beroende på hur förhandlingarna förs. Det gäller exempelvis regionalpolitiken, vissa delar av arbetsrätten, konsument- och livsmedelspolitiken, och det gäller inte minst frågor om hälsa och miljö och de övergångsregler som kommer att aktualiseras i samband med att EES-avtalet skall ersättas av medlemskapsregler.

Det är också viktigt, menar vi, att Sverige tar med sig in i EG sina goda kontakter med länder i tredje världen och att vi inte gör oss urarva när det gäller relationerna med folk, rörelser och länder utanför Europa. Det är inte avskalade och inåtvända som vi skall komma till EG. I så fall är uttrycket europeisk identitet bara banalt och torftigt. Det är den andra traditionen i Europa som bör vara vår, den utåtriktade, den generösa.

I vissa viktiga frågor kan och bör Sverige agera redan innan medlemskapsförhandlingarna börjar. Elva medlemsstater har antagit den sociala stadga som länge blockerats av Storbritanniens konservativa regering. Det innebär att möjligheten nu öppnas att inom EG föra framåt frågor om arbetslivets förhållanden, fackligt inflytande på Europaplanet etc. Målen för den sociala stadgan har också diskuterats mellan EFTA och EG inom ramen för EES-förhandlingarna.

När nu EES-avtalet synes bli verklighet borde den svenska regeringen omgående inom EFTA och med EG lägga förslag om att EFTA-länderna ansluts inte bara till den ekonomiska marknaden utan också till den sociala stadga som ger möjligheter att i olika avseenden även tygla denna marknad.

Inom EG är nu spörsmålet om hur man skall kunna stärka den bristfälliga demokratiska strukturen en huvudfråga. Den har varit väsentlig inför Maastricht. De socialdemokratiska partierna har på olika sätt deklarerat att arbe-

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

tet med att ytterligare förstärka demokratin inom EG blir en huvuduppgift under den period som nu följer fram till nästa regeringskonferens 1996.

Det handlar om att stärka Europaparlamentets ställning i förhållande till Ministerråd och Kommission. Men det handlar också om att förstärka kopplingen mellan Ministerrådet och de folkvalda nationella församlingarna.

Det är en viktig fråga också för Sverige. Och vi kan förbereda oss för EG-medlemskapet i det här avseendet genom att ge den svenska riksdagen en betydelsefull roll såväl när det gäller medlemskapsförhandlingen som sedermera under medlemskap.

Goda och praktiska förebilder för en förankring i riksdagen av EG-arbetet finns t.ex. i det danska Markedsudvalget och motsvarande typer av EG-utskott som nu har blivit vanliga i EG-riksdagarna. Här i Sverige föreslår oppositionen en motsvarande funktion i den svenska riksdagen.

Regeringspartierna bör tillmötesgå kravet på ett EG-utskott i riksdagen och inte onödigt begränsa kontakterna mellan regering och riksdag när det gäller medlemskapsförhandlingen.

Detta är inte enbart en fråga om hur vi bäst organisatoriskt förbereder oss här i vår riksdag och regering. Det handlar också om hur Sverige skall förbereda sig när det gäller den svåra och väsentliga frågan om att förankra beslut som fattas långt bort från folkvalda nationella församlingar. Därför är den svenska diskussionen om ett EG-utskott i riksdagen en del av den debatt som nu förs runt om i Europa om på vilket sätt EG:s institutioner skall kunna demokratiseras och hur folkvalda församlingar skall få ökat inflytande i alla länder. Det gäller medlemsländer i EG såväl som Sverige, som är kandidatland.

Jag hoppas därför att den här frågan inte skall fastna i prestige och onödiga konflikter utan att vi kan räkna med ett tillmötesgående mot oppositionen i Sverige från regeringens sida när det gäller att tillskapa ett EG-utskott i riksdagen.

Anf. 15 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Ärade åhörare! År 1995 blir Sverige förhoppningsvis medlem i en marknad med 380 miljoner innevånare, där varor, kapital, tjänster och personer kommer att röra sig fritt över gränserna. Till detta kommer ett internationellt samarbete om miljö, forskning, arbetslivsfrågor och konsumentskydd. Här gäller det också ett gemensamt regelverk för alla berörda länder.

Det är inte att undra på att vi har fått se många turer och upplevt många intensiva förhandlingar kring det EES-avtal som nu står inför sitt slutgiltiga godkännande. Det är meningen att det, om tidtabellen håller, skall träda i kraft den 1 januari 1993. Vilka möjligheter öppnar inte det för oss!

Vi i Ny Demokrati stöder helhjärtat regeringens linje när det gäller såväl EES-avtal som Sveriges anslutning till EG. Självfallet finns det olika uppfattningar i en rad frågor inom avtalets ram. Bara tolkningen av regelverket, rättsakterna, omfattar inte mindre än 12 000 s.

Hur ser vi nu i Ny Demokrati på problemen och möjligheterna inför EES-avtalet och Sveriges anslutning till EG? Det är självfallet endast som en del av Gemenskapen som Sverige har möjligheter att påverka utvecklingen.

Den svenska industrins konkurrensförmåga inom EG-marknaden måste stimuleras genom sänkta skatter och arbetsgivaravgifter samt en ökad produktivitet genom minskad sjukfrånvaro. Där har regeringen redan startat arbetet genom positiva skattelättnader för företagen. Karensdagar eller andra, bättre lösningar när det gäller sjukförsäkringen kommer förhoppningsvis att få gynnsam påverkan på produktionskostnaderna.

Vi anser emellertid att ytterligare sänkningar av kapitalbeskattningen ned till EG-nivån 20 % och en successiv sänkning av arbetsgivaravgifterna måste genomföras. Inte minst viktigt är att regeringen fortsättningsvis också medverkar till att främja de mindre och medelstora företagens konkurrensvillkor inför den gemensamma marknaden. Inom EG finns redan många stödformer just för de mindre företagen. Dessa stödformer satsar man på och utvecklar deras potential.

Andra villkor som omgående måste uppfyllas för att göra elintensiva industrier konkurrenskraftiga här hemma är en sänkning och successivt avskaffande av energiskatten på el och borttagande av kilometerskatten, för att motverka de höga transportkostnaderna.

Låt mig fortsätta med våra tankar kring konkurrensens betydelse för oss konsumenter. Det behövs konkurrens överallt, även inom politiken. Det har vi redan märkt. Riksdagen har nyligen godkänt utformningen av PBL, som öppnar möjligheterna för en fri etablering av exempelvis lågprisbutiker inom livsmedelssektorn. Inte minst intressant är att detta öppnar vägen för internationella butikskedjors etablering och konkurrens med ICA och KF, eftersom det nu också är fritt fram för utländskt ägande inom näringsliv och handel.

Konkurrensutredningens förslag till ny lagstiftning är ju under utarbetande för anpassning till EG:s regler, där i princip allt som begränsar konkurrensen är förbjudet. Förslagen i denna proposition, som vi ser fram emot, kommer förhoppningsvis att kunna äga tillämpning fr.o.m. den 1 januari 1993. Kanske kan vi äntligen få en rejäl sänkning av priserna på mat, byggmaterial och jeans.

Vårt inträde i EG och den förändrade europeiska hotbilden kommer naturligtvis också att påverka Sveriges roll som tidigare neutral stat. Vi ser positivt på Sveriges möjligheter att komma in i ett europeiskt säkerhetssystem. Vi kommer tack vare det, om allt går väl, även att kunna sänka våra framtida försvarskostnader. Inte minst är det viktigt att en sådan här utveckling samtidigt öppnar positiva utvecklingsmöjligheter för vår högteknologiska försvarsindustri i olika samarbetssammanhang.

Så några ord om jordbruket. Vi hävdar att fria, oberoende företagare som kan konkurrera på en fri marknad ger de bästa förutsättningarna. Härvid utgör lantbrukarna inget principiellt undantag. Vi är medvetna om att anslutningen till EG kan innebära att vissa av principerna inte kan tillämpas fullt ut. Det blir då en uppgift för Sverige att inom EG kraftfullt verka för att dessa principer genomförs. Först då får vi en kostnadseffektiv produktion av livsmedel på sunda och affärsmässiga grunder.

Som medlem i EG får vårt land också möjligheter att påverka de globala miljöproblemen beträffande luft och vatten. Inte minst gäller detta Östersjön och det förhållandet att kontinentens alla föroreningar faller ned över

skogar och sjöar i vårt land. Men dessa problem kommer också att öppna möjligheter för vår teknologi och industri att exportera know-how och utrustning till EG-marknaden, även om detta kanske är allra mest aktuellt när det gäller Östeuropa.

För att spinna vidare på Östeuropa vill jag säga att vi är övertygade om att vårt land som medlem i EG har goda möjligheter att medverka till ett intensifierat Östeuropasamarbete med delaktighet i denna stora potentiella marknad.

Ett av de mer intressanta områdena där EG-marknaden verkligen kommer att påverka och förändra vårt samhälle är väl utbildningen och forskningen. Tiden medger kanske inte att jag går in på vissa tankegångar som jag hade tänkt utveckla.

Jag går i stället över till att prata litet grand om att vårt inträde i EG-marknaden ställer många krav på anpassning av utbildningen. Tänk bara på kravet om fri upphandling, som finns med i bilden! Dessutom kommer vi att ha ett utomordentligt stort behov av kunniga jurister. Vi kommer att behöva 500 à 1 000 språkkunniga jurister som skall tränga in i EG-problematiken och lotsa företagen genom den paragrafdjungel på 12 000 sidor som man har att arbeta med.

Med vårt inträde i EG skapas förutsättningar att positivt påverka den sociala samvaron i Sverige och minska den svenska sjukan, dvs. ensamheten. Med den öppnare alkoholpolitik som vi pläderar för kommer det att bli möjligt att köpa öl och vin i livsmedelsaffärerna, antingen en del politiker vill det eller inte. Vi kommer att kunna gå ut och träffas på restauranger och pubar utan att ruinera oss. Vi ser ingen fara i detta öppnare, roligare samhälle.

Visst måste de här förändringarna kombineras med en vettig information kring alkoholen just till våra yngre medborgare, barn och ungdomar. Men vi behöver inte måla fan på väggen när det gäller våra möjligheter att anpassa oss till mer positiva och nya alkoholvanor.

På tal om information efterlyser jag ett samlat grepp från regeringen kring EES-avtalets och EG:s betydelse för olika intressegrupper här i landet. Som det nu är, har det varit upp till massmedia att spekulera och tolka vad den gemensamma marknaden egentligen betyder för individen och medborgarna.

Vad vi behöver, snarast, är t.ex. en vettig och enkel information hem i brevlådan, kombinerad med lättsamma pedagogiska förståeliga program i radio och TV om EG:s betydelse för mig och min familj. Detta gäller den enskilda konsumenten, självklart. Andra intressegrupper måste man tala vid och arbeta mot med andra medel. Näringslivets företagare och ansvariga inom den offentliga sektorn behöver verkligen en anpassad information inför vårt inträde i den gemensamma marknaden.

Naturligtvis har branschorganisationerna tagit tag i det här själva och har en hel del på gång. Men vad jag saknar är det samlade greppet, den samlade styrningen. Det här är ju en informationsverksamhet som måste pågå under en längre tid och som redan borde ha varit i gång på ett annat sätt än det vi har mött i massmedia.

Just okunskapen om EG kan skapa rädsla och osäkerhet hos väldigt

många vanliga människor i verkligheten, och det skulle naturligtvis få ödesdigra konsekvenser, som i sin tur skulle få svåra konsekvenser i den folkomröstning som kommer.

Vi efterlyser därför någon form av speciell informationsenhet som snarast får regeringens uppdrag att svara för ett snabbt genomförande av en heltäckande information kring EG.

Herr talman! Till sist: Inte minst vi i riksdagen, riksdagens alla ledamöter, behöver mycket mer av förenklad information kring den här svåra problematiken.

(Applåder)

Anf. 16 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Det senaste inlägget visar väl på nödvändigheten av en saklig information i EG-frågan. Jag tror att det är förödande för debatten att det råder sådan okunskap om vilka frågor som egentligen hör till medlemskapsfrågan och vilka som inte gör det.

Om det vore så i Sverige att vi hade en politisk majoritet för att slopa monopolen för alkohol, skulle vi göra det helt av egen kraft. Om vi hade en majoritet i Sverige för att vilja sänka priserna på restauranger vad gäller öl och vin – mat också för den delen – står det oss fullt fritt att göra det. Detta har ingenting att göra med medlemskapet, och det visade väl också den drive som restaurangerna gjorde för ett tag sedan när de hade "EG-priser" och många gick ut och både åt och drack och säkert hade väldigt trevligt.

Det visade i själva verket på att detta har ingenting med medlemskapsfrågan att göra. Detta står oss fullt fritt att göra om vi själva vill. Så mer information behövs säkert.

När jag gick upp i talarstolen, fick jag en medkännande kommentar från en kollega som sade: Känner du inte grupptricket? Jag antar att han menade: Skall du nu gå upp och säga nej igen, när alla andra är så entusiastiska?

Det känner jag ju, men jag känner också att jag är representant för en mycket stor och bred och växande opinion utanför denna sal och utanför detta hus. Det finns många människor som känner stor tveksamhet inför EG-medlemskapet, som börjar formera sig i stora skaror och som faktiskt säger nej.

Jag får väl också känna mig som representant för de riksdagsledamöter i andra partier som jag vet är mycket kritiska och också direkt uttalade motståndare men som inte får lov att uppträda, i den här församlingen åtminstone, och uttala avvikande meningar. Det är heller inte bra för debatten.

Jag vill också säga att i vänsterpartiet är vi för ett ökat europeiskt samarbete – med den del av Europa som betecknar sig som EG, med Central-europa och med Östeuropa. Vi är för ett ökat internationellt samarbete och globala perspektiv över huvud taget. Vi är övertygade om att Sverige som land har något att bidra med i den internationella diskussionen, för att flytta fram positionerna vad gäller mänskliga rättigheter, fred, solidaritet, miljöfrågor och miljöhänsyn.

I alla de frågorna har Sverige mycket att bidra med i den internationella debatten, och vi vill att Sverige skall kunna fortsätta att vara ett aktivt och offensivt land i de här avseendena. Det är bl.a. därför vi säger nej till ett

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

medlemskap i EG, eftersom det innebär att vi inte längre kan tala med en egen röst.

Vi är för ett internationellt samarbete, men vi anser att det måste bygga på varje lands självbestämmanderätt, och det måste bygga på internationella organisationer som är organiserade enligt demokratiska metoder, med insyn och kontroll över makten. Det här stämmer då inte överens med den bild som vi i dag kan se av det framväxande EG.

Jag har diskuterat frågan om information många gånger tidigare och ställt krav på information från regeringen. Den har uteblivit. I dag är trycket starkt från en allmänhet och en opinion som vill veta, som vill få en allsidig belysning av den här frågan, som vill höra för och emot, som vill få en problematiserad bild och inte bara en propagandabild.

T.o.m. skolorna har slagit larm. 90 % av utbudet i skolinformationen är framställt av Arbetsgivareföreningen. Det har inte bekymrat vår skolminister, tyvärr, men det bekymrar Lärarnas riksförbunds ordförande som tycker att regeringen i detta avseende har ett ansvar. Jag anser det också. Regeringen har ett ansvar för att olika organisationer – bildningsförbund, politiska partier, ja- och nej-organisationer – får pengar till sitt förfogande för att gå ut och informera och bedriva den kampanj som måste föregå en folkomröstning.

Så jag vill i dag igen be om svar på frågan: När kommer beskedet från regeringen om hur den här processen skall gå till inför folkomröstningen? Hur – och framför allt när – tänker regeringen ta ansvaret och säkerställa att det blir en alternativ information, dvs. så att organisationer kan ansöka om bidrag för att genomföra sina informationsprojekt?

Så till frågan om EES-avtalet, som nu för andra gången har blivit färdigt. Vi får väl se om det blivit riktigt färdigt den här gången. Det är ju inte helt klart ännu. Men kritiken mot EES-avtalet har ju varit förödande. LO-Tidningen skriver:

”Turerna kring EES-avtalet har i praktiken artat sig till att bli förödmjukande, rent av löjeväckande, för alla inblandade parter. — —

Under alla omständigheter blir EES-avtalet en halvmesyra jämfört med de stolta planer som framförallt EFTA-länderna, inkl. Sverige, hyste om ett gemensamt inflytande i EG/EFTA-samarbetet som EES skulle skapa. Så blir det inte. EFTA-ländernas inflytande inom ramen för EES är i praktiken reducerat till ett knappt skönjbart minimum.”

Två personer som utnämnts, åtminstone av Göteborgs-Posten, till våra främsta representanter på EG-rätt, professor Ulf Bernitz och docent Göran Lysén, ”är överens om att förhandlingsresultatet är en bra bit från de mål som Efta satte upp”. De säger: ”Avtalet är mera av en övergångslösning, än vad som var Eftas avsikt”.

Det har tecknats en mycket samstämmig bild av att resultatet är undermåligt, och jag instämmer i den kritiken. Det är fjärran från de stolta deklARATIONER som dåvarande handelsministern Anita Gradin gjorde från den här talarstolen – att vi vill ha en integration, en harmonisering på alla områden, under förutsättning att vi får behålla våra strängare regler vad gäller miljö, hälsa och säkerhet, och under förutsättning att vi får ett rejält inflytande i beslutsprocessen.

Ingen av dessa förutsättningar har uppfyllts. Därför säger vi i vänsterpartiet med all säkerhet nej till den proposition som skall komma om ett godkännande av EES-avtalet – just för att det inte ger oss det som var förutsatt.

Jag vill fråga Ulf Dinkelspiel: Är det regeringens uppfattning att detta avtal över huvud taget står på egna ben? Om man vill ha ett närmande till EG i form av ett EES-avtal och vill få tillgång till den inre marknaden, kan man då använda sig av detta avtal separat, så att säga? Det görs ju i dag många uttalanden om att eftersom avtalet blev så dåligt kan det inte stå på egna ben, utan det är bara ett övergångsarrangemang till dess att Sverige blir medlem. Alla som vill att Sverige skall bli medlem använder EES-avtalets brister för att propagera för ett medlemskap.

Om detta är det faktiska läget, tycker jag att det vore ärligare av regeringen att säga så – säga det som Sveriges EG-ambassadör sade till mig vid en videokonferens från Bryssel i går, nämligen att EES-avtalet är ett hängavtal; det ger ingen suveränitet. Han menade att om man säger nej till EES-avtalet, så säger man också nej till ett medlemskap. Man kan inte se EES-avtalet som ett självständigt avtal, som i sig innebär tillräckliga fördelar, utan man måste se till helheten. Då borde det ju egentligen vara ärligare att ordna en folkomröstning om EES-avtalet – om det är så intimt förknippat med EG-medlemskapet att det inte kan stå på egna ben. Jag vill höra om det är regeringens uppfattning.

Jag tror nämligen att det är mycket viktigt att vi här gör en skillnad. Enligt min uppfattning är EG-medlemskapet någonting betydligt större och vidare, eftersom det också, efter mötena i Maastricht, innebär ett medlemskap i Europeiska unionen. Jag tror också att det är viktigt att man från regeringens sida klargör att den medlemsansökan som en majoritet av den svenska regeringen valde att ställa sig bakom, nämligen en ansökan om medlemskap i EG, den Europeiska gemenskapen, har spelat ut sin roll. I dag ansöker man om medlemskap i Europeiska unionen, dvs. medlemskap i den inre marknaden, medlemskap i den ekonomiska monetära unionen, och medlemskap i det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbete som på sikt har som mål att forma en gemensam armé. Det innebär att man söker medlemskap i en västeuropeisk union, en stormakt med alla dess beståndsdelar, inkl. bristen på demokrati i dess eget regelverk.

Det innebär att den röst som blir Sveriges, och som socialdemokraterna av någon anledning tror skall kunna ljuda så högt i EG, kommer att formas i EG:s ministerråd. Där sitter företrädarna för EG:s medlemsländers regeringar, inga andra. De som kommer från befolkningstäta länder har många röster, de ministrar som kommer från litet glesare befolkade länder, som Sverige, har få röster. Allt fler beslut fattas med majoritet. Besluten blir gällande i samtliga länder, oavsett om man har en annan åsikt.

Detta får ju stora konsekvenser för alla de frågor som berördes i den föregående debatten, som handlade om utrikespolitiken i stort. Det får konsekvenser för biståndspolitiken, för flyktingpolitiken, för sanktionspolitiken, för nedrustningspolitiken och för den internationella handelspolitiken – för Sveriges möjligheter att teckna egna avtal med andra handelsmarknader utom EG. Sverige skulle inte kunna teckna egna avtal med USA-marknaden, med Japanmarknaden, med tredje världens länder, med de framväx-

ande samarbetsorganisationerna i Central- och Östeuropa. Vi blir då en del av EG:s handelsmarknad, och skall förhålla oss med en röst i alla internationella sammanhang. Och den rösten formas i EG:s ministerråd, där vi dessutom inte har någon insyn över huvud taget.

Det folkvalda parlamentet, som för oss kan föra tanken till något demokratiskt, är politiskt tandlöst och har ingen beslutanderätt – kan inte avsätta detta ministerråd. Även om EG-parlamentet skulle få mer att säga till om, har Sverige en mycket blygsam del också där. Jag tror att Sverige bland de ca 540 delegater som finns där skulle få 16, som då är uppdelade på samtliga politiska partier.

Kontentan av den analys som vi gör av vad ett medlemskap innebär är att svenska folkets röst i EG kommer att reduceras till den sittande regeringens röst, och att Sveriges röst i världen reduceras till EG:s röst. Det kan man kalla för brist på demokrati.

Anf. 17 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Ja, Gudrun Schyman, vi kan ha EG-priser utan EG. Vi kan ha allt vi vill, bara vi säger nej, anser Gudrun Schyman. Den stora, breda, växande opinionen talar Gudrun Schyman om. Det är det gamla vanliga nej tack-gänget som talar. Kärnkraft – nej tack. Europa – nej tack. Utveckling – nej tack. Framtid – nej tack.

Vår inställning är att vi skall se och ta vara på möjligheterna, tro på utvecklingen, jobba för framtiden. Sverige är konkurrenskraftigt inom EG. Vi kan mycket, om vi bara vill – var så säker. Utanför EG tappar vi chansen att vara med och påverka direkt.

Anf. 18 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag tror faktiskt att Bengt Dalström har missuppfattat det här. Jag tycker inte att man kan säga att ett uttryck för demokrati skall rubriceras som kommande från det gamla vanliga nej tack-gänget; det är att göra sig en otjänst. Bengt Dalström säger detta – och det hoppas jag att han är medveten om – när det gäller kärnkraften till hela centerpartiet, och också till stora delar av alla andra partier. Bengt Dalström säger det i det här sammanhanget till en ganska stor opinion inom samtliga politiska partier som känner sig tveksam.

Den fråga som vi ställer oss är: Vilken framtid skall vi ha? Det gäller inte om vi skall ha någon framtid eller ej – det tror jag inte vi behöver fatta några politiska beslut om över huvud taget, för framtiden ramlar nog på ändå. Det som politiken handlar om är: Vilket liv vill vi leva? Vilket samhälle vill vi ha? Vem skall vara med och bestämma? Och på vilka premisser skall vi fortsätta in i framtiden?

Jag tror nog att jag till Ny Demokratis syn på detta säger just nej tack.

Anf. 19 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Det är ju tydligt – och förlåtligt – att Gudrun Schyman inte har hunnit läsa alla motioner. Men det är alldeles riktigt att jag vet att jag talar till olika grupper av människor, såväl inom Gudrun Schymans parti som inom andra partier, när jag framhåller att vi säger ja tack till kärnkraft. I en

av våra motioner skriver vi att vi är för en utbyggnad av kärnkraften – och att vi tack vare den vill göra elenergin till en svensk exportvara.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

Anf. 20 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det var intressant att höra vad Bengt Dalström sade. Jag tror inte att vi skall göra denna diskussion till en energipolitisk diskussion, även om man kan anlägga internationella aspekter på energipolitiken. Det görs också här. Då handlar det om att säkra den kärnkraft som finns under den tid den måste överleva. För vår del handlar det om ett internationellt arbete för att avveckla kärnkraften, eftersom den medför så stora faror och risker.

De ståndpunkter ni för fram i denna debatt visar på nödvändigheten av att sortera ut vad som har att göra med medlemskapsfrågan och vad som inte har det. Det är ganska poänglöst att i EG-debatten hänga på en mängd svulsiga formuleringar som: Blir vi medlemmar i EG bryter vi ensamheten. Då får människor gå ut på krogen och ha trevligt i stället. Om vi säger ja till ett EG-medlemskap får vi en framtid.

Det är fullständigt poänglöst att lägga in sådana formuleringar. De har inte med medlemskapet att göra. Medlemskapsfrågan i koncentrat är: Skall vi bestämma själva över vår framtid, eller skall vi lämna över en stor del av de politiska beslut som vi i dag fattar i Sveriges riksdag till ett odemokratiskt och överstatligt organ i Bryssel som heter Ministerrådet?

Jag förstår att man kan vilja det. Det finns politiska partier här som genom detta beslut får sina partiprogram uppfyllda. De har propagerat för detta länge. De propagerade för att Sverige skulle gå med i EEC, som det hette då. De tyckte att Sverige skulle gå med i NATO. De vill att Sverige skulle vara med i en västeuropeisk försvarsallians, osv. Jag har full respekt för att man kan ha den åsikten, men jag delar den inte. Jag blir arg när människor går ut och säger att detta inte är vad det handlar om. De försöker lägga ut dimridåer och säga att det handlar om någonting annat. De säger: Om det är vad medlemskapet innebär, då vill vi inte, men vi skall gå med och se till att det inte blir så.

Det är en fullständigt befängd diskussion. Vi har fakta, inte minst från mötet i Maastricht, om vad EG är och har ambitionen att bli. Det kan vi hålla oss till. Det vore bra för debatten om vi höll oss till det och lade de stora fluffigheterna åt sidan. De drivs ändå i SAF:s kampanjer på alla affischplacare. Vi behöver inte ägna tid i kammaren åt det.

Anf. 21 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Den sista debattrundan föranleder mig att börja detta inlägg med en historiektion riktad speciellt till Gudrun Schyman.

Gudrun Schyman tycks föreställa sig att det som sker i Sverige är världsunikt. Jag vill gärna göra Gudrun Schyman uppmärksam på att hela den moderna tidens historia visar att en fortlöpande och fördjupad internationell integration har förekommit i världen. Många av de nuvarande nationalstaterna vilar på en fortgående integration, som i sin tur kan vila på etnisk gemenskap, språklig gemenskap, kulturell gemenskap och ekonomisk gemenskap – men alltid på begreppet gemenskap.

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

Den hållning som Gudrun Schyman redovisar, som är klassisk för hennes parti, vilar inte på gemenskap. Den vilar på isolering för tanken. Gudrun Schyman förnekar värdet av det ställningstagande som har gjorts i 12 europeiska nationer, av 320 miljoner människor, som har ställt sig bakom den europeiska integrationen. Hon underkänner deras ställningstagande. Hon anser att dessa människor tog ställning till nackdel för sin egen nation. Därmed har Gudrun Schymans argument förlorat mycket i trovärdighet. Jag vill ändå göra historielectionen något djupare.

När andra världskriget var slut ville man finna en ny ordning för världens utveckling som byggde på gemenskap och integration. Man ville skydda de skadade nationerna och medverka till utveckling i de underutvecklade länderna. I Bretton Woods formulerades ett koncept för världens fortsatta utveckling och framtid. Man slog där fast att handeln skulle vara gemenskapens blodflöde, som knöt nationer tillsammans i gemensamma intressen. För att handeln skulle utvecklas behövdes att de rika länderna tillhandahöll ett ekonomiskt stöd i både makro- och mikroekonomiska sammanhang. Världsbanken och Valutafonden skulle tillhandahålla de instrument handeln behövde.

Hundratalet nationer – ungefär 120 – har nu ställt sig bakom GATT-tanken, en tanke som bygger på att man skall integrera handelssystemen i världen till en gemenskap, förenkla handeln och göra den gemensam för alla folk. Det är omkring 120 nationer som ställer upp på den tanken. Och Gudrun Schymans vänsterparti förnekar tankens värde. Det är uppseendeväckande. Det är naturligtvis därför detta parti står så isolerat i denna fråga. De mängder av motståndare som Gudrun Schyman tyckte sig skönja vid horisonten har ännu inte förmått avteckna sig över horisonten.

Denna historiska återblick kan också få tjäna som illustration av att den europeiska unionen bara är en fullbordan av den tanke som föddes på 50-talet, i andra världskrigets Europa. Det är tanken att med gemensam handel följer också behovet av gemensam handelspolitik. Och precis som tanken var i Bretton Woods, kräver en integrerad och utvecklad handel också tillgång till en stabil valuta och till ekonomiskt stöd för handelsutvecklingen.

Den europeiska unionen är egentligen ingenting annat än ett fullföljande av en tanke som har existerat i alla dessa år, som fått sin bekräftelse i andra sammanhang.

Så till EES-avtalet. Jag skall först rikta en gratulation, en hyllning till regeringen och statsrådet Dinkelspiel och framför allt hans förhandlare för att detta nära nog olösliga problem kunde lösas, med bl.a. Sveriges medverkan. Man kan säga att en lösning alltid representerar en kompromiss. Men denna kompromiss, noga analyserad, vågar jag säga, utifrån de kunskaper jag har fått här i riksdagen av politiska sammanhang, är en kompromiss som står på egna ben. Den innehåller lösningar för att tillfredsställa de krav som ställs på homogenitet mellan EFTA:s och EG:s rättssystem. EES-avtalet finns och står där.

Vi måste nu fråga oss: Är EES-avtalet någonting unikt som uppkommit ur en människas idé? På nytt vill jag rikta mig till framför allt Gudrun Schyman och göra henne medveten om att den utveckling som har förekommit av förhållandet mellan nationerna i EFTA och EG har följt en självklar hu-

vudfåra. Det började med försöken att bli medlem i början av 70-talet. Det fortsatte med Luxemburgdeklarationen, där man förklarade sig vilja arbeta tillsammans för att skapa EES, the European Economic Sphere. Man skulle arbeta tillsammans för att underlätta inom områden av gemensamma intressen.

1989 lade Jacques Delors korten på bordet och sade: Ni skall få chansen att göra detta snabbare. Men det var samma sak som vi skulle göra. Vi skulle till marknaden, tillsammans med de övriga europeerna. Nu har vi kommit dit. Det är en stor och mycket glädjande händelse i Sveriges politiska historia att detta avgörande framsteg kunnat nås.

Jag måste hålla med Bengt Dalström: Nu kommer det an på oss som arbetar i politikens värld, att tillhandahålla information som förklarar detta skeende på det sätt som det skall ses, nämligen som ett naturligt steg i en sedan länge pågående utveckling. Det är därför utomordentligt värdefullt att vi får tala i TV i dag, så att de som vill lyssna och lära sig mer om dessa frågor kan höra hur olika partier värderar dem.

Jag måste också i detta inlägg övergå till att granska socialdemokratiens här presenterade Europapolitiska hållning. Det är alldeles uppenbart att Mats Hellström och hans parti avser att bryta den gemenskap som fanns under den tid som Anita Gradin ledde arbetet med Europaintegrationen.

Från hela riksdagen, och framför allt från moderata samlingspartiet och de övriga partier från riksdagen som nu ingår i regeringen, upprätthöll man hela tiden en ansträngning till verklig gemenskap i förhandlingsarbetet. Man skulle hålla en gemensam fast attityd som gav Europa klart besked om att Sveriges folk står enigt bakom arbetet för att bli europeer.

Nu har Mats Hellström i sitt anförande med olika typer av antydningar och osanningar försökt beskriva regeringen Bildts Europapolitik som dels ur takt med Europa, dels i konflikt med Europas folk och Sveriges intressen. Han gav en del exempel på detta som jag måste försöka gendriva genast, så att inte någon sitter här och har känslan kvar av att det kan ligga något i det han sade.

Från dessa spridda noteringar av vad han sade vill jag först ta fasta på påståendet om att den regeringspolitik som bedrivs i Sverige nu skulle vara i fiendskap med den strukturuomvandlingspolitik som bedrivs inom EG. Denna politik inom EG syftar till att anpassa EG:s industristruktur till den moderna marknadens krav.

Jag vill att Mats Hellström endera medger att han inte har läst vad som lades fram i propositionsväg i höstas eller också att han förtrycker det. I dessa propositioner och i hela regeringens arbete finns ett grunddrag. Det är att stärka och utveckla små och medelstora företag. Det är den självklara vägen mot den strukturuomvandling som måste komma. Det skall växa fram en ny struktur ur entreprenörers, framstående vetenskapsmäns och ingenjörers engagemang. Det är detta som regeringen satsar på. Mats Hellström har chansen att ännu en gång förklara hur man kan beskriva den politiken som fientlig mot EG:s strukturuomvandlingspolitik.

Han tog en del andra exempel på att regeringen skulle bedriva en politik som står i strid med den utveckling som finns uttalad i The Social Charter, Den sociala stadgan, eller i annan politisk utveckling i EG inom arbetsrät-

tens område. Låt mig säga till Mats Hellström att det inte skall råda något tvivel om att vi svenskar skall ta med oss våra svenska värderingar ut i Europa när vi skall delta i det europeiska arbetet.

I våra svenska värderingar ingår en stark känsla för välfärdsstatens motivering och en stark känsla för de rätta relationerna mellan krafterna på arbetsmarknaden. Vi sätter verkligen samverkan mellan kapital och arbete högt. Det är fel, ogrundat och närmast falskt att påstå att regeringen skulle representera en annan hållning i denna fråga.

Låt mig ta upp en speciell fråga som jag själv engagerat mig mycket i. Vi står bakom tanken på ett koncernfackligt samarbete också när den ekonomiska integrationen går vidare och när vi öppnar våra marknader för internationella investeringar. Men vi vill inte lagstifta om formen. Låt parterna finna den! Men Mats Hellström och andra socialdemokrater kan lita på att denna regering och vi moderater politiskt står bakom det angelägna i att fortsätta att behålla ett gott samarbete mellan arbete och kapital också i internationellt integrerade företag.

Så några ord till slut – det får bli fler i nästa anförande – om den demokrati-
brist som man så gärna hävdar finns i Europa. Låt oss aldrig glömma bort att medlemsnationernas parlament är medlemsländernas institutioner. Det är i dessa parlament som Europapolitiken skall utformas. Jag tvivlar personligen på att en förstärkning av Europaparlamentets makt är lösningen på de demokratiska underskott som beskrivs då och då. Den demokratin står trots allt i konflikt med de nationella parlamentens suveränitet. Det är vår uppfattning att det är utomordentligt viktigt att behålla de nationella parlamentens suveränitet som debattforum och beslutsforum även i Europafrågorna.

Anf. 22 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag skall gärna tacka Nic Grönvall för denna historiebeteckning, som han personligt och trevligt riktade till mig. Det var inga nya ord, men det kan alltid vara bra med en repetition.

Det är riktigt när vi säger att den internationella utvecklingen präglas av en fortgående integration och gemenskap. Jag tycker också att det kan vara bra i många avseenden, men frågan är på vilka villkor det sker, eller på vems villkor. Det är ju inte så att integration och gemenskap i sig är bra. Det beror ju på vilket innehåll integrationen och gemenskapen har.

Jag underkänner inte miljoner människors ställningstaganden. Många som i dag är med i EG visste inte att det skulle bli som det blev. Man gick inte med i den europeiska gemenskapen när den var färdig, utan man gick med i något som blev som det blev. Man är med i någonting som kommer att bli en europeisk union, vilket det inte var då.

En parlamentskollega till Nic Grönvall, Uffe Ellemann-Jensen – jag tror att han tillhör samma parti som Nic Grönvall i Danmark – är mycket kritisk till att EG-domstolen skall fatta politiska beslut. Man är över huvud taget mycket kritisk till unionstanken i Danmark, som ju är medlem i EG. Man kommer därför att ha en ny folkomröstning om unionstanken. Opinionsundersökningar i Danmark i dag visar att 60–70 % av den danska befolkningen, som draperar sig från höger till vänster, är mycket kritiska till detta, eftersom

det innebär att man ger upp den nationella suveräniteten. Man ser inte att man får några större vinster på det.

Nic Grönvall talar också om frihandel och att det är bra. Det tycker jag också. Problemet med EG är att det till sin karaktär är en mycket protektionistisk organisation i den internationella handeln. EG har fått mycket kritik från t.ex. GATT för att man upprätthåller så höga tullmurar i förhållande till andra marknader.

Detta får konsekvenser för Sverige vid ett medlemskap, eftersom vi då hamnar innanför dessa tullmurar och det förhållningssätt som EG har utformat. Det kommer att innebära att svenska varor kommer att bli dyrare på en mängd områden där vi avvecklat våra tullhinder och tullmurar, t.ex. inom tekoområdet. Sverige har avvecklat multifiberavtalet, men det har man inte gjort inom EG. Det innebär att den typen av varor kommer att bli dyrare för svenska konsumenter. Det finns fler exempel som jag inte hinner räkna upp. Det är ett stort problem att EG är en så protektionistisk organisation. Det förhindrar en ökad frihandel i världen, inte minst när det gäller förhållandet till tredje världen.

Anf. 23 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Det är bra när eleverna lär sig av lärarens föreläsningar. Det är däremot inte bra när de inte förstår vad läraren har sagt. Gudrun Schyman säger att hon håller med mig, men hon drar inte konsekvenserna av det, och det måste bli underbetyg till den eleven.

Jag vill påpeka ett par omständigheter som gör att Gudrun Schyman blottlägger sin okunskap om vad EG är. Hon talar om att man skall gå in i ett EG som man inte visste vad det blev. Säg någon sak i livet, Gudrun Schyman, som man vet vad det blir. Allting är utveckling och dynamik. EG har verklig genom sin utveckling åskådliggjort sin beredvillighet att vara utvecklande och dynamiskt.

Dessa begrepp, utveckling och dynamik, sätter jag och mitt parti som en hedersetikett på den internationella utveckling som EG representerar. Man har viljan att pröva framtidens möjligheter och önskan att utveckla den egna organisationen så att den anpassas till framtidens villkor. Det är dynamik det, Gudrun Schyman. Det är något fint.

Folkomröstningar har förekommit i EG-länder vid väsentliga förändringar. Jag kan inte precisera mer än att när enhetsakten antogs 1985 föranledde den folkomröstning i Danmark. Danmarks folk ställde sig bakom den utveckling som regeringen hade medverkat i. Det danska folket, som är ett litet folk och som sannerligen inte stämmer in på beskrivningen av de jättelika och förtryckande européerna, ställde sig alltså bakom ett EG-beslut som innebar att man inför majoritetsbeslut i EG-processen. Det var ett djärvt folk, Gudrun Schyman, ett folk som trodde på dynamiken och utvecklingen.

Till sist: Gudrun Schyman har åskådliggjort sin motvilja mot EG genom att hävda att EG skulle vara protektionistisk. Låt mig bara än en gång bedriva litet undervisning. EG har agerat mycket aktivt i den Uruguayrunda som pågår. Man arbetar med många arbetsgrupper – jag tror att det är närmare bestämt 15 grupper – och arbetsresultatet föreligger i de flesta av grupperna, kanske i alla utom en. Det betyder att den internationellt accepterade

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

handelspolitik som mer än 100 nationer därmed ansluter sig till har också EG anslutit sig till. Det tragiska är ju att man inte har funnit en lösning tillsammans med USA på de jordbrukspolitiska problemen. Men med hänsyn till EG:s engagemang i GATT-rundan menar jag att Gudrun Schymans påstående har förlorat i sanningsenlighet.

Anf. 24 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag tror att all pedagogik för att bli verksam skall bygga på en dialog och ett ömsesidigt lyssnande. Jag kan läsa högt ur en rapport av den 16 april 1991 från frihandelsorganisationen GATT, där det heter att EG blockerar import för att skydda sina egna producenter, och det framhålls att EG kan bli ett allvarligt hot mot rättvis internationell handel. I rapporten nämns ett femtiotal bilaterala handelsavtal inom EG som begränsar importen av textilier, bilar, stål, elektronik och skor. Rapporten kritiserar också EG:s jordbrukspolitik. Det heter att denna försämrar konkurrensen. GATT-rapporten hävdar att EG:s protektionism inom många områden har slagit hårt mot de skuldsatta u-länderna och motarbetar länderna i östra och centrala Europa. – Detta står alltså i GATT:s egen rapport.

Dynamik i all ära, Nic Grönvall, men man måste nog definiera innehållet. Det är inte så att de här vackra orden har ett självändamål och lever i sig själva. Dynamik och processer och framsteg och framtid – allt detta är mycket lovvärt. Men man måste väl definiera det sakpolitiska innehållet; annars är det fullständigt meningslöst att vi står här och diskuterar.

Det är faktiskt så, att den opinion som finns i Danmark i dag och som inkluderar Nic Grönvalls partibröder och -systrar, vänder sig emot utvecklingen av EG till en politisk union – med beståndsdelar av ekonomisk och monetär union – samt utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete liksom gemensamt försvar, en försvarsallians. Detta vill man inte vara med om i Danmark.

En kraftig opinion i Danmark säger i dag att det här steget med den inre marknaden räcker. Det skulle, om man vid den danska folkomröstningen i juni kommer fram till att en majoritet anser att detta är riktigt, göra att Danmark hamnar någonstans på EES-nivån eller får associera sig på något annat sätt med EG. Det här är ju ett ställningstagande som har vuxit fram ur en erfarenhet när Danmark deltagit i EG:s inre arbete under 20 år och har suttit med vid alla de konferenser som format besluten, men då Danmark naturligtvis har fått böja sig för vad majoriteten ansett.

Jag tycker att det handlar om att man på något sätt vill underkänna den politiska medvetenheten hos en stor del av den danska befolkningen och dess rättighet att i denna fråga få forma en egen åsikt.

Anf. 25 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Till sist en avslutande replik, som tyvärr även den kommer att uppehålla sig vid den politiska hållningen hos riksdagens minsta parti. Men det är väl nödvändigt att man i informationssyfte och i pedagogiskt syfte ägnar den opinionsbildning, som bl.a. Gudrun Schyman står för, en viss uppmärksamhet – även om det är beklagligt att man måste göra det.

Jag vill gärna säga, att låt oss göra parallellerna till Danmark korrekta.

Det har förekommit *en* folkomröstning och den har givit ett positivt resultat till stöd för en utveckling inom EG, nämligen den inre enhetsakten och målsättningen att skapa den inre marknaden. Gudrun Schyman påståenden att det skulle finnas ett visst opinionsläge i Danmark skall jag ta på allvar dagen efter nästa folkomröstning. Opinionsbildningen är färdig när folkomröstningen är hållen, och jag tillåter mig att vara övertygad om att danskarna är så mycket av européer att det för dem kommer att framstå just som naturligt, just som självklart att förstärka marknadsgemenskapen till en politisk union. För i marknadsgemenskapen – låt oss inte glömma det – ligger en politisk union redan, nämligen inom handelspolitiken.

Jag tycker att Gudrun Schyman skall komma fram till talarstolen och medge att det är omöjligt eller i varje fall mycket svårt att skilja mellan handelspolitik och annan utrikespolitik. Det är alltså, som sagt, bara naturligt att den europeiska unionen nu strävar efter att komplettera bilden så som jag förut beskrev.

Gudrun Schyman synsätt när det gäller dynamik visar egentligen att Gudrun Schyman inte vet vad detta är. Hon säger att man kan inte tala om dynamik, processer och framtid utan att känna till innehållet. Men det är ju just detta som är det fantastiska, det lockande, det spännande, det utmanande med begreppen framtid och dynamik, att man inte vet vad de innehåller. Genom att utveckla en dynamisk verksamhet i en process med en huvudinriktning formar man på ett fascinerande och spännande sätt framtiden och betraktar den inte som ett slags lösgods som någon har glömt vid vägen.

Förste vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 26 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Nic Grönvalls försvar för den svenska borgerliga regeringens politik här hemma var utomordentligt dåligt. Eftersom Nic Grönvall normalt är en klok person föreställer jag mig att det var därför att hans argument var så svaga som han höjde rösten kraftigt och i diskussionen använde helt onödiga invektiv som falskhet, ogrundade påståenden och annat.

Nej, Nic Grönvall, det är inte på det sättet att sådant förekommer. Det pågår en debatt som inte bara den borgerliga regeringen utan också kloka riksdagsmän som Nic Grönvall är omedvetna om. Många är oroad av att den svenska regeringen nu vill försvaga de fackliga organisationernas inflytande här i landet. Regeringen går ut med direktiv enligt vilka man faktiskt vill minska fackets inflytande och roll – det gäller kollektivavtalens ställning osv. Det är inget påhitt, Nic Grönvall, av mig i denna kammare att sådant förekommer. Det finns en upprördhet och en oro i den svenska fackföreningsrörelsen för vad sådana nyliberala initiativ som tas inom den nuvarande regeringen kan leda till.

Jag tycker det finns goda skäl att påpeka att den utveckling som man vill åstadkomma i Sverige går på tvärs mot den utveckling som nu sker i EG, där man inom allt större politiska grupperingar förstår värdet av fackligt inflytande och även värdet av det som är den svenska modellen, nämligen kollek-

tivavtalens ställning. Därför tycker jag det är bekymmersamt när man här hemma för en politik som den jag har omnämnt.

Men det är också perspektivlöst, och detta är den andra delen av den kritik jag framfört. När man i de propositioner som lades i höstas om näringspolitiken och annat minskar, dogmatiskt och ideologiskt, den svenska statens inflytande och vill överlämna sådant åt marknaden som traditionellt hos oss har varit viktiga samhälleliga insatser just för att kunna tygla marknaden, då menar jag att regeringen gör Sverige svagt på två sätt. Först och främst sker det genom att man minskar våra egna resurser och våra möjligheter att möta den strukturomvandling som, enligt vad alla vet, blir en del av EES-avtalet.

Att det genom avtalet blir en kraftig strukturomvandling har, som jag har sagt, varit en given förutsättning. Det gäller också att kunna möta den harmoniserade marknaden och den strukturomvandlingen med samhälleliga insatser. – Det är den ena aspekten.

Den andra är följande. Vi som vill bli medlemmar i EG är beredda att lämna över suveränitet – inte minst i en ekonomisk-monetär union kommer vi att få lämna över suveränitet från vårt land. Det är vi beredda att acceptera. Då är det oklokt att nu avlöva den svenska staten och beröva den andra instrument som det kan vara värdefullt för en nation att ha i en situation när en ekonomisk-monetär union har införts. Det hoppas jag att Nic Grönvall trots allt förstår.

Anf. 27 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Man kan ju säga att riksdagsdebatter inte vinner på kraftfulla ord och liknande. Jag skall gärna medge att jag inte heller tycker om det, och är det så att jag har använt onödigt kraftfulla uttryck skall jag ta tillbaka dem. Men när jag hörde Mats Hellström beskriva den sittande regeringens politik som vore den fientlig mot fackföreningsrörelsen tyckte jag att det var falskt. Jag står inte för en sådan politik, och jag tror inte någon moderat står för en politik som är antagonistisk mot ett fackligt inflytande över vårt gemensamma ekonomiska liv. Men det skall naturligtvis vara ett fackligt inflytande som avser de områden där facket skall vara verksamt.

Den inriktning av politiken som Mats Hellström nu skildrar som en politik som är ur tiden i jämförelse med den i Europa förstår jag är de tankar som har framförts om att den svenska arbetsrätten i vissa hänseenden är negativ för en hel del företag. Vad man nu säger är att man inte vill acceptera en arbetsrätt som är negativ för arbetsmarknad och utveckling av framför allt små och medelstora företag. Hur man i den hållningen kan tolka in en fackligt fientlig hållning och dessutom en hållning som skulle vara ur tiden med Europas är jag inte förmögen att begripa.

Jag har följt Europaarbetet länge, och jag kan erinra Mats Hellström om det som på sin tid kallades för Vredelingsrapporten och som innehöll ett slags försök av en rapportör till EG att inom EG åstadkomma en arbetsrätt som liknade den som vi hade i Sverige. Vid den tidpunkten avvisades den rapporten. Men EG är, som jag har sagt så många gånger i denna debatt, fortsatt dynamiskt. EG har i dessa frågor ändrat hållning på ett sätt som är förmånligt och som för EG:s hållning i överensstämmelse med svensk hållning i

dessa frågor. Jag kan inte se annat än att däri ligger en förstärkning av harmoniseringen och en förstärkning av den gemenskap som vi nu söker.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

Anf. 28 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det är bra att Nic Grönvall är beredd att ta tillbaka överdrivna ord. Jag kan be honom att ta tillbaka ett till: Ordet fientlig har över huvud taget inte använts i den här debatten, även om det förvisso förekommer i den allmänna debatten inom fackföreningsrörelsen om regeringens politik. Jag har inte använt ordet här, men Nic Grönvall använder det oavbrutet som ett citat av mig.

Däremot har jag talat om perspektivlöshet, om att Bildtregeringen inte förstår den politiska logik som nu finns ute i Europa, och det hade jag kanske ändå hoppats att Nic Grönvall skulle göra.

Den renodling av marknaden som 1980-talets beslut innebar och som var nödvändig – jag tänker på de fyra friheterna, osv. – föder naturligtvis när denna renodlade marknad skall börja verka krav på politiska insatser för att tygla marknaden.

Nic Grönvall höll, tyckte jag, ett utomordentligt anförande om världens handelspolitiska historia. Det fanns väl en del att tillägga, men det var i stort sett pedagogiskt och intressant. Men nog borde Nic Grönvall till nästa debatt också kunna ta med ett politisk-historiskt perspektiv som hans anförande här saknade.

1990-talets dagordning i Europa kommer naturligtvis att handla om hur den marknad som, enligt vad vi är överens om skall finnas, skall kunna tyglas med politiska insatser. Då är det inte bra om Sverige har en regering som går på tvärs mot den utvecklingen.

Vi hoppas ju att den svenska riksdagen skall vara klok nog att – mot bakgrund av det opinionstryck som finns – förstå att det inte var särskilt klokt av regeringen att starta med den nyliberala rusch som förekom under hösten, när man i många sammanhang hävdade att det var fråga om ett totalt skifte, osv. Jag hoppas att de partier i regeringen som hittills alltför mycket har fått böja sig under den nyliberala ideologin mer och mer kommer att gå tillbaka till den strömfåra där man anser att sociala insatser är viktiga, såväl i Sverige som i EG.

Anf. 29 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Till Mats Hellströms tal om perspektivlöshet tycker jag att det finns ett tillägg att göra som saknas i Mats Hellströms skildring av den politiska verkligheten, nämligen att politiskt innehåll inte är någonting som växer fram ur tomma intet – politiskt innehåll växer fram ur varje enskilt samhälles förhållanden och ur politikernas strävan att förbättra det samhället. Man kan, tycker jag, inte tala om perspektivlöshet när det gäller vardagspolitik. Strävan i vardagspolitiken är ju att göra det nuvarande samhället bättre, att vara dynamiskt förutseende när det gäller vad framtiden innehåller och erbjuder.

När det sedan gäller det politiska kravet på insatser mot marknadens krafter skulle jag egentligen önska att Mats Hellström hade rätt till ytterligare en replik, så att han kunde säga att han ändå inte menar en återgång till kon-

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

trollekonomi eller planhushållning. Om han däremot med det menar en bättre konsumentpolitik, om han med det menar en stark känsla för miljökravens inflytande över handelsfrågor och producentfrågor har vi samma värdering, ja, då har regeringen och Mats Hellström samma värdering. Vi skall inte tillåta att handelns explicita krav på att få tillgodogöra sig alla vinsten som marknaden kan ge går ut över konsument och allmänhet. Det finns nog i dag inte någon politiker som står för ett sådant budskap.

Jag skulle vilja säga – det kanske får bli en avslutning av mer allmänt innehåll och inte riktat till Mats Hellström – att det är konkurrens som är EG:s främsta mål – 85 och 86 §§ i Romtraktaten är skapade för att säkerställa konkurrens på fria och lika villkor. Låt oss aldrig glömma att den konkurrensens främsta vinnare är samhällenas konsument. Genom konkurrensen gynnas konsumenten. Konkurrensen är till för konsumenten. Det är ett av de starkaste skälen för att vi här i Sverige snarast skall tillämpa den konkurrensrätt som tillämpas i EG.

Anf. 30 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Utrikesdebatten ger tillfälle att ta upp både globala och regionala frågor. Jag skall börja långt borta.

Det sägs ofta att demokratin inte har någon chans i Afrika, att det behövs starka ledare och att partierna där bara blir täckorganisationer för olika folk och stammar. Det sägs också att pluralism och åsiktsfrihet är en lyx som fattiga stater inte kan unna sig.

Mot den bakgrunden var det både viktigt och hoppgivande när ett val i höstas ägde rum i Zambia. Efter 27 års enpartistyre genomfördes ett flerpartival i god demokratisk ordning, och ett nytt parti, Rörelsen för flerpartidemokrati, besegrade den gamla regeringen under Kenneth Kaunda.

Den nya regeringen segrade på ett klart liberalt program. Den vill avveckla subventioner, röja upp bland statliga monopol och satsa på en aktiv marknadsekonomi.

Det är i dag rätt allmänt vedertaget att de mest katastrofala inrikespolitiska misstagen under Kaunda var den omfattande nationaliseringen i slutet av 60-talet och låsningen av växelkursen. Sådana felsteg gjorde det extra svårt att hantera de externa problemen som drabbat landet, särskilt i form av sjunkande kopparpriser.

Att korrigera Kaunda-epokens missgrepp kommer att ta mycket lång tid. Zambia är inte bara ett låginkomstland utan också ett av världens tio mest skuldtyngha länder mätt i förhållande till bruttonationalprodukten. I fjol motsvarade skuldtjänstbetalningarna ungefär två tredjedelar av det bistånd som flöt in i landet. Även med de strukturanpassningsprogram som nu genomförs kommer det därför att krävas omfattande skuldlättnader – här liksom i många andra afrikanska och latinamerikanska länder.

Herr talman! Det här området är ett fält där den rika världen har stora uppgifter framför sig. För tio år sedan uppgick nettoströmmen av resurser från i-länder till u-länder till närmare 60 miljarder dollar. Nu finns ingen sådan ström alls. Bistånd och nya krediter äts upp helt av de räntor och avbetalningar som u-länderna har att överföra till sina långgivare.

Vi måste aktivt engagera oss i de internationella ansträngningarna att häva

skuldkrisen, som i dag är det viktigaste och allvarligaste utvecklingshindret för många länder i den fattiga världen. Vi bör inom den närmaste framtiden formulera en svensk strategi för dessa insatser.

Herr talman! Vi folkpartister är mycket stolta över att stödja en regering som menar allvar med enprocentsmålet. Årets utrikesbudget visar att man mycket väl kan förena en europeisk identitet med en global solidaritet och ett globalt ansvarstagande. Det Europa som vi sluter upp kring och identifierar oss med är en kontinent som är öppen mot omvärlden. Det är en kontinent som både genom frihandel och aktiv samverkan i olika former stöder de fattiga ländernas utvecklingsansträngningar. Det är också ett Europa som tar de globala miljöhoten på allvar och inser att de inte kan mötas annat än genom gemensamma handlingsstrategier. Det första eldprovet för den europeiska ansvarskänslan blir FN:s stora miljökonferens i Rio.

Det Europa som vi liberaler sluter upp kring är öppet också gentemot Östeuropa. Att stödja utvecklingen mot demokrati och välfärd i samhällen som under huvuddelen av detta århundrade har levt under kommunistiskt förtryck, blir en av de allra största utmaningarna under de kommande åren.

Vi står också inför mera akuta och näraliggande uppgifter – att ge katastrofhjälp och humanitärt bistånd till länder också i Europa, länder som det utfattiga Albanien och det krigshärjade Jugoslavien.

De här utmaningarna måste vi möta på flera plan, inte minst på den europeiska nivån. Många insatser som nu planeras blir kraftfulla enbart om de organiseras gemensamt av många starka industristater. Det gäller t.ex. ansträngningarna att stabilisera de östeuropeiska valutorna och åtgärder för att sanera miljön och förbättra säkerheten kring de östeuropeiska kärnkraftverken. Det senare är en stor, brådskande och viktig uppgift som vi måste ta oss an även utifrån våra egna vitala miljöintressen.

Vi måste möta den här utmaningen även på den svenska, nationella nivån. I årets budget finns en miljard avsatt för östsamarbete, vilket är en tredubbling i jämförelse med den förra regeringens planer. Det var för övrigt planer som inte till någon större del hann sättas i verket. Vi har hört i den här debatten och vi har läst i socialdemokraternas partimotion om vilka storverk man lyckades klara av under den föregående regimen. Men det hör till saken att de pengar som utlovades inte i någon större utsträckning kom Östeuropa till del under den socialdemokratiska regeringen. I december 1989 lovade man 900 miljoner via UD under tre år. Av dessa 900 miljoner hade endast 170 utbetalats när den socialdemokratiska regeringen avgick i höstas.

Min tro är att den miljard per år som nu har utlovats mycket snart kommer att visa sig otillräcklig och att vi måste se oss om efter avsevärt större resurser för samarbetet med Östeuropa och då inte minst våra närmaste grannar i Polen, Baltikum och västra Ryssland.

Till det mest uppmuntrande i östsamarbetet är att det mycket snabbt har fått fäste även på gräsrotsnivån. Kontakter med Baltikum har börjat utvecklas på alla möjliga områden, inom företag, kommuner och statliga ämbetsverk. Mängder av föreningar och enskilda individer har också engagerat sig. Jag tänker t.ex. på det fina samarbete som många lantbrukare har etablerat och på överföringen av utrangerade men fullt fungerande redskap och maskiner. Den här nya folkrörelsen går i stor utsträckning på egen kraft och

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

bygger på enskild och samfällid generositet. Men det är också angeläget att ge en viss uppmuntran till den genom anslag från SIDA.

Herr talman! De återuppståndna baltiska staterna och de andra tolv stater som har uppstått ur ruinerna av den havererade sovjetstaten står inför gigantiska uppgifter, uppgifter som inte kommer att kunna lösas annat än stegvis och med oändliga mödor. Det kommunistiska systemet har brutit sönder många av förutsättningarna för både välstånd och välfärd. Om det är någonting som står klart efter både Gorbatjov-årens och Jeltsin-regimens försök att hejda nedgången, är det att systemskiften inte är något som kan frammans plötsligt och ur det blå.

För Sveriges vidkommande innebär Sovjetunionens sönderfall också förändrade säkerhetspolitiska förutsättningar. Behovet att värna vårt territorium består. I det syftet behöver vi även framöver ett nationellt försvar som kan hantera de risker vi utsätts för. Samtidigt står det klart att riskpanoramat förändrats, att gamla hotbilder har förbleknat och att nya trätt i deras ställe.

Under en epok av konkurrerande allianser i Europa har den svenska alliansfriheten bidragit både till vår egen säkerhet och till stabiliteten i vår region. Men vi har också sedan länge eftersträvat en fredsordning byggd på gemensam säkerhet. Med Warszawapaktens fall har den visionen kommit avsevärt närmare sitt förverkligande. Vi bör nu aktivt deltaga i de samtal som förs både på europeisk nivå och inom FN om hur den gemensamma säkerheten skall kunna tryggas. I den processen måste vi vara beredda att delta i gemensamt beslutsfattande och åta oss gemensamma förpliktelser.

Herr talman! EES-avtalet och Sveriges ansökan om medlemskap i EG och möjligheterna till deltagande i den europeiska unionen kommer att stå i centrum för den politiska debatten under de kommande åren. Folkpartiet liberalerna intar en klar ståndpunkt i den frågan. Vi kommer med stor kraft att agitera och agera för ett svenskt medlemskap. Vi vill se Sverige som en aktiv deltagare i det europeiska enhetsverket. Det gör vi inte bara utifrån ekonomiska utan också från politiska och kulturella utgångspunkter.

De ekonomiska motiven är i och för sig starka nog. Sverige är en liten öppen ekonomi där ungefär en tredjedel av bruttonationalprodukten och ungefär hälften av industriproduktionen går på export. När de länder som utgör våra utan jämförelse viktigaste handelspartner tar itu med en genomgripande harmonisering av sina regelsystem vore det för vår del ödesdigert att stå utanför. Redan i dag har vi stora problem att anpassa vårt näringsliv till en alltmer dynamisk världsmarknad. De problemen skulle med stor sannolikhet accelerera och förvärras om vi inte fick tillträde på jämbördiga villkor till den inre marknad som nu håller på att växa fram i Europa.

Men till dessa ekonomiska motiv kommer också politiska och kulturella bevekelsegrunder. Vi känner oss hemma i det Europa som i dag håller på att enas, och vi delar de liberala, sociala och humanistiska värderingar som dominerar i denna gemenskap. Det är inte bara så att vi *är en del* av Europa, vi vill också *ta del* i det europeiska enhetsverket.

Innebär detta att all makt skall förskjutas till Bryssel? Nej, självfallet inte. Som liberaler vill vi i första hand att individerna själva skall vara mäktiga, att största möjliga inflytande över den egna livssituationen skall stanna hos den enskilda människan. I andra hand slår vi vakt om närdemokratin och

därnäst om den nationella folkstyrelsen. Den närhetsprincip som bör vägleda den europeiska integrationen måste innebära en stark restriktivitet i överlåtelsen av makt och befogenheter till de övernationella organen.

Men, frågar många, riskerar vi ändå inte ett ökat beroende och en inskränkt suveränitet? Jo, jag tror att den farhågan är välgrundad. Men beroendet hänger samman med den faktiska ekonomiska integrationen, med vårt ökade handelsutbyte, medan däremot medlemskapet i EG är ett sätt att komplettera detta beroende med ett visst mått av medinflytande. Även EES-avtalet ger någon grad av medinflytande men enligt vår bedömning alldeles för litet. Därför måste EES-avtalet ses som ett steg på vägen mot ett fullt medlemskap i den europeiska gemenskapen.

Herr talman! Lampan blinkar här i talarstolen. Jag fick tio minuter från början, men jag skulle ha haft tolv. Jag ber att få två minuter till.

Anf. 31 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Daniel Tarschys har 18 sekunder kvar på sina tolv minuter. När vi var nere på fyra minuter lade vi på ytterligare sex minuter. Vi kan nämligen inte ställa in klockan på tolv minuter från början.

Anf. 32 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Med elektroniken sker det underverk som inte är så lätta att följa i denna talarstol.

Mina märgfulla angrepp mot olika talare kommer att få avfyras i en senare replik. För att åtminstone locka upp mina meddebattörer på scenen ber jag att få avsluta med följande. Mats Hellström hade fullkomligt fel när han beskylde regeringen för att fjärma sig från EG. Det är tvärtom så att regeringen genom sin politik underlättar ett medlemskap i EG.

Gudrun Schyman hade fullkomligt fel när hon sade att vi kommer att få minskat inflytande.

Nic Grönvall hade också fel, eftersom han blandade ihop två frågor. Han går emot ett ökat inflytande från EG-parlamentet med hänvisning till att de nationella parlamenten får mindre inflytande. Det är fullkomligt fel, Nic Grönvall. Varför skall jag tala om i min nästa replik.

Anf. 33 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag kan först glädja Daniel Tarschys med att vi alla är lika ställda när det gäller tidmättningsapparaten. När jag höll mitt huvudanförande blev jag lika förvirrad över vilken tid jag egentligen hade kvar. Därför föredrar jag att stå vid en talarstol där man över huvud taget inte har några konstiga apparater som visar siffror.

De siffror som Daniel Tarschys fann skäl att ta upp i en debatt om EG och EES gällde den svenska socialdemokratiska regeringens bilaterala Östeuropaprogram. Det förvånade mig något. Den frågan har debatterats i ett tidigare avsnitt. Eftersom Daniel Tarschys fann skäl att polemisera vill jag ändå ta upp frågan.

I går fick vi i utrikesutskottet en föredragning om utvecklingen av det biståndet som visade att trots de mycket svåra omständigheter som råder – man ger bistånd till länder där det från början inte finns ambassader och man

inte har möjlighet att verka på vanligt sätt – har utbetalningarna väl motsvarat de anslag som har givits. Det är i själva verket en pionjärgärning. Det behöver vi inte brösta oss för här. Jag tycker att människorna ute på fältet – de som har jobbat i Estland, Lettland och Litauen – har utfört ett utomordentligt arbete. De har byggt upp svenska ambassader och samtidigt kunnat medverka till att bistånd ges. Vi har också hört att man i Polen har ändrat inriktning. Tidigare har man tagit emot bistånd spritt litet över allt. Nu centraliseras detta kring regeringen.

Alla dessa problem har redovisats, men de har inget att göra med den svenska socialdemokratiska regeringens Östeuropaprogram som har varit en pionjärsats, som jag tror att Pierre Schori uttryckte det. Det här är problem som vi skall återkomma till i utrikesutskottet och inte ta upp kammarens tid med i dag. Frågan gäller om det är realistiskt att utforma ett program så som det nu presenteras från den nya regeringens sida med ett kraftigt decentraliserat bistånd. Risken är att man hamnar i ett moras där man inte vet vad som händer med pengarna. Det är emellertid en fråga som vi skall ta upp i utskottet. Då kan vi i de olika partierna se om vi kan komma fram till något konstruktivt. Jag tror att vi alla önskar att det fortsatta svenska bilaterala Östeuropaprogrammet skall bli bra.

Tarschys tog upp detta i samband med frågan om EG, EFTA och EES. Det har samband så till vida att vi menar – jag tror att vi är överens – att Sverige i EG och EFTA-länderna på kortare sikt har en viktig uppgift när det gäller att påverka och driva på för att de rika länderna i Västeuropa skall kunna delta i arbetet med att integrera Östeuropas folk i en modern ekonomi, men också att ge demokratiska förebilder. Det är inte alltid lätt i samhället, där man påtalar de problem som våra system medför, att få demokratin att fungera väl i förhållande till medborgarna. Där sker den diskussion som Tarschys var inne på, och som skulle kunna utvecklas längre, om demokratiunderskottet i EG.

Anf. 34 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Att ordna ett Östeuropabistånd är svårt, och man får ha respekt för att det tar en viss tid innan insatser kommer i gång. Pierre Schori har här tidigare i dag gjort ett stort nummer av att det under den tid socialdemokraterna regerade var full fart på det här biståndet, men att det sedan har börjat trassla till sig. Jag vill hävda att detta är en fullkomligt felaktig historieskrivning.

I december 1989 sade socialdemokraterna att man under de närmaste tre åren via UD skulle kanalisera 900 miljoner till Östeuropa och Baltikum. När socialdemokraterna lämnade in 22 månader senare hade 170 miljoner av de 900 miljonerna utbetalats. Väldigt mycket hade alltså vid det laget stannat på papperet. Jag moraliserar inte över detta. Jag tror att det finns skäl att förstå att det var igångsättningssvårigheter. Problemen låg inte bara på svensk sida, utan också på baltisk och östeuropeisk. Men jag tycker att det är anmärkningsvärt och orimligt att man, samtidigt som man faktiskt har detta byråkratiska moras i bagaget, försöker göra ett stort nummer av att man själv var så oerhört effektiv och att biståndet sedan har rasat ihop när den nya regeringen har kommit till.

Mats Hellström tog i sitt inlägg upp den svenska regeringens politik och hävdade att den går på tvärs mot EG, att vi fjärrar oss från EG genom den inrikespolitik som den svenska regeringen för på olika områden. Jag tror inte heller att den analysen håller. Det grundläggande i den nya regeringens politik är att få fart på den svenska ekonomin, att få i gång investeringar och att få sysselsättningen att fungera så att vi kan bekämpa arbetslösheten. Syftet är att göra vissa avregleringar i vår inhemska politik, att försöka anpassa skattetrycket nedåt, så att vi inte ligger väldigt långt från EG-ländernas skattetryck.

Är det verkligen, Mats Hellström, en klok politik att föra en radikal högskattepolitik, att försöka höja de svenska skatterna? Är det en klok politik att försöka reglera mera så att företagen har större svårigheter att investera och anställa flera och den vägen bekämpa arbetslösheten? Är det en klok politik att bedriva en selektiv näringspolitik? Jag tror faktiskt inte alls att vi kommer närmare EG genom att föra en högskattepolitik och en regleringspolitik. Jag tror att det är viktigt att satsa på en ekonomi som gör det möjligt för oss att ta del i det europeiska samarbetet. Den monetära unionen ställer krav på svensk ekonomisk politik: att vi inte har för högt budgetunderskott, att vi inte har för hög ränta, att vi inte har för hög inflation. Allt detta kommer vi närmare genom att föra en ekonomisk politik som syftar till återhämtning, utveckling och expansion.

Anf. 35 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det förvånar mig faktiskt att utrikesutskottets ordförande använder uttryck som "byråkratiskt moras" om det Östeuropabistånd som har givits, särskilt med tanke på de redovisningar som gavs från BITS i utskottet i går och som då inte gav upphov till några invändningar. Vi får återkomma till detta och till den ytterligt onödiga polemik som riktas mot den verksamhet som har bedrivits av tjänstemän, vilka enligt Daniel Tarschys uppenbarligen har utgjort ett moras. Säkerligen riktar sig kritiken också mot politikerna. Jag hoppas att Daniel Tarschys tar tillbaka en del av detta, så att vi i utskottet kan föra debatten på ett mer konstruktivt sätt inför det Östeuropabetänkande som den här kammaren förhoppningsvis också skall debattera senare.

Daniel Tarschys inskränker frågan om det svenska samhällets möjligheter att hävda sig väl i EG till om vi nu lyckas sätta fart på den ekonomiska utvecklingen. Jag tror att han då ordentligt underskattar vad EES-avtalet faktiskt innebär. Det handlar inte enbart om den viktiga frågan på vilket sätt vi bäst får i gång den ekonomiska utvecklingen i Sverige. Det är en självklarhet att ju starkare Sverige är ekonomiskt, desto större möjligheter kommer vi att ha också inom EG.

Jag tycker att den här debatten liksom den som fördes tidigare visar att man inte riktigt vill förstå att den gemensamma inre marknaden faktiskt betyder någonting. Den betyder just vad man har sagt, att de fyra friheterna skall innebära en strukturomvandling. Detta har man varit medveten om i den svenska debatten under 80-talet, både från vår sida i regeringsställning och från oppositionen.

Men det kommer också att krävas sociala motkrafter. Jag är övertygad om

att det som Daniel Tarschys negativt kallar selektiv näringspolitik kan bli ett mycket viktigt inslag för att vi på ett bra sätt i Sverige skall kunna möta den strukturomvandlingen och se till att den får drägliga konsekvenser hos oss. Det handlar också om att ta del i den uppbyggnad som sker inom EG av olika instrument för att t.ex. stärka infrastrukturen. Det är här faktiskt fråga om ett ökat samhälleligt engagemang på många av de områden där den borgerliga regeringen i Sverige nu vill avlöva samhällets resurser.

Anf. 36 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! När jag påpekade att det efter 22 månader bara var 170 miljoner utbetalade av de 900 miljoner som socialdemokraterna i december 1989 lovade att kanalisera via UD, var det självfallet inte någon kritik mot tjänstemännen. Det är självfallet en kritik mot den gamla regeringen, och även den kritiken är egentligen mycket mild. Jag är nämligen den förste att vidgå, som jag gjorde i ett tidigare inlägg, att det fanns stora igångsättnings-svårigheter. Men jag tycker att det är konstigt att man med den historien i bagaget vill göra ett stort nummer av att det förut var så bra och nu har blivit så dåligt. Detta är vad socialdemokraterna har gjort i sin partimotion, vad Pierre Schori har gjort i en artikel i dagens tidning och vad han också gjorde här i kammaren. Jag menar att man på den punkten inte skulle ta munnen så full, eftersom man vet att man också själv har haft en hel del problem. Som Mats Hellström vet bestod de problemen i mycket stor utsträckning av slitningar mellan olika socialdemokratiska statsråd, som hade svårt att enas om vad man skulle göra med de här pengarna.

Det fanns faktiskt ett skäl till att jag tog upp den selektiva näringspolitiken. Under den tid då socialdemokraterna senast var i opposition, mellan 1976 och 1982, hemföll man i mycket stor utsträckning åt att begära en mer långtgående selektiv näringspolitik. Man ville ha fonder, man ville ha planer, man ville ha specialinriktade åtgärder för en väldig mängd olika branscher. Detta var en mycket olycklig politik, och socialdemokraterna var – det tycker jag själv – mogna nog att omedelbart ta avstånd från den när de kom i regeringsställning. Man sopade bort alla dessa idéer om fonder, planer och speciella branschinsatser av olika slag och stängde igen akutmottagningen. Den näringspolitik som drevs i Sverige när socialdemokraterna var i regering var i många stycken en bra näringspolitik, som undvek den här typen av fall-gropar.

Jag blir därför litet orolig när socialdemokraterna nu åter är i opposition och jag åter hör att det skall bedrivas en selektiv näringspolitik, att man skall skicka ut ambulanser och räddningsstyrkor och satsa på branschplaner, fonder och liknande. Jag hoppas verkligen, Mats Hellström, att det är den socialdemokratiska regeringspolitiken som blir bestående och att den gamla oppositionspolitik, som drevs mellan 1976 och 1982, är död och begravnen.

Anf. 37 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag hörde inte riktigt vad Daniel Tarschys sade att jag hade fel i, men jag utgår från att han tycker att jag har fel i det mesta. Jag skall därför göra en kommentar till det inlägg han gjorde. Det var, framför allt i början, mycket vackra ord om global rättvisa och allt annat som vi alla vill

ha. Han talade också om att det Europa som han vill ansluta sig till eller vara en del i skall verka för att stödja fattiga länder och ta de globala miljöhoten på allvar. Jag undrar då hur detta går ihop med ett kommande EG-medlemskap. EG är nämligen inte en sammanslutning som på ett seriöst sätt tar dessa frågor på allvar.

När det gäller t.ex. miljöfrågorna visar EG-kommissionens egna beräkningar att upprättandet av den dynamiska inre marknaden innebär att den gränsöverskridande lastbilstrafiken väntas öka med 42 %. Miljörörelsen i Europa anser att det i stället är nödvändigt att biltrafiken minskar med 50 % om vi skall klara en hållbar ekologisk nivå. Enligt samma EG-rapport kommer koldioxidutsläppen att öka med 40 %. En miljömedveten och ansvarig politik borde i stället se till att dessa utsläpp minskade med 70 %. En annan effekt blir en ökning av svaveldioxid- och kvävedioxidutsläppen med 8–14 %. Det finns en rad sådana här beräkningar, och jag antar att Daniel Tarschys känner till den här rapporten.

Man frågar sig naturligtvis nu i EG vad man skall göra åt detta, men man har inte kommit på något särskilt bra. Jag vet att kommissionen arbetar mycket med miljöfrågor, men medlemsländerna verkställer inte direktiven. Detta är ett mycket stort problem, visade det sig vid en utfrågning så sent som i fredags. Man är också inom EG ganska tandlös.

Vad gäller miljökonferensen kan jag ta ett mycket konkret exempel. Danmark, som ligger nära och bra till, ville inför konferensen i Rio ta upp frågan om internationella konventioner mot handel med och dumpning av miljöfarligt avfall. I svenska EG-ambassadörens rapport hem till vårt kära UD står att Danmark på grund av sitt medlemskap i EG var förhindrat att ta upp denna fråga vid ett förberedande möte inför konferensen i Rio, eftersom man inte hade fått gehör i EG-kretsen. Detta visar enligt min uppfattning på att ett enskilt medlemsland, om man inte får gehör för sin egen ståndpunkt, sedan är förhindrat att driva den vidare i internationella sammanhang. Danmark fick alltså lov att knacka Norge och Sverige på ryggen och fråga om inte vi kunde ta upp frågan, vilket vi också gjorde.

Detta visar på den hämmande effekt som EG:s konstruktion har på de medlemsländer som vill driva en mer aktiv och ambitiös politik, och detta gäller för politikens olika sakområden, inte minst ekonomin, eftersom den ekonomiska och monetära unionen lägger en liknande hämsko på de enskilda medlemsländerna, som inte tillåts ha vissa budgetunderskott, vissa inflationsprocentsatser, osv. Detta hämmar därför en aktiv och ambitiös politik.

Anf. 38 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Vänsterpartiets grundläggande invändning mot EG handlar om beroende; Sverige råkar i ett större beroende genom medlemskap först i EES och senare i EG. Jag menar att det i och för sig är riktigt att tala om ett ökat beroende. Vi är inne i en fas av vår utveckling då vi är utsatta för ett ökat beroende av omvärlden. Detta kommer sig av många faktorer. Det kommer sig av att miljöföreningarna i stor utsträckning är internationella. Det kommer sig av det förhållandet att vi är en öppen ekonomi, som är beroende av handel med utlandet. Om det inträffar förändringar i konjunkt-

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

rerna i andra länder påverkar det omedelbart Sverige. Inträffar andra händelser i världen, t.ex. katastrofer, får detta också ett inflytande över Sverige.

Jag menar att den naturliga slutsatsen är att säga: Skall vi möta detta beroende, skall vi försöka få inflytande över faktorer som ändå påverkar oss, måste vi acceptera ett större mått av internationellt, överstatligt beslutsfattande. Det räcker inte att sitta hemma i vårt parlament och säga att detta skall vi försöka få gehör för i omvärlden, och detta skall vi försöka lösa själva, utan vi måste delta i beslutsfattandet där besluten fattas. Det är det som är grunden för vår uppfattning att vår suveränitet över vårt öde i själva verket ökar om vi får vara med och fatta besluten i de organ och på de nivåer där det är möjligt att vidta effektiva politiska motåtgärder. Vi avskärmar oss i stället från inflytande om vi bedriver bypolitik, om vi stannar hemma och så att säga försöker påverka allt från vår egen förstutrapp.

Det går här en skiljelinje i politiken mellan vänsterpartiets analys och vår analys, men jag skulle vilja påstå att svagheten med vänsterpartiets analys är att den är grundlös.

Anf. 39 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag håller inte med om det sista, men jag håller med om att det här går en skiljelinje, och jag menar att detta handlar om synen på demokrati. Daniel Tarschys säger att vi skall vara med för att kunna delta i beslutsprocessen, men det handlar ju här om den mycket begränsade del av världen som är EG. Jag menar att det finns internationella sammanhang och fora som är större och som med nödvändighet måste samarbeta om stora politiska utmaningar – skuldskrisen, de globala överlevnadshoten, osv. Det ligger ett värde i att Sverige kan uppträda i dessa internationella fora med egen röst och med en självständig hållning i frågor som rör förhållandet till tredje världen, synen på hur man skall lösa skuldskrisen och synen på de globala miljöproblemen.

I de fall där vi har en mer medveten och ambitiös politik, och det menar jag att Sverige har i många sammanhang, är det av vikt och värde för samtliga länder att vi deltar med en egen röst. Det är den möjligheten som fråntas oss vid ett medlemskap. Vi måste ju forma vår röst tillsammans med EG:s medlemsländer i ministerrådet, där vi har ett mycket begränsat inflytande. Sveriges möjligheter att aktivt delta i det internationella samarbetet i större fora hämmas alltså. Det är inte att sitta hemma att konstatera detta – tvärtom! Sveriges röst behövs i de internationella sammanhangen. Den behövs som en självständig röst, formad utifrån de politiska värderingar som vi kommer överens om här.

Jag menar att vår röst drunknar i formandet av EG:s röst, som i sin tur formas utifrån de politiska värderingar som är i majoritet i ministerrådet. Jag förstår att inte alla instämmer i det. Det finns ju flera partier här som har samma ideologiska grund och värderingar som de ministrar har som i dag sitter med i ministerrådet.

Jag menar att det finns en politisk dimension i EG-projektet. Det är ett politiskt projekt, inte någonting neutralt. Man får se till var man bäst kan arbeta för förverkligandet av sina politiska ideal, var man bäst kan arbeta för de intressen som man företräder.

Jag säger att jag arbetar för fred, solidaritet, rättvisa och alla människors lika värde i ett internationellt samarbete, som skall vara grundat på varje lands självbestämmanderätt. Det får gärna vara överstatlighet i en del frågor, men då skall denna vara baserad på en demokratisk process. Och så är det inte i EG.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

Anf. 40 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag tror att Carl Bildt och Margaretha af Ugglas blir mycket rörda när Gudrun Schyman säger att hon i olika internationella sammanhang vill höra en blågul röst. Det är i och för sig viktigt att Sverige kan göra sin stämma hörd. Men jag tror, Gudrun Schyman, att man kan göra sin stämma hörd på många olika sätt. Titta på länderna i EG! Inte har ju Frankrikes stämma i världen tystnat. Inte uppfattas Tyskland som helt utslätat och försvunnet i det stora kollektivet. Inte har England eller Holland försvunnit i den här gemenskapen. Tvärtom! De här ländernas stämma hörs fortfarande ute i världen. De uppträder fortfarande som självständiga nationer, vilkas stämma, som sagt, hörs ute i världen.

Det viktiga med det europeiska samarbetet är att vi hörs inte bara som nation utan också utifrån politisk övertygelse. Den socialistgrupp som Mats Hellström deltar i, den liberala grupp som vi folkpartister deltar i och den moderata, konservativa, grupp eller den kristdemokratiska grupp som andra partier här i riksdagen deltar i formar också en europeisk politik och utvecklar en europeisk vision. Också genom dessa stämmor kan vi höras ute i världen.

Jag är övertygad om att Gudrun Schyman och vänsterpartiet faktiskt kan få ett mycket större inflytande utifrån sina värderingar genom att också arbeta genom de övernationella ideologiska partigrupper som finns i Europa och som kan artikulera de bestämda synpunkter på utvecklingen som just vänsterpartiet har. Det skall inte vara så, att vi ute i världen företräds bara av våra blågula ministrar. Vi skall kunna tala också med våra ideologiska partivänner för att den vägen kunna klargöra hur vi vill att vårt eget samhälle, Europa och världen skall utvecklas. Det är det som är den stora chansen i det europeiska samarbetet. Vi kan alltså både tala som nation och samverka med ideologiskt likasinnade för att utveckla vår världsdelen och för att påverka världens utveckling.

Andre vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 41 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Daniel Tarschys hjälpte mig att åstadkomma en sak som jag inte kunde klara av egen kraft. Med hans hjälp fick jag nämligen rätt till replik. Det är jag tacksam för.

Det är viktigt för min del att få bemöta den anmärkning som Daniel Tarschys hade mot mitt inlägg, vilken vittnar om att inlägget möjligen var något otydligt. Det här är en viktig fråga. Därför tar jag tillfället i akt att förtydliga min uppfattning.

Europaparlamentet är alltså ett parlament som direktväljs av väljarna i

*EES/EG-frågor
m.m.*

medlemsländerna. Val sker på en fastlagd valdag som så gott som undantagslöst icke sammanfaller med allmänna valdagar i de aktuella länderna. Det innebär att Europaparlamentet nästan säkert kommer att så att säga innehålla en annan majoritetssituation än den som de sammanlagda nationella parlamenten innehåller.

Europaparlamentet väljs än så länge av runt 40 % av väljarna, medan de direktvalda parlamenten väljs av omkring 90 % av väljarna. Därigenom får man ett genomslag i Europaparlamentets sammansättning som alienerar, främmandegör, Europaparlamentet i förhållande till de politiska strömningarna i medlemsländerna. Således menar jag att Europaparlamentets ställning inte nödvändigtvis är sådan att den underbygger tanken att det är i det parlamentet som man skall hitta lösningen beträffande det s.k. demokratiska underskottet.

Man skall i varje fall förändra maktbalansen inom EG så, att Europaparlamentet upphör att strida för sin ställning i maktstrukturen med utnyttjande av andra nationers intressen. Det är just detta som nu sker, och det tycker jag är litet förnedrande för Europaparlamentet. Detta ger mig underlag för den förringande syn på dess ställning som jag än så länge har. Jag menar alltså att den demokratiska kontrollen av EG-samarbetet ännu i första hand vilar på de nationella parlamenten. Fram till dess att det finns en bättre lösning vill jag att det skall fortsätta att vara på det sättet.

Anf. 42 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Vad man måste skilja på är två frågor.

Den första frågan är: Hur stor makt, hur mycket inflytande, skall de enskilda staterna, de nationella parlamenten, ge de övernationella, europeiska, institutionerna? Den frågan kan besvaras på olika sätt. I många sammanhang kan det finnas skäl att försvara de nationella parlamentens rätt att behålla en hel del makt hos sig.

Den andra frågan är: Hur skall besluten fattas inom den europeiska gemenskapen – skall de fattas av kommissionen, ministerrådet eller parlamentet?

I den debatten, som för närvarande är en het debatt i Europa, är det de liberala partiernas uppfattning att parlamentet skall stärkas, så att det valda parlamentet har ett starkt inflytande över de icke valda organen.

Nic Grönvall säger att man väljer på dagar som inte sammanfaller med de nationella valen. Ja, tacka för det! Man vill ju ha en gemensam valdag för hela Europa, så att det går att föra en alleuropeisk valkampanj, där europeiska partier kan ställa sina program mot varandra och där väljarna kan ta ställning till de europeiska programmen. Det är så man arbetar. Det är mycket viktigt att den här utvecklingen fortsätter, att vi aktivt stöder ansträngningarna att stärka Europaparlamentet och att ge det en demokratisk legitimitet och ett demokratiskt innehåll.

Anf. 43 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Om stärkandet av Europaparlamentet skall innebära att man ger det demokratisk legitimitet är jag Daniel Tarschys trogne vapenbärare. Men det parlament som vi nu har och den sammansättning som detta

har får mig att tvivla. Kanske kan den nya ordning som nu skapas genom samarbetet mellan EFTA, EG och den lilla parlamentariska kropp som där skall till, EEAPC, visa vägen.

Det handlar alltså kanske om ett tvåkammerssystem, där de nationella parlamenten får en del av inflytandet när det gäller valet till Europaparlamentet, medan direktvalet behåller en del. Direktvalet är viktigt. Det grundlägger engagemanget i Europafrågor i de olika medlemsländerna. Det skall vi inte gå förlustigt.

Vad jag vill ha sagt är egentligen bara att nuvarande ordning icke övertygar mig om att ett ensidigt förstärkande av Europaparlamentet också innebär ett förstärkande av den demokratiska kontrollen.

Anf. 44 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Det klagas ofta över att det finns för många institutioner i Europa, och det kan ligga något i det. Jag tror inte att det vore rätt väg, om man vill förenkla beslutsprocessen, att införa ytterligare en kammare i Europaparlamentet – alltså ett tvåkammerssystem.

Jag tolkar Nic Grönvalds senaste inlägg så, att han ändå ser vissa poänger i ett starkt Europaparlament. Jag hoppas att vi kan bli trogna vapenbröder.

Jag tror att en oerhört viktig offensiv inom det europeiska samarbetet under de kommande åren måste bli att ge detta samarbete en starkare demokratisk grundval och en större demokratisk legitimitet. Det sker bäst genom att vi har ett Europaparlament med stora befogenheter inom Gemenskapen, valt vid ett och samma tillfälle och bestående av partier som har en alleuropeisk utbredning.

Anf. 45 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Vi lever i en för vår världsdel Europa mycket spännande och dramatisk period. Under hela min tillvaro – och jag är född samma år som andra världskriget tog slut – har just Europa präglats av fasta former, förutsebarhet och politiska låsningar. Europa har på något sätt varit den mest låsta av världens världsdelar.

I dag är Europa den kanske mest dynamiska och mest föränderliga av alla jordens världsdelar. Det glädjande är att förändringarna, med några sorgliga undantag, går i positiv riktning. Det allra mest betydelsefulla för vår världsdelens framtid, kanske även för hela världens framtid, är demokratiseringsprocessen i Central- och Östeuropa. Den gör att vi för första gången någonsin kan se fram emot ett i sin helhet demokratiskt Europa. Det skapar också helt nya förutsättningar för ett alleuropeiskt samarbete, en alleuropeisk gemenskap. Kanske den delning av Europa i öst och väst som genomfördes på 400-talet äntligen kan närma sig sitt slut och tiden vara inne för ett slags återförening.

Det som sker i Öst- och Centraleuropa skapar också nya förutsättningar för den utveckling som har pågått i Västeuropa, med EG som främsta pådrivande kraft, nämligen den västeuropeiska integrationsprocessen. Nu har vi förutsättningar igen för att det också skall bli en alleuropeisk integrationsprocess. Detta är någonting som är mycket betydelsefullt också för Sveriges inställning till den processen.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

Det är viktigt med det allt intimare samarbetet mellan Europas folk, som vi kan iaktta. Det är viktigt, menar jag, därför att det finns så många problem som kräver internationella lösningar. Vi har redan ett internationaliserat näringsliv. Skall vi kunna skapa fungerande samhällsliga spelregler för det näringslivet måste de i stor utsträckning vara internationella.

Vi är ekonomiskt mycket beroende av varandra och behöver därför också ett samarbete på det ekonomisk-politiska området. Vi behöver gemensamma lösningar på det sociala området. Inte minst behöver vi det på miljöområdet. Miljöföröreningarna känner inte nationsgränser. Skall vi rädda vår luft, skall vi rädda Östersjön och andra vatten, kräver det också internationella lösningar, europeiska lösningar, och det kräver effektiva beslutsformer. Det är därför som vi har stor anledning att bejaka den integrationsprocess som pågår i Europa.

Ett viktigt steg för Sverige tar vi naturligtvis i och med EES-avtalet, som vi nu hoppas kommer att bli verklighet. EES-avtalet innebär att Sverige blir delaktigt i den inre marknad som håller på att utvecklas i Europa. Det innebär att vårt näringsliv återigen får möjlighet att konkurrera på lika villkor med näringslivet i andra europeiska länder. Det innebär att våra medborgare kan vara aktiva på ett europeiskt plan, på lika villkor med medborgare i andra europeiska länder. Våldigt många av de materiella fördelarna med den europeiska integrationen får vi i och med EES-avtalet. Vi blir delaktiga i viktiga samarbetsprojekt som gäller utbildning, forskning, miljö osv.

Samtidigt har EES-avtalet, trots imponerande förhandlingsinsatser av dem som har haft det ansvaret, allvarliga brister. Den största bristen ligger naturligtvis i det ensidiga beroendeförhållande gentemot EG som vi hamnar i. Vi blir i hög utsträckning beroende av de beslut som fattas i EG:s organ och av den utveckling som sker i EG. Våra påverkansmöjligheter finns där, men de är begränsade och osymmetriska. Den lösning som man tvingades till när det gäller tvistlösning, och som gör att EG-domstolen har avgörandet på viktiga områden, innebär naturligtvis också en obalans. Vi får acceptera det som ändå är en främmande domstols jurisdiktion över viktiga förhållanden i Sverige. Man kan naturligtvis säga att vi i praktiken redan är där, eftersom svenska företag kan bli fällda av EG-domstolen om de agerar på ett sätt som anses påverka EG:s marknad. Men nu blir detta förhållande kodifierat.

Detta kan vi naturligtvis godta som en övergångslösning. Det är en acceptabel ordning om siktet är att vi inom inte alltför många år blir medlemmar i EG. Skulle vi välja att ställa oss utanför EG-medlemskap, eller att inte släppas in i EG – det är fortfarande en öppen fråga – tror jag att vi måste ta upp EES-avtalet och dess konstruktion när det gäller inflytande frågor och tvistlösningsfrågor till en ny prövning. Jag kan inte se att detta är en lösning som vi skulle kunna leva med långsiktigt.

De starkaste skälen för att ta steget från ett frihandels- och samarbetsområde, som EES utgör, till fullt medlemskap i EG är just inflytande frågor. Det är i vårt intresse att få vara med i beslutsprocessen i frågor som ändå får en ganska avgörande betydelse för vår egen utveckling. Det är naturligtvis inte minst i vårt intresse att få vara med och forma framtidens Europa. Vi är inte bara intresserade av att kunna påverka förhållandena i vårt eget land. Vi har också ett intresse av att få vara med och forma gemensamma lösningar

tillsammans med andra länder. Det är inte på det sättet, som en del motståndare till ett svenskt EG-medlemskap vill göra gällande, att Sverige inte skulle få något inflytande alls. Vi kommer naturligtvis inte att kunna bestämma över EG, lika litet som ett enskilt politiskt parti kan bestämma över Sverige. Men genom att vi finns representerade i alla beslutsorgan får vi naturligtvis ett medinflytande, och vi har möjlighet att alliera oss med dem som tycker lika.

Vi har ett intresse av att verka för ett Europa, som tar miljömässigt ansvar och ett socialt ansvar för sina medborgare, i synnerhet för grupper som är utsatta på olika sätt, ett Europa som är öppet mot omvärlden och som har en positiv samverkan med andra delar av världen, inte minst med tredje världen. Sverige har ett ansvar för att försöka bidra till den utvecklingen.

Det är naturligtvis inte så att ett deltagande i den europeiska integrationen bara har fördelar. Det för också problem med sig som vi noga måste pröva, innan vi tar det definitiva steget. Det innebär att vi avstår en hel del av vår egen självbestämmanderätt. Det innebär att vi inte i samma utsträckning som tidigare kan skapa egna svenska nationella lösningar på problem som vi upplever. Vi vet ännu inte hur mycket genomslag vi kan få i en förhandlingsuppgörelse med EG för specifika svenska problem, som har att göra med vår glesa bebyggelse, klimatfaktorer osv.

Det finns alltså fortfarande frågetecken som behöver rätas ut och problem som behöver diskuteras. Därför är det viktigt att slå fast att det slutgiltiga avgörandet skall träffas av alla svenska medborgare i en folkomröstning. Vi måste utnyttja den tid som vi har kvar till folkomröstningen till en verkligt grundläggande debatt, där vi lyfter fram inte bara de positiva aspekterna utan också problemen, så att medborgarna verkligen har ett ordentligt beslutsunderlag.

Det är viktigt att debatten verkligen är saklig och nyanserad. Det är viktigt att vi känner ett ansvar för att presentera fakta som de är. Tyvärr förekommer det väldigt mycket missinformation. Jag måste med beklagande konstatera att Gudrun Schyman gjorde sig skyldig till en del sådant i sitt inlägg, t.ex. när hon påstod att Maastrichtbeslutet innebar att EG-länderna hade bestämt sig för att skapa en gemensam armé eller att EG-parlamentet inte hade någon beslutanderätt. Den typen av sakliga felaktigheter är naturligtvis olycklig med tanke på det informationsansvar som vi har gentemot medborgarna.

Det är beklagligt att man försöker utnyttja EG-debatten för att driva inrikespolitiska frågor. Ny Demokrati och ibland moderata samlingspartiet försöker t.ex. utnyttja EG som ett motiv för de stora skattesänkningar som man vill få till stånd av inrikespolitiska skäl. Socialdemokraterna vill, som vi har hört här i dag, utnyttja EG som ett motiv för att upprätthålla en facklig byråkrati gentemot småföretag och för att återinföra en "dirigistisk" näringspolitik. Den typen av debatter skadar våra ansträngningar att ge medborgarna ett sakligt beslutsunderlag och försvårar det viktiga beslut som de har att träffa om ett par år i en folkomröstning.

Anf. 46 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag delar Pär Granstedts uppfattning om nödvändigheten av att föra en saklig debatt. Jag delar också den uppfattningen att det finns väl-
5 Riksdagens protokoll 1991/92. Nr 70

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

dig många frågor i luften som inte alls har med medlemskapet att göra, bl.a. den s.k. inrikespolitiska debatten. Socialdemokraterna vill gå in i EG för att socialdemokratisera EG och bygga upp det folkhem som de har misslyckats med här hemma. De borgerliga partierna använder EG-frågan som täckmantel för att driva igenom politiska systemförändringar som man vill genomföra här hemma men inte vågar stå för, t.ex. skattesänkningar, privatisering av vård och omsorg, frågor som faktiskt inte har med medlemskapet att göra, i alla fall inte i den omfattning som görs gällande.

Jag tror inte att jag var osaklig när jag sade att vi efter Maastrichtbeslutet har papper på att EG-staterna vill ha en gemensam armé. Jag vet hur det är uttryckt i formuleringen, och det vet Pär Granstedt också. Man talar om ett utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete som syftar till ett försvarpolitiskt samarbete och på sikt också en gemensam armé. När man säger så, tror jag att man menar vad man vill. Allt tyder på det. Man menar vad man säger. Man kommer att förverkliga detta, även om man har skjutit avgörandet på framtiden, fram till 1996 då frågan åter skall diskuteras. Men den politiska majoriteten inom EG är för en sådan lösning. Jag är alldeles övertygad om att den kommer att bli förverkligad.

Beträffande EG-parlamentet gör jag den bedömningen, och många med mig, att det parlamentet har mycket begränsad makt och saknar politisk handlingskraft. Det finns frågor – det är jag medveten om – där parlamentet har något att säga till om, t.ex. när EG skall träffa avtal med tredje part, precis som man nu står i begrepp att göra i fråga om EES-avtalet. Då måste parlamentet godkänna. Men det är ytterst få sådana frågor. Jag tror att vi kan vara överens om det.

Jag tycker att det är bra att och om diskussionen kan koncentreras kring det den egentligen handlar om, nämligen demokratifrågan, Sveriges möjlighet till inflytande i denna process. Jag tycker att EES-avtalet är att föredra, just därför att den begränsar vårt deltagande så att vi kan stå utanför den ekonomiska och monetära unionen, att vi inte behöver införa budgetbestämmelser om storleken på underskottet, inflationen osv. Jag tycker att det är bra att vi genom EES-avtalet kan stå utanför det utrikes- och säkerhetspolitiska arbetet. Jag tycker att det är bra att vi genom EES-avtalet inte behöver gå innanför EG:s tullunion utan kan förhålla oss som ett självständigt land i den internationella handeln. Allt detta tycker jag är att föredra. Om vi går in i EG har vi ändå som ett land med liten befolkning mycket litet att säga till om.

Anf. 47 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Det är roligt att vi har den gemensamma uppfattningen att man inte skall använda EG-debatten för att främja inrikespolitiska syften. Jag måste dock säga att även vänstern gör sig skyldig till att ge en bild av att EG skulle vara en politik, när det faktiskt är en struktur. Gudrun Schyman sade i talarstolen att EG är ett politiskt projekt. Hon hävdade att EG har ett slags ideologi, men i själva verket är det en politisk struktur, precis som den svenska politiska strukturen, där det finns en mängd olika uppfattningar – socialistiska, konservativa, kristdemokratiska osv. – som bryts mot varandra. Det är detta demokratiska politiska spel som avgör var man slutligen

hamnar, beroende på vilka strömningar som blir de starkaste. I dag är det väldigt svårt att säga om det blir de som vill ha EG som en nattväktarstat eller de som vill skapa starka sociala system inom EG som kommer att vinna.

Beträffande armén var det nog inte riktigt citerat ens när Gudrun Schyman preciserade sig ytterligare. Vad som sägs i Maastrichtbeslutet är att man på sikt strävar mot ett försvarspolitiskt samarbete som *kan* leda till ett gemensamt försvar. Det finns alltså inget uttalande om att syftet är ett gemensamt försvar. Syftet är ett samarbete som *kan* leda till ett gemensamt försvar. Men det förutsätter att alla medlemsstater är ense om varje steg dit. Vi kan spekulera om huruvida detta kommer att inträffa. Det förutsätter naturligtvis att man har skapat den europeiska gemensamma säkerhet som jag tror att vi alla ytterst syftar till men som kanske kan vara något utopiskt.

Det var i alla fall en bra precisering att Gudrun Schyman nu erkände att EG-parlamentet har en beslutanderätt, även om den fortfarande är begränsad. Enligt Maastrichtbeslutet kommer den att utökas ganska väsentligt genom att man öppnar för s.k. gemensamt beslutande, co-decision, mellan EG-parlamentet och ministerrådet.

Anf. 48 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att jag använder debatten för inrikespolitiska syften när jag påpekar att EG är ett politiskt projekt. Det är inte så att EG:s utformning och beslut är ett resultat av en mängd politiska grupperingsdiskussioner, eftersom det är ministerrådet som fattar besluten. Ministerrådet är regeringarnas organ. Där sitter medlemsländernas regeringsföreträdare.

Det innebär att om Sverige i dag vore medlem, skulle den borgerliga regeringens ministrar vara representanter i ministerrådet; Olof Johansson vid handläggningen av miljöfrågor och Ulf Dinkelspiel vid handläggningen av allmänna frågor. Regeringen företräder ju en politisk åsikt. Jag anser att den politiska pluralismen försvinner i EG, eftersom den bara finns representerad i parlamentet, som har ett mycket begränsat inflytande. De parlamentariker som är ledamöter av EG-parlamentet betecknar sig själva som en påtryckargrupp, men den har inte alls lika mycket att sätta bakom som t.ex. lobbyisterna har, vilka utgör den andra påtryckargruppen med betydligt större stöd i ryggen av kapital och liknande. Detta är en avgörande skillnad. Man måste beakta att de beslut som fattas i ministerrådet utformas utifrån politiska värderingar och riktlinjer. Ministerrådet är inte någonting som är neutralt.

När det gäller frågan huruvida det skall bli en gemensam armé eller inte, tror jag att också Pär Granstedt är medveten om att det kommer att bli en gemensam armé. Efter alla diskussioner som har förts om att det inte var någon samordning under konflikten vid Persiska viken, att samhörigheten nu måste stärkas och att man måste uppträda på ett samlat sätt, vill man naturligtvis ha en gemensam armé. De länder som i dag skall bli nya medlemmar förbinder sig genom traktatens utformning att verka för de långsiktiga politiska mål som Gemenskapen har formulerat. Det innebär att Sverige ansluter sig till den målsättning som "kan leda till ett gemensamt försvar". Sverige kan därför inte ansöka om medlemskap och samtidigt säga att vi tänker motarbeta möjligheten att samarbetet kan leda till ett gemensamt försvar.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

Så går det inte till. Om vi vill gå med i EG, ansluter vi oss också till denna uttalade målsättning.

Anf. 49 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Gudrun Schyman har lagt märke till att regeringarna i Europa har olika politisk färg. Det faktum att det är regeringarna som är företrädare i ministerrådet gör inte att ministerrådet är något slags enhetlig politisk församling, där alla har samma värderingar. Där finns ju också den politiska pluralismen: konservativa regeringar, socialistiska regeringar, regeringar som har en mittenbas osv. Även där är det fråga om ett spel mellan dels olika nationella intressen, som kan vara ganska skiljaktiga, dels olika politiska intressen, som också skapar en spännvidd. Det finns alltså inte någon EG-ideologi, utan det finns samma politiska ideologier inom EG:s beslutssystem som det finns t.ex. inom Sveriges riksdag.

Det finns inte någon uttalad målsättning om en gemensam armé. Målsättningen är att kunna nå fram till ett försvarspolitiskt samarbete, vilket kan leda till en gemensam armé, eller rättare sagt: ett gemensamt försvar. Men detta är inte målsättningen, utan man pekar på att det är en möjlighet. Det försvarspolitiska samarbetet kan naturligtvis också leda fram till att det inte blir någon gemensam armé.

Vi förbinder oss till att försöka sträva mot ett vidgat och fördjupat säkerhetspolitiskt samarbete, som naturligtvis skall omfatta hela Europa. Det är alltså fråga om den gamla strävan efter ett gemensamt europeiskt säkerhetssystem, som jag för min del tror – eller åtminstone trodde – att även vänstern stod bakom. Jag är litet förvånad om vänstern nu inte är anhängare av denna strävan.

Andre vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 50 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Pär Granstedt nämnde inom parentes att Ny Demokrati sprider en viss desinformation när vi kopplar samman resonemanget om skattelättnader med vårt engagemang beträffande EG-marknaden. Det finner jag rätt anmärkningsvärt.

Ett medlemskap i EG innebär väl ändå att Sverige måste se till att det i Sverige skapas konkurrensförutsättningar likvärdiga med de konkurrensförutsättningar som man har i alla övriga länder inom EG-marknaden. I det sammanhanget utgör skattelättnader en del. Det gäller framför allt småföretagsamheten och de lättnader som vi i Ny Demokrati har föreslagit och som regeringen så småningom kommer att lägga fram förslag om när det gäller EKH-villkorslån. Vi är ändå beroende av 390 000 småföretagare när vi gör vår entré på EG-marknaden. Vad har Pär Granstedt för kommentarer till resonemanget om att detta inte skulle vara intressant i diskussionen?

Anf. 51 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis bra att ta bort en del speciellt belastande skatter för småföretag. Som bekant har ju regeringen också tagit sådana ini-

tiativ, alldeles oavsett de synpunkter som Ny Demokrati kan ha på den punkten. Detta är ett gammalt krav, som centern sedan länge har drivit här i riksdagen, helt oberoende av vår inställning till EG. Även om vi ställer oss utanför EG är det lika angeläget att se till att småföretagen har en rimlig skattesituation. Detta har inte ett dugg med frågan om medlemskap eller inte att göra.

Om vi väljer att bli medlemmar i EG, bestämmer vi själva om vår skatteinivå. Den är beroende av hur höga ambitioner vi har när det gäller den offentliga verksamheten och av vilken skattebelastning som vi medborgare anser vara acceptabel. Det är alltså helt legalt om Ny Demokrati vill ha väldigt stora skattesänkningar, vilket jag har förstått att ni vill, och efterföljande mycket kraftiga nedskärningar av den offentliga servicen. Det knepiga är att ni skyller på EG. Ni nöjer er inte med att säga att det är vad ni står för, utan ni försöker skjuta EG framför er för att åstadkomma nedskärningar i den offentliga sektorn, nedskärningar som ni själva tydligen inte vill ta ansvar för. Det är litet dåligt, och det skadar EG-debatten.

Anf. 52 JAN ERIK ÅGREN (kds):

Herr talman! Sverige är på väg in i den europeiska gemenskapen. Det tycks nu som om sista fasen har inletts för att EES-avtalet mellan EFTA och EG skall kunna föras i hamn. Det är en lång process som nu börjar närma sig slutet. Men det är egentligen bara slutet på den första fasen i den historiska processen att åter föra in Sverige i Europas mitt. EES-avtalet är det första steget mot svenskt medlemskap i EG.

Diskussionen om den europeiska gemenskapen har blivit alltför ensidig i Sverige. Det handlar alldeles för mycket om den ekonomiska sidan av integrationsprocessen. Men EG är i grunden någonting mycket större. Det är egentligen ett fredsprojekt med en fascinerande ideologisk grund för samhällsbyggande.

Efter andra världskriget formulerade några av de ledande kristdemokraterna i det sönderslagna Europa en vision om en europeisk gemenskap. De tidigare krigförande nationerna skulle inte bara knytas närmare varandra, utan de skulle successivt integreras, inte minst ekonomiskt, så att framtida krig på den europeiska kontinenten skulle framstå som allt omöjligare.

Första steget blev kol- och stålunionen. Därefter har integrationsprocessen språngvis gått framåt. I dag tycks den ursprungliga visionen om ett ekonomiskt och politiskt integrerat Europa möjlig att nå.

Kristdemokraterna är i dag den ledande politiska kraften i Europa för att förverkliga de ursprungliga idéerna om ett enat Europa. Kds finns sedan lång tid med i det arbetet. Sedan i höstas är kds associerad medlem i EEP, European Peoples Party, som är den kristdemokratiska partigruppen i EG-parlamentet. I de sammanhangen deltar nu kds för att forma det framtida Europa.

Visionen om ett enat Europa bygger inte på en idé om den stora allt övergripande superstaten. Den ideologiska grunden är en annan.

Den kan uttryckas i ett enda begrepp: principen om subsidiaritet. Det innebär att beslut skall fattas på lägsta möjliga effektiva nivå.

Om problemen är av den arten att de enbart berör nationen skall besluten

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

fattas på nationell nivå. Om problemen däremot är av övernationell karaktär skall besluten fattas på högre nivå.

Flera av dagens problem är av den karaktären, t.ex. miljöproblemen. De är av gränsöverskridande natur. En effektiv lösning av dem innebär att en övernationell beslutsnivå skapas. EG kan i framtiden komma att spela den rollen.

Herr talman! EG står i en klass för sig när det gäller internationellt samarbete, eftersom samarbetet bedrivs inom ramen för en rättsgemenskap och med institutioner som har överstatliga och självständiga befogenheter. Det finns mycket kvar att göra och EG är fortfarande bara början på en vision.

Arbetet inom Gemenskapen strävar efter att uppnå allsidighet och en helhet, där samhällets alla beståndsdelar har sin givna plats.

En fråga som ofta förs fram är om Sverige skall säga ja till EG eller till Europa. För varje dag som går ter sig den frågan mindre och mindre aktuell, eftersom de flesta europeiska länderna vill in i EG. Dessutom finns en vilja inom EG att hjälpa de forna öststaterna.

Ibland ställs också frågan om Sverige skall välja att arbeta med EG eller resten av världen. Men EG är ingen sluten organisation utan kontakt med omvärlden. Tvärtom har EG goda relationer med varje kontinent. Det är snarare så att Sveriges möjligheter att delta i den internationella politiska processen är större inom EG än utanför.

För oss kristdemokrater är det viktigt att utvecklingsländerna får en kontinuerlig och positiv uppmärksamhet. Ett EG-medlemskap skulle innebära ökade möjligheter att få vara med att bidra till utveckling av och samarbete med tredje världen.

Såsom varande världens största bidragsgivare till utvecklingsländerna erbjuder EG omfattande kanaler, kontakter och samarbetsprogram. Detta rimmar illa med de anklagelser om rikemansklubb som tidvis framförs av somliga opinionsbildare. Storleken på EG:s bidrag i proportion till dess BNP når inte upp till Sveriges andel av BNP. Men inget hindrar Sverige som medlem i EG att upprätthålla sina ambitioner. Däremot kan fördelar uppnås genom samordning och tillgång till nya kanaler och kontakter. En ännu större insats skulle Sverige kunna göra genom att försöka påverka EG till att höja bidragets storlek, gärna till svenska proportioner av BNP.

Samarbetet mellan EG och utvecklingsländerna, de s.k. ACP-länderna, började tidigt. De viktigaste inslagen består av de olika Lomékonventionerna. I dag består den sista Lomékonventionen av ett brett utbud av samlarbetsformer, bistånd i form av gåvor och förmånliga lån, riskvilligt kapital från en speciell utvecklingsbank, katastrofhjälp och handelsavtal. Den senaste konventionen är ingången mellan EG och 69 utvecklingsländer, bland dem världens fattigaste länder.

Utöver Lomékonventionen finns dessutom en rad andra avtal med de flesta andra länder.

Lomékonventionen innebär bl.a. att 99 % av utvecklingsländernas export till EG är tullfri. 25 ACP-länder har ingen annan finansieringskälla än bidrag, och där spelar Lomébiståndet en central roll. Lomékonventionen har gradvis utvecklats så att biståndet består av gåvoelement till hela 90 %.

Den bild som EG-motståndare ibland försöker måla går ut på att fram-

ställa Sverige framför ett vägska. Två vägar finns: antingen håller vi oss utanför EG och är öppna för omvärlden eller också går vi in och isolerar oss inom "fortress Europe". Verkligheten är snarare den att Sverige står inför möjligheten att via EG få utveckla nya och vidare utomeuropeiska kontakter.

Herr talman! Ett starkt EG är inte synonymt med en introvert supermakt. Tvärtom finns det all anledning att tro på att Gemenskapens internationella kontakter kommer att bibehållas oavsett om det rör sig om i- eller u-länder. Ett starkt EG är snarare en förutsättning för att påtagligt bidra till tredje världens utveckling. Vi skall inte ödsla kraft på att hålla oss utanför det europeiska samarbetet utan i stället som medlem se till att den europeiska gemenskapen upprätthåller och fördjupar sina internationella insatser.

Svensk ekonomi har alltid byggt på en framgångsrik utrikeshandel, allt ifrån industrialismens dagar intill i dag. Under efterkrigstiden har det svenska näringslivet blivit alltmer internationaliserat. EG utgör i dag Sveriges största handelspartner. Mer än hälften av den svenska utrikeshandeln äger rum med EG-länderna. Det är således av allra största vikt att svenskt näringsliv framgångsrikt kan konkurrera på Europamarknaden. Utvecklingen mot en gemensam marknad är av största betydelse för svensk ekonomi. När den genomförs kommer den att bidra till en ökad tillväxt inom EG. Det är mycket viktigt att svenska företag på samma villkor som andra europeiska företag kan verka på denna gigantiska marknad utan att diskrimineras.

Under en följd av år har svenskt näringsliv investerat betydande belopp utomlands, inte minst inom EG. Motsvarande investeringar i Sverige har varit marginella. En viktig förklaring till detta har varit osäkerheten om det svenska förhållandet till EG. Så länge det har funnits en osäkerhet om den svenska relationen till EG har det varit angeläget för många svenska företag att få in en "fot" genom att etablera dotterbolag inom EG. Man har därför i många fall hellre investerat inom EG än i Sverige. Den under många år otydliga och tveksamma, för att inte säga negativa, EG-politik som den socialdemokratiska regeringen förde har kostat Sverige betydande investeringsbelopp och många arbetstillfällen.

Osäkerheten har nu minskat och är i det närmaste helt undanröjd. EES-avtalet gör att Sverige uppnår fullt deltagande i den inre marknaden. Svenska företag blir därmed inte diskriminerade på den stora EG-marknaden. För svenskt näringsliv är det synnerligen angeläget att EES-avtalet kan börja gälla från årsskiftet.

Herr talman! EES-avtalet är dock inte tillräckligt. Sverige behöver bli fullvärdig medlem av EG. Ett av skälen är att den ekonomiska integrationsprocessen inom EG inte är avslutad, utan den kommer att fortsätta. Utvecklingen går mot en ekonomisk och monetär union. Den processen är i grunden positiv. Men det är viktigt att Sverige deltar aktivt i den fortsatta processen. Endast genom ett medlemskap kan den svenska rösten göras tillräckligt stark.

För svenskt näringsliv är det viktigt att Sverige finns med i de innersta kretsarna när nya regler skall utformas och den ekonomiska integrationen ytterligare fördjupas. Ett medlemskap i EG ser vi kristdemokrater som nå-

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

got mycket värdefullt för svenskt näringsliv och för den svenska ekonomins fortsatta utveckling.

Anf. 53 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Fyra stora uppgifter kommer att dominera regeringens arbete under denna mandatperiod. Den första är att fullt ut föra in Sverige i Europeiska Gemenskapens arbete genom förhandlingar om medlemskap i Europeiska Gemenskapen.

Det citatet är hämtat ur regeringsdeklarationen den 4 oktober och är ett uttryck för den avgörande vikt som regeringen fäster vid ett svenskt medlemskap i EG. Det speglar regeringens fasta föresats att göra allt vad den kan för att kunna förverkliga detta mål så snart som möjligt.

Redan i dag är nio av tio västeuropéer medlemmar i EG. Flera bereder sig på att ta steget in.

I Central- och Östeuropa riktar allt fler sina blickar mot EG och vill knyta fasta band. Allt tyder på att EG kommer att spela den centrala rollen i det nya Europa som avtecknar sig – ett EG för fred och frihet, ett EG för samarbete på en rad olika områden, ett EG öppet för omvärlden. I detta EG hör också Sverige hemma.

Ett svenskt medlemskap i EG ger oss möjligheter att fullt ut medverka i EG:s fortsatta utveckling mot en europeisk union, att med kraft delta i utformningen av det framtida Europa och att föra en ekonomisk politik som syftar till att förnya och förstärka Sveriges ekonomi. Ytterst är det nämligen vi själva och endast vi själva som genom vårt handlande formar den roll som Sverige skall spela i det nya Europa. För vårt välstånd är det till syvende och sist en kraftfull ekonomisk politik som stärker Sveriges konkurrenskraft och förmåga att verka på den inre marknaden. Det är detta som blir avgörande. Det är en sådan ekonomisk politik som ligger till grund för regeringens arbete. Den står, Mats Hellström, i full samklang med en ambition att Sverige skall spela en kraftfull roll som medlem i Europeiska Gemenskapen. Att Mats Hellström sedan inte tycker om den politiken får vi ta med jämnmood. Vi har inte fått mandatet att ha regeringsmakten för att föra en socialdemokratisk politik.

Herr talman! EES-avtalet, avtalet om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde, är ett viktigt steg på vägen mot ett medlemskap i EG. Det ger oss i praktiken praktiskt taget fullt tillträde till EG:s inre marknad. Det öppnar också möjligheter för samarbete på en rad olika områden, t.ex. när det gäller forskning och utveckling, utbildning, miljö, sociala frågor, turism och konsumentfrågor, för att nämna några av dem.

Förhandlingarna är nu avslutade. Och avtalet kommer att undertecknas så snart EG-domstolen har avslutat sin granskning av de omförhandlade avsnitten i det nu färdiga avtalet.

Den överenskommelse som vi nu har enats om innebär att formerna för de rättsliga avgörandena förändras i vissa avseenden jämfört med de överenskommelser som vi kom fram till i oktober förra året. Däremot påverkas inte själva sakinnehållet i avtalet. Det är exakt detsamma som tidigare. Inte heller påverkas den institutionella lösningen i andra delar. Medinflytandet är precis lika stort i denna lösning som i den tidigare.

Jag har tidigare här i kammaren redogjort för EES-avtalets innehåll. Jag nöjer mig därför med att nu hänvisa till de två grönböcker som vi kommer att ge ut inom de allra närmaste dagarna och som kommer att innehålla en fullständig redovisning för innehållet i avtalet liksom avtalstexterna i deras helhet.

Det går i dagsläget inte att säga exakt när avtalet kommer att undertecknas. Givetvis innebär återremitteringen av avtalet till EG-domstolen att en viss försening uppstår. Kanske får vi vänta till månadsskiftet april-maj innan EG är färdigt att underteckna för sin del. Detta innebär likväl att regeringen bör kunna lägga fram en proposition till riksdagen i maj, vilket är planerat.

Jag vill understryka att det finns risker för att den tänkta tidsplanen kan rubbas. 19 nationella parlament liksom EG-parlamentet skall godkänna avtalet. I Schweiz tillkommer dessutom en folkomröstning. Vi utgår dock från att avtalet som planerat skall träda i kraft den 1 januari 1993.

Herr talman! Frågan ställs ibland om vi behöver ett EES-avtal nu när vi skall gå vidare mot medlemskap. Svaret är ett obetingat ja.

För det första: Det ger oss tillträde till EG:s marknad fr.o.m. den 1 januari 1993. Ett medlemskap kan i allra bästa fall träda i kraft den 1 januari 1995.

För det andra: Det skapar en högre nivå av samverkan mellan alla EFTA- och EG-länder. Därigenom skapas också förutsättningar för ett fördjupat nordiskt samarbete.

För det tredje: Genom ett EES-avtal har vi klarat av mellan hälften och två tredjedelar av all den förhandlingsmateria som aktualiseras vid ett medlemskap.

För det fjärde: Ett EES-avtal skapar ett politiskt och ekonomiskt momentum för en fortsatt europeisk integration.

Avtalet står, herr talman, på egna ben. Men vi har betalat ett pris för att vi står utanför EG, och det priset är att vi inte får delta i EG:s institutioner, alltså att vi inte kan få fullt inflytande i besluten. Det är ett av de skäl som gör att vi nu vill gå vidare.

Herr talman! Med EES-förhandlingarna i hamn kan vi nu ägna all kraft åt ansträngningarna att snarast uppnå ett svenskt medlemskap i EG. Målsättningen är att Sverige skall inträda i Europeiska gemenskapen 1995. Tidsplanen är ambitiös.

Före sommaruppehållet hoppas och tror vi att EG-kommissionen skall avge ett yttrande över den svenska ansökan. Samtidigt kommer EG att göra en studie internt av konsekvenserna av en utvidgning.

Under andra halvåret 1992 hoppas vi att EG:s medlemsråd skall ge klar-tecken till förhandlingar och att förhandlingar skall kunna föras under loppet av 1993 och avslutas vid årsskiftet 1993-1994, så att vi skall kunna lägga fram en proposition till riksdagen både om ett godkännande av avtalet och om en grundlagsändring för behandling under våren 1994.

Därefter följer en folkomröstning före eller i anslutning till valet 1994. Formerna för denna folkomröstning kommer sedermera att fastställas av riksdagen.

Regeringen har gjort en första inventering av regelverkets omfattning och konsekvenserna för Sverige av en utvidgning. Resultatet av denna inventering har redovisats i olika grönböcker. Nu fortsätter analysarbetet. Och efter

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

hand som resultaten föreligger kommer de att redovisas för riksdagen och för allmänheten.

Vi skall ha klart för oss att förhandlingen innebär att vi utgår från att vi skall överta EG:s regler. Vi ingår i en klubb som medlem med fasta regler, och vad som kan aktualiseras är övergångslösningar när vi förhandlar fram villkoren för en svensk anslutning.

Tidtabellen är ambitiös – medlemskap 1995 – och det finns naturligtvis en hel del osäkerhetsfaktorer i bilden.

För det första är dessa osäkerhetsfaktorer knutna till våra egna förhandlingar. Vi förutser relativt få problem i våra egna förhandlingar, men det kan naturligtvis redan där uppstå en del svårigheter.

För det andra är vi inte ensamma. Också andra EFTA-länder har anmält intresse eller redan ansökt om medlemskap. Det kan påverka tidtabellen.

För det tredje kan EG:s egen dagordning och yttre faktorer komma att påverka tidtabellen.

Vi siktar alltså bestämt på att Sverige skall bli medlem i EG 1995. Detta är vår ambition, och arbetet läggs upp därefter.

Herr talman! I förhandlingarna kommer vi att möta en motpart som är väl skickad att ta sig an utvidgningsfrågorna. I och med överenskommelsen i Maastricht om en europeisk union har en fast grund lagts för en fortsatt fördjupning av samarbetet inom EG. Avsikten är att en ekonomisk och monetär union skall upprättas i slutet av 90-talet. Den kommer att leda till en fortsättning av den dynamik och framtidstro som den inre marknaden har skapat.

Den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken förstärker möjligheten för EG:s medlemsländer att gemensamt verka för fred och stabilitet i Europa och i omvärlden.

Fördjupningen av samarbetet inom områden som miljö, konsumentskydd och utbildning ökar EG:s möjligheter att möta 90-talets utmaningar. Den förstärkning av möjligheterna till gemensamma åtgärder inom det sociala området som elva av de tolv medlemsländerna ställde sig bakom ligger väl i linje med våra egna ambitioner. Det är regeringens uppfattning att en verklig gemensam marknad kräver en ambitiös politik också på det sociala området, och det kommer vi att arbeta för, Mats Hellström.

För Sveriges del utgör mötets resultat att en betydelsefull milstolpe har passerats på vår väg mot fullt medlemskap i EG. Ett misslyckande i Maastricht skulle ha medfört osäkerhet om EG:s fortsatta arbete, och det skulle också ha kunnat påverka förutsättningarna för våra egna medlemskapsförhandlingar.

Herr talman! Man hör ibland en oro för att den förstärkta västeuropeiska integrationen skall leda till en slutenhet mot omvärlden. Bakom murarna i ett Festung Europa skulle välmående västeuropéer isolera sig från världen i övrigt. I stället för att medverka till ökad fred och stabilitet skulle integrationen med detta synsätt öka konfliktriskerna.

Jag är övertygad om att en sådan oro är helt ogrundad. Utvecklingen inom EG går i motsatt riktning. Allteftersom integrationen i Europa fördjupas ökar tvärtom kontakterna med de omgivande länderna. Det är viktigt att

detta verkligen utnyttjas, inte minst i relationerna till de central- och öst-europeiska länderna.

Herr talman! Ett framtida medlemskap i EG kommer att påverka snart sagt alla delar av det svenska samhället. Behovet av allsidig information om innebörden av ett svenskt medlemskap är stort, och många talare har i dag pekat på just detta. Från regeringens sida har vi redan givit ut en hel del information om olika aspekter av EG-samarbetet. Men det räcker inte. Informationsinsatserna måste ytterligare breddas och fördjupas.

Regeringen kommer därför att föreslå en kraftig förstärkning av anslaget till information. För att bidra till allsidigheten överväger vi att avsätta särskilda medel för att stödja informationsinsatser av exempelvis intresseorganisationer och studieförbund. Därtill kommer särskilda insatser som kan krävas i samband med folkomröstningen. Jag avser att längre fram i vår återkomma i denna fråga, Gudrun Schyman.

Minst lika viktigt som att det finns ett allsidigt informationsmaterial är att informationen verkligen når ut. Det gäller att på olika sätt väcka den enskildes intresse för de olika EG-frågorna för att man skall få klart för sig vad ett medlemskap i EG innebär. Därför är en öppen och allsidig debatt där många intressen kommer till tals och bryts mot varandra av stor betydelse. Vi har alla ett ansvar för att stimulera en sådan debatt.

Herr talman! De närmaste åren blir avgörande för Sveriges framtida roll i Europa. Vägen mot ett svenskt medlemskap i EG ligger öppen. Vi har därmed slagit in på den sista etappen mot att fullt ut delta i det fördjupade europeiska samarbete där Sverige historiskt, politiskt, ekonomiskt och kulturellt hör hemma. Förhandlingarna kommer att bli krävande. Vi står dock väl rustade. Den breda enigheten i riksdagen – Gudrun Schyman och vänsterpartiet är snarast undantaget som bekräftar regeln – om Sveriges medlemskapsansökan är av särskild betydelse.

Från regeringens sida kommer vi att göra allt vi kan för att slå vakt om den breda enigheten. EG skall inte behöva tvivla på Sveriges bestämda föresats när det gäller inriktningen av vårt arbete. Regeringen kommer också att göra allt vad på den ankommer för att förhandlingarna snarast skall kunna inledas och snabbt föras till ett lyckligt slut. Tack, herr talman.

Anf. 54 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Ulf Dinkelspiel var ganska försiktig i sina kommentarer till EG-samarbetet och likaså när det gällde tidtabellen för vår EG-förhandling. Jag tror det är klokt. Ulf Dinkelspiel har också redovisat en rad omständigheter som gör det rimligt att vara försiktig. Statsministern har varit betydligt mer kategorisk i sina uttalanden i de här frågorna. Jag har i och för sig en viss förståelse för att man kan vilja ha en hög svansföring i en förhandlingssituation. Men jag tror att vi bör ta fasta på vad Ulf Dinkelspiel här har presenterat som en verklighetsbild när det gäller vår tidtabell.

Detta gör det desto viktigare att vi kan dra nytta av EES-avtalet under den tid som det kan komma att verka för vår del och att vi ser till att det blir så bra som möjligt. Jag tog tidigare i debatten upp ett förslag om att Sverige borde ta ett initiativ inom EFTA och med EG för att se om det är möjligt att

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

vi kan ansluta oss även till den sociala stadgan. EFTA och EG har ju tidigare varit överens om målen när detta har diskuterats i förhandlingarna.

Som jag tolkade det gav statsrådet Ulf Dinkelspiel ett positivt svar. Han uttryckte sig ungefär så, att detta är regeringens ambition och strävan. Jag tolkar det så, att Sverige kommer att ta initiativ. Jag tror nämligen att det krävs att ett medlemsland aktivt engagerar sig i denna fråga.

EFTA:s sammanslutning av fackliga organisationer har uppmärksammat detta och bl. a. tillskrivit EFTA-sekretariatet och frågat om möjligheterna, och man har fått ett avvaktande svar. Det kan vara begripligt att EFTA-sekretariatet inte anser sig kunna ta initiativ. Det krävs alltså att ett medlemsland går in. Jag hoppas att jag kan tolka Ulf Dinkelspiel så, att Sverige kommer att göra detta så snart som möjligt.

Ulf Dinkelspiel uttalade ett antal förhoppningar om ett framtida EG som jag tror vi alla kan dela. Han sade att i ett EG öppet mot omvärlden hör också Sverige hemma. Självfallet är det så. Men det är inte så enkelt. Det krävs också att länder som Sverige – där många partier har en vilja att arbeta utåtriktat, med en generös inställning till andra länder – tillsammans med likasinnade inom EG, och utan att överdriva vår egen betydelse, kan driva på i denna riktning.

EG kommer inte nödvändigtvis att var öppet mot omvärlden, om vi inte tillsammans med andra driver på. EG är en plattform där olika politiska motsättningar kommer till uttryck. Det är då bra om så många partier som möjligt i Sverige och regeringen när vi blir medlemmar kan driva på för att EG skall bli öppet mot omvärlden. Det finns nu inom EG, inte minst inom handelspolitiken, klara motsättningar mellan olika länder och grupperingar.

Anf. 55 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag vill först och främst bekräfta att EES-avtalet öppnar möjlighet för ett brett samarbete på det sociala området inkl. ett samarbete rörande de nya frågor som har aktualiserats inom ramen för Maastrichtarbetet och att vi från svensk sida med kraft kommer att verka för att EFTA-länderna tar en aktiv del också i detta arbete.

När det gäller öppenheten mot omvärlden delar jag helt Mats Hellströms uppfattning att den dag vi är medlemmar i EG skall vi naturligtvis fortsatt driva en politik för frihandel och öppenhet mot omvärlden. Jag menar att vi redan nu har förutsättningar för detta och att EG för en politik som visar en öppenhet mot omvärlden i många viktiga avseenden. Jag tänker då inte minst på samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa, den kanske viktigaste frågan när det gäller EG:s relationer till den närmaste omvärlden.

EFTA-länderna förhandlar här parallellt med EG om utbyggnad av frihandeln. EFTA-länderna samarbetar med EG i G 24-gruppen och i den nya europeiska utvecklingsbanken, i syfte att bistå de central- och östeuropeiska länderna i deras utveckling. Detta är en mycket angelägen uppgift.

Jag kommer senast från UNCTAD-mötet i Cartagena. Jag kunde där notera att Sverige har en med alla EG-länders sammanfallande politik i vår strävan att reformera UNCTAD för att göra det till ett nyttigare instrument för samarbete mellan rika och fattiga länder.

Också i GATT-förhandlingarna strävar både Sverige och EG, även om där

finns skillnader, efter att åstadkomma en lösning så att Uruguayrundan kan föras i hamn. Detta är ett viktigt arbete. Vi måste undvika att det bara blir fråga om regionala arrangemang för samarbete. Vi måste också få till stånd ett globalt samarbete för att frigöra handeln och åstadkomma ett vidgat samarbete på andra områden. Annars riskerar vi en fragmentering av världsekonomin, som ytterst också kan få politiska återverkningar. Jag delar därför uppfattningen att det är viktigt med öppenhet också gentemot omvärlden.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

Anf. 56 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Många partier talar om den breda enigheten, och jag är medveten om att den existerar här i riksdagen och i kammaren. Men jag är också mycket medveten om att den inte existerar alls med den bredden utanför det här huset. Jag tror att även Ulf Dinkelspiel och de andra partiföreträdarna vet det.

Jag tror också att regeringen är medveten om kritiken mot att det inte nu finns, och t.o.m. för ett halvår sedan fanns, pengar att söka för att få denna allsidiga information. Den kritiken växer sig allt starkare utanför detta hus. Jag har varnat för detta tidigare. Det blir ett demokratiskt bakslag. Folk blir så arga när de inte får reda på vad det här handlar om, att de till slut säger att de aldrig kan bli positivt inställda. Det här är ett tips som ni borde tänka på.

De organisationer och grupper som i dag är kritiska och vill ställa kritiska frågor är små och fattiga. De kan inte tävla med arbetsgivarnas och näringslivets organisationer. De har inte den uppbackning de skulle behöva. Då vore det trevligt om de kunde förlita sig på en regering som hade ambitionen att se till att informationen blir allsidig. Alltså: det behövs mycket pengar nu.

Så har vi frågan om vi skall stå utanför eller innanför. Jag tycker att det är bra att Ulf Dinkelspiel anser att EES-avtalet kan stå på egna ben. Då kanske man kan slippa höra det propagandistiska talet om att eftersom avtalet är så dåligt, måste Sverige gå med i EG. Så är alltså inte fallet, och det är bra. Jag tror att det är viktigt att det kommer fram att avtalet kan fungera på egen hand.

Jag tycker att avtalet innehåller tillräckligt många brister för att säga nej till det. Men avtalet är absolut att föredra framför ett EG-medlemskap – just av det skälet att Sverige genom EES-avtalet står utanför EG:s institutioner. Vi behöver inte tränga in oss i den ekonomiska och monetära unionen med de krav på små budgetunderskott, låg inflation och storlek på utlandsskulden osv. som ett medlemskap faktiskt innebär. Vi behöver inte lämna ifrån oss beslutanderätten om de stora dragen i den ekonomiska politiken till ett ekonomiskt ministerråd i Bryssel. Vi behöver inte heller här fatta beslut om att den svenska riksbanken skall stå fri från den svenska riksdagen, vilket också föreskrivs i den ekonomiska och monetära unionen.

Vi kan säga nej till att vara med i en försvarsallians. Vi kan uppträda mer som ett självständigt land i den internationella politiken i alla internationella fora, inkl. försvarspolitik. Vi behöver inte gå in i en försvarsallians där eventuellt franska kärnvapen är tänkta som beskyddare.

Anf. 57 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Gudrun Schyman och jag har debatterat frågan om information flera gånger i kammaren. Varje gång har jag svarat att vi skall återkomma till den frågan under våren med sikte på att få fram ytterligare medel till nästa budgetår. Så kommer att ske, Gudrun Schyman.

Samtidigt har jag pekat på att vi redan har gjort en hel del från regeringens sida när det gäller att sprida information. Låt mig ge några exempel.

Det finns ett månatligt nyhetsbrev som heter Europautsikt. Det går ut i en stor upplaga och är tillgängligt för den som önskar.

Vi har gett ut redogörelser för olika områden som berörs av EG-samarbetet i serien Fakta Europa. Totalt har ett tiotal skrifter utkommit, nu senast om regionalpolitiken.

Det finns en årsbok om Sverige och EFTA/EG-samarbetet. Det finns en lathund – Vem informerar om vad? – som hjälper den som har frågor på specifika områden att hitta rätt. Vidare har en del grönböcker utgivits som mera ingående redovisar konsekvenserna av EG-samarbete.

Vi kommer att gå vidare på det här området. Det kommer nya pengar. Jag delar uppfattningen att frågan om information är viktig och att informationen bör förstärkas inför folkomröstningen.

Så till synen på EG. Gudrun Schyman sade tidigare att synen på EG hänger samman med synen på demokratin. Det är kanske så. EG är sprungen ur en västeuropeisk syn på demokrati, rättvisa och marknadsekonomi och är en i grunden demokratisk institution. I denna västeuropeiska tradition har de partier som står bakom ett svenskt medlemskap i EG hämtat sin inspiration. Möjligen kan motståndet mot EG bero på att den uppfattning som Gudrun Schyman företräder inte har samma rötter.

Anf. 58 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Den uppfattning som jag företräder sätter demokratin i högsätet. Det är en avgörande fråga, och den överskuggar alla andra politiska delfrågor i hela detta komplex som har att göra med medlemskap i den Europeiska gemenskapen.

En levande demokrati måste bygga på en reell möjlighet att delta och delaktighet i beslutsprocesser. Det måste finnas en representativitet och politisk pluralism. Jag tycker att vi har lyckats ganska bra med detta i Sverige.

Vi kan jämföra denna församling med Ministerrådet. Jag uppfattar den organisationen som odemokratisk beroende på dess slutenhet, att det inte finns möjlighet till politisk kontroll och att olika ministrar har olika tyngd – vilket kan tyckas vara rimligt, eftersom de representerar olika människor. Men om detta skulle omsättas till svenska riksdagen, skulle vi som sitter i storstadsregioner när vi går till omröstning få betydligt fler röster än vad som finns på Norrlandsbanken, som representerar glest befolkade områden.

Det här demokratibegreppet stämmer inte. Den svenska befolkningens åsikter kommer i Ministerrådet att representeras av den sittande regeringen. Eller hur? Mötena kommer att ske i slutna rum. Vi vet inte vem som säger vad. Man sitter med mandat att fatta beslut i helhetens intressen.

De folkvalda som sitter i parlamentet har en ytterst liten beslutanderätt. I en sådan konstruktion är det svårt för små länder att få ett reellt inflytande

och kunna vara delaktiga i beslutsprocessen. För små länder kan det vara att föredra att stå utanför organisationen och kunna förhålla sig flexibla i utrikespolitiken, i den internationella handelspolitiken och miljöpolitiken. EG:s röst formas till *en* röst, där Sverige med nödvändighet kommer att ha litet att säga till om. Det finns en reell motsättning mellan storleken på en sådan konstruktion och möjligheten och närheten till ett reellt inflytande och en reell demokratisk process. Det går inte att komma förbi detta faktum, vare sig det gäller sammansättningen och tyngden i Ministerrådet eller i EG-parlamentet. Ett litet land är ett litet land. Det kan också finnas ekonomiska fördelar för Sverige att kunna förhålla sig som ett enskilt land till andra marknader i världen – USA, Japan, tredje världens länder och till central- och östeuropeiska samarbetspartners. Alla länder är inte lika och kan inte utnyttja processen på samma sätt.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

*EES/EG-frågor
m.m.*

Anf. 59 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Med risk för viss tjatighet återkommer jag, herr statsråd, till ämnet information. Jag har själv aktivt sysslat med sådan verksamhet 25–30 år och har med intresse lyssnat på redogörelsen för åtgärder som regeringen tvivelsutan har vidtagit. Men det räcker inte med denna typ av kvalificerad, fördjupad information till smärre intressegrupper, kanske främst inom näringslivet. Vad som behövs långt före folkomröstningen är en lättfattlig information som kommer till familjen och konsumenten via brevlådan.

Man kan i detta sammanhang inte förlita sig enbart på att EG-anslutningen skall diskuteras i en fri och öppen debatt. Varje människa behöver få möjlighet att på ett enkelt sätt ta till sig vad budskapet kan betyda för honom eller henne och att låta det sjunka in.

Därför ställer jag till statsrådet frågan vilken syn han har på denna förenklade information till hushållen. För min del anser jag att det är alldeles för sent att vänta med den till inför omröstningen. Denna information behöver få sjunka in, så att människor kan ta ställning och följa upp den fortsatta debatten.

Anf. 60 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Låt mig säga till Bengt Dalström att jag delar uppfattningen att vi behöver information av olika karaktär, inte bara djuplodande information av den typ som finns i grönböckerna utan också mera lättillgänglig information. Jag menar att Europautsikt och faktskrifterna relativt lättillgängligt presenterar materialet, men det kan finnas anledning att pröva också andra former för informationen.

Vi gjorde ett experiment vid jultiden, då vi gick ut via TV:s Anslagstavlan och redovisade vilken information som finns. Responsen blev mycket positiv. Vår växel och även Allmänna Förlagets växel blev formligen nedringda. Det här uppmuntrar till nya insatser.

Vi funderar i denna anda på att ge ut faktablad på de olika områdena, lättfattlig information på ett par sidor som täcker de olika områdena och som också skall kunna göras lätt tillgänglig för allmänheten. Vi mottar också gärna andra uppslag. Det kommer, som jag redan tidigare sagt, ytterligare

pengar för information under nästkommande budgetår, och det kan också finnas anledning att pröva former för massdistribution.

Jag vill i sammanhanget också peka på all den information som ges ut av intresseorganisationerna. Vi kan ge ut och bistå med objektiva faktamaterial, men för en stimulerande debatt behövs också vad vi kan kalla partsinlägg, som belyser frågor från resp. intresseorganisations speciella utgångspunkter.

Jag tror att denna informationsgivning, som redan är ganska intensiv, ytterligare kan stimuleras. Det är av det skälet som vi, parallellt med egna insatser för att sprida ökad information till allmänheten om vad ett EG-medlemskap innebär, också överväger olika former av stöd till intresseorganisationer, studieförbund och liknande organ för att bredda debatten kring EG-frågorna.

Anf. 61 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Jag hoppas att ni kan omprioritera i ekonomin så att den här massdistributionen hem till vanliga människor genom deras brevlådor kommer till stånd, inte före omröstningen utan redan under innevarande år.

Avsnitt III (övrigt)

Anf. 62 ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Man behöver inte vistas länge i Sydafrika för att inse hur effektivt apartheidsystemet fungerar. Man kan åka mil efter mil utan att se ett township och all den misär som förekommer. Det som man ser är ett vackert landskap, vackra hus och välansade trädgårdar. De svartas bostadsområden är strategiskt utplacerade, så att de vita kan leva ett helt liv utan att behöva uppleva den svarta befolkningens situation. Och så var det ju menat, nämligen att de svarta skulle hållas i speciella områden för att under dagtid komma in till staden och tjäna, eller till gruvan eller fabriken för att vara arbetskraft.

På detta sätt är Sydafrika unikt. Inget annat land har i sin grundlag skrivit in rasåtskillnad. Sydafrika har också blivit ett av världens mest ojämlika samhällen. En vit befolkning på ca 5 miljoner lever på en, även med internationella mått mätt, hög standard – denna grupp om 5 % av befolkningen tar hem 88 % av alla inkomster. Detta betyder att majoriteten, som ju utgörs av de svarta, får hålla till godo med de smulor som blir över. 30 % är analfabeter, och ytterligare 30 % har ytterst svårt att läsa och skriva. 70 % av hushållen saknar el, trots att man har överskott på elektricitet. Man skulle inte behöva bygga ett enda nytt kraftverk för att förse alla hushåll med elektricitet. Detta är bara några exempel.

Efter Sharpsville-massakern 1961 blev många av oss engagerade mot apartheid. Vi lärde känna ANC och började instämma i dess krav på sanktioner. Sverige blev också ett av de första länder som hörsammade ANC:s vädjan. Vi har vidare drivit frågan om att isolera Sydafrika internationellt, bl.a. i Förenta nationerna.

Sydafrika har fått betala dyrt för sin apartheid. Ekonomin är stagnerande, samtidigt som man har en befolkningstillväxt på 2,6 %. Allt fler inom Sydafrika har också insett att rasåtskillnadspolitik inte håller i längden. En vändpunkt kom den 2 februari 1990, då president de Klerk öppnade parlamentet och meddelade att förbudet mot ANC skulle upphävas och Nelson Mandela och andra politiska fångar skulle frigges. Därmed inleddes en politisk process vars syfte ju är att upphäva apartheid och införa demokrati – med andra ord: en människa, en röst.

Den svenska parlamentarikerdelegationen mötte mycken optimism, men också pessimism över processen. Man såg många mörka moln. Det mycket omfattande våldet skrämmar många. Bland de vita sprids en oro, och många överger president de Klerk och sluter upp bakom de konservativa krafterna.

Bland ANC- och fackföreningsanhängare grusas förhoppningarna. Det senaste fyllnadsvalet blev droppen som kom bägaren att rinna över. President de Klerk har också bestämt sig för att göra upp en gång för alla genom att utlysa en folkomröstning bland de vita, vilken skall genomföras den 17 mars. Då vill han ha svar på frågan om han har stöd för den reformprocess som han inledde den 2 februari 1990 och som syftar till att skapa en ny författning genom att förhandlingar skall få fortsätta.

Alla inser vi hur viktig folkomröstningen blir. Mot den bakgrunden anser jag att ställningstaganden till de svenska sanktionerna och Sydafrikapolitiken får anstå till efter den 17 mars. Jag tycker att det är viktigt att framhålla detta och inte bara som i regeringsdeklarationen tala om att det är händelseutvecklingen som man skall följa. Vi har både från den svenska riksdagen och från Sverige i övrigt all anledning att ställa upp för de progressiva krafterna i Sydafrika så att äntligen också de svarta tillerkänns mänskliga rättigheter.

Anf. 63 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Sydafrika är kontrasternas land. Man möts av två olika världar. Fem miljoner vita har europeisk levnadsstandard. 30 miljoner svarta, varav sju miljoner bor i de fyra TBVC-staterna, har afrikansk levnadsnivå. Dessutom finns det ca tre miljoner färgade och en miljon indier i Sydafrika.

Skillnaderna i levnadsvillkor är enormt stora. Den värsta fattigdomen finns på landsbygden och i de stora slumområdena för svarta i städernas utkanter. Apartheidsystemets segregationspolitik har uppenbarligen varit mycket effektiv. Samtidigt har Sydafrikas ekonomiska tillbakagång drabbat svarta värre än andra grupper.

Utvecklingen i Sydafrika bort från apartheid är sedan februari 1990 mycket löftesrik, även om det också finns många hot. De Klerk och nationalistpartiet har avskaffat apartheidsystemets grundläggande rasåtskiljningslagar. Det som återstår innan Sydafrika blir en demokrati är en ny konstitution som ger alla sydafrikaner rösträtt. Utarbetandet av en ny konstitution är föremål för förhandlingar mellan ett tjugotal olika partier, grupper och organisationer i CODESA.

I våra samtal med ledande företrädare för det styrande nationalistpartiet mötte vi en ärlig vilja och fast inriktning att driva förhandlingarna i CO-

DESA i hamn så snart som möjligt. De Klerk har uppenbarligen satsat allt på att förändra Sydafrika till en demokrati.

Den senaste händelseutvecklingen är, som jag ser det, ytterligare bevis på de Klerks målmedvetenhet. Efter att ha förlorat ett viktigt fyllnadsval den 19 februari utlyste de Klerk dagen därpå en folkomröstning för att få fortsatt mandat att driva förhandlingsprocessen i CODESA vidare. Denna folkomröstning kommer, som Anita Gradin sade, att ske den 17 mars. Vinner de Klerk, kommer processen för ett nytt Sydafrika att föras framåt. Förlorar han, kommer regeringen att avgå, och det blir nyval. Riskerna är då mycket stora för att det blir kaotiskt i landet.

Som jag ser det, är processen bort från apartheid oåterkallelig. En tillbakagång till apartheidsystemet är otänkbar, eftersom det med stor säkerhet skulle resultera i inbördeskrig och kaos. Säkerligen skulle ett sådant scenario också innebära en kraftig internationell reaktion.

När det gäller sanktionspolitiken och de olika sanktionerna är det de finansiella sanktionerna, vilka Sverige inte haft, som varit de mest effektiva. När de amerikanska bankerna drog sig ur Sydafrika och krävde återbetalning av lånen, blev det ett grundskott mot Sydafrikas ekonomi.

Handelssanktionerna, som Sverige deltar i, har inte inneburit någon som helst varubrist i Sydafrika. Varor av alla de slag finns att få. I Sydafrika finns t.ex. sju eller åtta bilfabriker som tillverkar tyska och japanska bilmärken på licens. Men det finns inga Volvo- eller Saabbilar.

Investeringsanktionerna har tvingat Sydafrika att klara sig självt. Stora dyra investeringar, t.ex. anläggningar för att konvertera kol till olja och omfattande försvarsindustrisatsningar, har gjorts på grund av isoleringen från omvärlden. Detta har dränerat ekonomin ytterligare. Pengar som gått till dessa investeringar hade i stället kunnat gå till sociala insatser för befolkningen.

Tillbakagången i ekonomin i Sydafrika har naturligtvis också påverkats av den internationella ekonomiska recessionen. Men otvivelaktigt har omvärldens sanktionspolitik bidragit till nedgången i ekonomin och då även starkt bidragit till de försämrade levnadsvillkoren för den svarta majoriteten.

Det är ett faktum att de flesta länder i dag har hävt sina sanktioner. Sydafrika har öppnats för internationellt handelsutbyte. De svenska sanktionerna har ingen ekonomisk betydelse för Sydafrika, utan de har bara en symbolisk funktion.

De svenska företagen som försökt övervintra i Sydafrika är i realiteten de som främst har drabbats av den svenska sanktionspolitiken. De har tvingats att bedriva verksamheten på lågvarv. De har inte kunnat modernisera sina maskiner, och vissa komponenter från Sverige har de fått klara sig utan. Många av dem har förlorat marknadsandelar till konkurrenter som kunnat verka mera fritt i landet. Flera av de svenska företagen har tvingats minska antalet anställda, och svarta arbetare har mist sina jobb.

När nu omvärlden öppnat för utbyte med Sydafrika, är det risk för att de svenska företagen kommer på efterkälken ännu mera. Det som de snabbt behöver är möjlighet att modernisera sina fabriker, få tillgång till modern teknologi och få komponenter från Sverige. Detta betyder också en möjlighet till nya arbetstillfällen även i Sverige.

Arbetslösheten i Sydafrika är ungefär 40 %. 50 % av befolkningen kan inte läsa och skriva. 70 % saknar elektricitet. För att komma till rätta med alla dessa brister behöver Sydafrika mest av allt tillväxt och uppgång i ekonomin. Landet behöver resurser för att kunna förbättra levnadsvillkoren för de svarta.

Frågan om de svenska sanktionerna kommer regeringen att ta ställning till. Avgörande för utvecklingen i Sydafrika blir folkomröstningsresultatet den 17 mars. Vi kan alla bara hoppas att de Klerk får mandat för att fortsätta förhandlingarna i CODESA för ett demokratiskt Sydafrika.

Anf. 64 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Om man reser i fattiga länder i Afrika, Asien och Latinamerika, märker man att fattigdomen är synlig. Från tåg- och bilfönster ser man gyttert av skjul, enkla stånd, myllret av barn och tiggare. I Sydafrika ser man knappast något av detta.

Apartheidsystemet har varit mycket effektivt. Det går att som besökare resa – ja, t.o.m. som resident leva år efter år – i Sydafrika utan att behöva se och besväras av eländet, trängseln, bristen på el, vatten, sanitet, mat, skolor och arbete som präglar de svartas kåkstäder, utkastade långt från vägar och de vitas vackra villor.

För en besökare är det lätt att notera att apartheidstrukturen står kvar. Det är därför också värt att notera att byggnadsställningarna har rivits, att hela bråten av skymfliga apartheidlagar faktiskt har skrotats.

Men författningen, dvs. den vita minoritetens rätt att ensam styra landet, liksom hela frågan om de s.k. hemländerna finns alltjämt kvar. Det är om författningen, om de svartas politiska likaberättigande, om den demokratiska principen "en man, en röst", som det politiska slaget nu står.

I centrum för detta slag finner vi The Convention for a Democratic South Africa, CODESA. Det är där arbetet pågår för att nå fram till en demokratisk författning som skall ge folkflertalet dess rätt att leda och minoriteterna deras möjlighet att positivt medverka i utformningen av Sydafrikas framtid.

För framgången i denna process finns två huvudrolls innehavare, Nelson Mandela och president F.W. de Klerk. På deras förmåga att, med bibehållet stöd inom sina stödgrupper, finna vägen fram till ett nytt demokratiskt Sydafrika ställs stora krav och knyts många förhoppningar. Misslyckas de, växer hotet om politiskt våld, ekonomisk katastrof och större mänskligt elände. Mandela och de Klerk är motspelare, men de behöver också varandra, och den demokratiska processen behöver dem båda.

En av de saker Sydafrikadelegationen fick fullt klart under besöket i Sydafrika var att arbetet i CODESA gjort stora framsteg. Ett beslut om en interimregering förutsågs kunna tas inom någon eller några månader, och möjligheterna ansågs goda att en interimregering kunde vara på plats redan under sommaren.

Nu vet vi inte längre hur det blir med det. Fyllnadsvalet i Potchefstroom ledde till att regeringen de Klerk beslöt att låta de vita väljarna i en folkomröstning ta ställning till frågan om förhandlingarna om en ny demokratisk konstitution skall fullföljas eller avbrytas.

Skulle den 17 mars en majoritet av de vita gå emot förslaget att ge folkfler-

talet, dvs. de svarta, demokratiska rättigheter, då kan allt vad vi fruktar komma att besannas. Men inte ens om det värsta skulle inträffa kan jag för egen del tänka mig någon återgång till det apartheidsystem som alltför länge rått i Sydafrika. Reaktionen inom och utom Sydafrika mot en vit politik med en sådan inriktning torde bli så mäktig att försöken skulle stupa i farstun. I den meningen anser jag att den process bort från apartheid som inletts i Sydafrika är oåterkallelig.

Grunden för en bättre framtid för Sydafrika är därför en ny demokratisk konstitution och en regering som återspeglar folkviljan.

Men det behövs långt mer än detta. Det behövs också att Sydafrikas mångåriga ekonomiska tillbakagång bryts och att landet – i stället för minskande – får ökande resurser att tackla sina svåra sociala och psykologiska problem och minska de djupa klyftor som finns mellan olika befolkningsgrupper. Den fördelningspolitik som förts i Sydafrika har drivits med omvända förtecken i förhållande till fördelningspolitiken i vårt land.

Herr talman! Min övertygelse är att Sydafrika behöver ett aktivt inhemskt näringsliv och en utländsk medverkan med teknik, företagskunnande och kapital. Jag har uppfattat det så, att den insikten finns hos Nelson Mandela och hos andra ledande personer i ANC. Min bild är att de också – så snart de fått ordning på det politiska huset – vill se en konstruktiv medverkan från svenska staten och det svenska näringslivet i Sydafrikas framtid.

Anf. 65 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Sverige är ett rikt land. Mätt i BNP per person är vi rikare än något land i EG, också rikare än Tyskland – om man inte enbart räknar med det forna Västtyskland. I jämförelse med världens majoritet är Europa en rik världsdel.

De skriande orättvisorna i världen skapar otrygghet också för rika länder. I sveriges säkerhetspolitik har global rättvisa länge spelat en avgörande roll.

Svenska förslag går ofta igenom i FN:s generalförsamling. Underlaget är vederhäftigt, eftersom vi lägger ned större resurser än vad som är brukligt; det är en av förklaringarna. Men lika viktigt är det att våra förslag upplevs som justa av 80 % av världens befolkning, dvs. av u-länderna. Sverige vill arbeta för en ekonomisk världsordning som ger dem som är i underläge en chans att hävda sig. De länder som röstar emot sådana förslag är ofta USA, England och Frankrike. Genom Sveriges alliansfrihet, och genom att vi står fria gentemot stormakter och gamla kolonialherrar, har u-länderna förtroende för oss. Därför kan vi spela en roll som brobyggare mellan Nord och Syd.

Det är väsentligt att vi fortsätter detta arbete för en rättvisare värld. Att vi har en europeisk identitet behöver vi inte påminna om. Men det vore tragiskt om vi skulle förlora vår självständiga stämma i världen och underordna oss de stora europeiska ländernas utrikespolitik.

Sedan 80-talet växer klyftan mellan rika och fattiga länder. Denna förändring i utvecklingen hänger samman med de fattigas skuldkris. SIDA har senast i boken "En väg ut ur skuldfällan" analyserat orsakerna och föreslagit en ny strategi för Sveriges agerande i de internationella finansinstitutierna.

Vid de stora oljeprishöjningarna på 70-talet blev överlikviditeten i världens banksystem ett akut problem för bankerna. Inlåningen är ju faktiskt en kostnad för en bank, medan man lever på utlåningen. Nu prackade man på u-länderna lån på mycket förmånliga villkor, ofta utan att banken kontrollerade om projekten var realistiska eller gagnade landets befolkning. Internationella ekonomer börjar nu tala om att många lån varit "odious", dvs. helt orimliga, omöjliga, fientliga, eller hur man skall översätta den här engelska termen. De bör alltså inte återbetalas. U-länderna hade inte heller beredskap att ta emot så mycket pengar.

Därefter har villkoren för lånen ändrats drastiskt, med höga räntor och minskad inflation i i-länderna, varvid alltså lånen har blivit allt svårare att betala tillbaka. Situationen för de fattiga länderna har blivit helt ohållbar, och SIDA menar att deras utveckling stoppas av den orimligt stora andel av deras resurser som tas i anspråk av skuldtjänsten till den rika världen.

Enligt sina stadgar får Världsbanken och Internationella valutafonden inte skriva av skulder. SIDA lägger fram en rad förslag till ändring i dessa regler. Utrikesutskottet skall den 16 mars ha ett seminarium om Världsbanken, vilket kan komma att avsätta spår i vårt betänkande om Sveriges biståndspolitik.

När man söker orsakerna till u-ländernas problem, nämns allt oftare återigen befolkningsexplosionen. Det ger mig en obehaglig känsla. Snart kanske man har färdigutvecklat "preventiv-vaccinet", som gör kvinnor ofrukt-samma i tre år. Kommer det att bli "den slutgiltiga lösningen" på överbefolkningen?

Det kan vara nyttigt att tänka på att alla människor på jorden skulle rymmas på Gotland om vi stod tätt; fler är vi faktiskt inte. Och några av de mest tätbefolkade länderna ligger i Europa. När baby-boomen var som häftigast i Sverige för något år sedan, hörde jag inga bekymrade anmärkningar om befolkningsexplosion.

Frågan är om inte orsaken till alla problem i u-länderna är att kvinnans ställning där är så svag. Det är inte kvinnorna som tagit de stora lånen. Det är sällan kvinnorna som fått mutor och feta bankkonton i Schweiz, och det är inte de som lånat pengar till de enorma miljöförstörande anläggningarna som i-ländernas företag byggt och som de fattiga nu får betala.

I u-länder där kvinnan alltid stått för försörjning, genom sitt arbete i jordbruk och handel, har utvecklingsprojekt dirigerats till männen utan att familjens välstånd höjts. Kvinnorna har fått det ännu arbetsammare att försörja familjen.

Det är väsentligt att bankerna inte genom att tvinga på u-länder ekonomiska reformprogram försvårar flickornas utbildning och hälsovården. Det är viktigt att bistånd stimulerar småskalig och informell försörjning, som kan ge kvinnorna en god start. När kvinnan får självförtroende genom att hon kan organisera sig så som hon själv känner är riktigt och effektivt, när hon får lämpliga hjälpmedel och ekonomiska resurser, då höjs hela familjens standard, och då vill hon inte föda fler barn än hon kan dra försorg om. Hon kommer också att skaffa sig de preventivmedel hon vill ha, utan särskild propaganda från i-ländernas sida.

Så blir den enda hållbara lösningen på problemen med befolkningsexplosionen att stärka kvinnans ställning.

Anf. 66 LARS MOQUIST (nyd):

Herr talman! Det svenska utvecklingsbiståndet fyller 30 år i år. Idéerna om att bistå fattiga länder och lotsa dem in på en väg mot socialistisk demokrati diskuterades under senare delen av 50-talet, och under Tage Erlanders regering inleddes biståndet i början på 60-talet. En av dem som hade stor del i och stort ansvar för utformningen av vår biståndspolitik var dåvarande byråchefen Olof Palme. Till grund för u-landspropositionen år 1962 låg en rapport som utarbetats under Palmes ordförandeskap. Biståndet har sedermera successivt utökats, så att det i dag uppgår till 13,6 miljarder kronor. Med regeringens budgetteknik, där man bl.a. inräknar asylkostnader, uppgår utvecklingsbiståndet till 14,46 miljarder kronor. Till detta kommer bistånd till Öst- och Centraleuropa på omkring en miljard.

En av de största bristerna med den socialdemokratiska politiken – ja, de borgerliga har inte varit mycket bättre när de fått chansen att driva regeringspolitik – har varit det missriktade biståndet. Genom fagra löften från socialistiska revolutionärer i tredje världen har det delats ut miljarder i bistånd till rena diktaturer. Bakgrunden var att kolonierna höll på att skaka av sig sina europeiska herrar, och då ställde Sverige beredvilligt upp med stöd till de nya regimerna. Olof Palme reste runt och skakade hand med de kommunistiska ledarna och ville skapa bilden av socialdemokratin som ett bålverk mot imperialismen. Nu äntligen börjar det gå upp för oss vilken enfald detta var. Hur många skattemiljarder har till ingen nytta försvunnit i alla dessa diktaturer? Hur många sovjetiska stridsvagnar och stridsflygplan har vi svenskar bekostat i u-länderna?

Vad gör nu den nya borgerliga regeringen? Gör man upp räkningen med diktaturerna i den tredje världen? Nej, man fortsätter i stort sett som om ingenting hänt. Man plockar bort merparten av biståndet till Cuba, och man gör några små markeringar mot bl.a. Tanzania, Moçambique och Vietnam.

Man kan undra om den borgerliga regeringen håller sig med i stort sett samma rådgivare som den socialdemokratiska regeringen. SIDA:s idéer om biståndets mål, utformning och inriktning bärs vidare av den borgerliga regeringen. Tycker man att biståndet har fungerat så bra att ingen ändring behövs? Man uttalar sig i regeringsförklaringen om demokratiinriktning och marknadsekonomi, men i praktiken har ju nästan ingenting hänt. Drar man aldrig lärdom av alla misstag som begåtts? Drar man ingen lärdom av de skandaler som uppdragats i Moçambique och nu senast i Nicaragua?

Man märker hela tiden en ängslan inför att våga förändra biståndet till tredje världens länder, en ängslan att inte vara tillräckligt generös mot fattiga länder, ja ibland t.o.m. en ängslan att ha rasistiska motiv ifall delar av biståndet läggs om från diktaturer utanför Europa till demokratier i Europa. Många kanske anser det vara en cynisk tanke och ett cyniskt betraktelsesätt att vilja ge mer till länder där vi tror att pengarna gör störst nytta. Men behoven är enorma överallt i världen. Vi kan inte hjälpa alla. Låt oss diskutera en förändring av biståndet. Men observera – vi tar inte från de fattiga u-länderna och ger till våra grannar på andra sidan Östersjön. Skattebetalarna

ger ju ständigt nya pengar i u-hjälp. Vårt förslag är att ge litet mindre till utvecklingsländerna än vad de vant sig vid att få.

Herr talman! Vi i Ny Demokrati har i ett antal motioner pekat på olika möjligheter att utforma ett effektivt bistånd. En idé är att vi mer eller mindre skulle adoptera ett mottagarland och sörja för att all hjälp till just detta land kanaliseras genom oss. Något annat i-land gör motsvarande adoption av ett annat land osv. Detta skulle innebära att vi tog ansvaret för landets monetära system, dess uppbyggnad av institutioner och en fungerande byråkrati, dess behov av utbildning, av infrastruktur och teknik. På detta sätt undviker man att olika länder ger parallellt bistånd till likartade projekt eller ger bistånd av en sådan omfattning och art att mottagarlandet har svårt att administrera det. Om i-länderna kunde enas om att helhjärtat satsa på det som är bäst för de fattigaste länderna och inte ständigt bara vilja göra det som är bäst för givarlandet, så skulle man arbeta för att nå en internationell överenskomst om att införa ett sådant system.

Vi i Ny Demokrati föreslår en omläggning av biståndet, inte minst på grund av de nuvarande mottagarländernas korruption och höga militära utgifter. Vi föreslår att biståndet till nuvarande programländer minskas med 2 miljarder kronor. Vi pekar också på det faktum att ett litet land som Sverige påtagit sig ett oproportionerligt stort multilateralt bistånd. Vi är i faktiska krontal t.ex. näst största givare till FN:s utvecklingsprogram (UNDP) och största givare av alla länder till FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF). Det är ju alltid trevligt att vara generös, men här är vi generösa med lånade pengar. Är det så säkert att kommande generationer – dvs. våra barn – accepterar de höga skatter vi ger dem i arv genom stora underskott i vår ekonomi? I år plussar vi på med ytterligare 70 miljarder, varav drygt 15 miljarder i bistånd.

Vi i Ny Demokrati vill öka samarbetet med våra grannar. Vi föreslår att Sverige blir ekonomisk garant för en valutagarantifond i Estland. Detta skulle kosta oss drygt 600 milj.kr. kommande budgetår. Men det skulle gagna Estland och ge ett investeringsklimat som inger förtroende och samtidigt motverka den galopperande inflation som många mottagarländer lider av. Idén har framförts av de kända ekonomerna Ingemar Ståhl, Lars Jonung och Nils Lundgren. Eftersom Lars Jonung numera lär ha visst inflytande i regeringskansliet kan man kanske hoppas att han positivt verkar för sin egen idé. Vi vill också plussa på med ytterligare miljösatser på andra sidan Östersjön och vill att riksdagen anvisar ytterligare 350 milj.kr. för detta ändamål.

Herr talman! Vi i Ny Demokrati föreslår en reduktion av det multilaterala biståndet med 716 milj.kr. och av det bilaterala biståndet genom SIDA med 2 miljarder kronor samt en reduktion av bidraget till u-landsforskning och skuldlättnadsåtgärder med 608 milj.kr. Birgitta Hambræus har belyst problematiken med skuldlättnadsåtgärderna. Jag delar hennes uppfattning i denna fråga, dvs. att i-länderna inte skulle återkräva sina fordringar.

Vi vill lägga ned Nordiska Afrikainstitutet. Vi vill reducera SIDA:s anslag med 89 milj.kr. Men vi vill samtidigt höja anslaget till våra grannar i öst med 1 miljard kronor. Genom dessa förslag når vi visserligen inte längre upp till enprocentsmålet, men tillsammans med Norge, Danmark och Holland är vi

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

Övrigt

de enda länder som lämnar mer i bistånd i förhållande till vår bruttonationalinkomst än FN:s rekommendation om 0,7 % av BNI.

Regeringen går motsatt väg. Man skiljer på nära och långväga bistånd. Man väljer vänsterns väg. Man siktar mot tvåprocentsmålet.

Anf. 67 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Det kommer en biståndspolitisk debatt framöver. Vi får resonera mer grundligt då. Det är dystert att höra ett anförande som Lars Moquists, med en mängd svepande formuleringar. Den ena meningen lyder: Behoven är enorma. I nästa mening sägs att vi skall göra dem ännu större, att vi skall sänka biståndet.

Jag skulle vilja ställa en enda fråga till Lars Moquist: Vad var det som gick så snett i Nicaragua helt nyligen? Kan vi få det exemplifierat?

Anf. 68 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Herr talman! Det har stått i dagspressen vad som har hänt i Nicaragua. Man har helt enkelt lämnat fortsatt bistånd. Man har bistått den tidigare regimen med bilar i samband med en valturné osv. Det är en tjänsteman på SIDA som har uttalat detta i kvällspressen. Så mycket mer om Nicaragua vet jag inte, annat än det som stått i pressen. Det har stått att biståndet har utnyttjats av en regim som inte för utvecklingen i Nicaragua framåt.

Anf. 69 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Det var det jag trodde. Det är alltså en artikel i Expressen som ger upphov till en sådan bitande kritik här i kammaren. Jag skulle i all vänlighet vilja uppmana Lars Moquist att skaffa sig litet mer på fötterna innan han sopar till.

Så sent som i går hade jag besök av biståndsministern i Nicaragua. Som bekant tillhör han inte sandinistpartiet. Han var utomordentligt tillfreds med biståndet och tillbakavisade många av de anklagelser som funnits.

Herr talman! Därmed inte sagt att det inte begås misstag eller att vi inte kommer till korta. Det inträffar t.o.m. i kungariket Sverige att vi kommer till korta.

Anf. 70 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja kontra med att säga att det här var en SIDA-tjänsteman som upplyst om förhållandena. Jag har inte sett någon dementi i Expressen eller någon annanstans – att det skulle vara felciterat. Jag tycker att jag har varit i god tro när jag har fört vidare den uppgift som stått i Expressen.

Anf. 71 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Erbjudanden om dementier har förvisso funnits men för den skull inte publicerats.

Anf. 72 GÖRAN HÄGGLUND (kds):

Herr talman! Jag kommer att belasta kammarens ledmöter med några få minuter om Sydafrika.

Genom den apartheidpolitik som präglat Sydafrika har landet intagit en unik ställning i världssamfundet. Inget annat land har på samma sätt gjort skillnad mellan människor av olika folkslag. Apartheid har lyckats att effektivt segregera grupper genom orättfärdiga lagar och ekonomiska system.

Omvärlden har reagerat och markerat bl.a. genom att vidta den unika åtgärden att upprätta sanktioner mot landet. Syftet har varit att sätta press på landet för att åstadkomma demokrati.

Tisdagen den 17 mars kommer att bli något av en ödesdag för Sydafrika och dess befolkning. Då skall den vita delen av landets innevånare i en folkomröstning ta ställning till en ännu inte offentliggjord fråga. Folkomröstningens resultat kommer antingen att innebära ett klartecken för en fortsatt process bort från det avskyvärda apartheidssystemet eller en väg till kaos och accelererande våld. Risken för att de sydafrikanska rasisterna skall vinna valet och att utvecklingen skall föras tillbaka till ruta ett måste motivera varje demokrat att agera.

Sedan president de Klerk den 2 februari 1990 höll sitt anförande i parlamentet där han meddelade att ANC skulle tillåtas och att Nelson Mandela m.fl. skulle frigges, har en långsam men positiv utveckling skett i Sydafrika. I dag pågår inom ramen för Codesa ett gemensamt arbete för att ge de svarta ett inflytande över Sydafrikas framtid. Det är glädjande att svarta och vita i dag sitter tillsammans för att arbeta fram en demokratisk konstitution med rösträtt för alla. I den avsiktsförklaring som ligger till grund för Codesa slås fast att Sydafrika skall bli en enhetlig, demokratisk, icke-rasistisk och icke-könsdiskriminerande stat. Nästa steg kommer, om inte folkomröstningen bland de vita lägger hinder i vägen, att innebära att Sydafrika får en multirasial interimregering och en vald församling för att utarbeta en ny konstitution. Den pågående processen får inte avstanna.

När, jag säger inte om, vi når den situation då den svarta majoriteten får ett verkligt inflytande över den politiska processen finns det tyvärr risk för bakslag, detta genom att de under lång tid förtryckta grupperna kommer att knyta många stora förhoppningar till en snabb och påtaglig ekonomisk förbättring. Men Sydafrika är i dag ett land i en djupgående ekonomisk kris. Denna kris är delvis ett resultat av det internationella samfundets sanktionsåtgärder. I så måtto har sanktionspolitiken varit framgångsrik.

Enligt chefen för Sydafrikas riksbank är 42 % av sydafrikanerna inte verksamma inom den formella ekonomiska sektorn. Detta innebär inte att alla är verkligt arbetslösa, men arbetslösheten ligger på en nivå som efter våra förhållanden är fullständigt ofattbar. Den ekonomiska tillväxten är mycket liten, eller negativ vissa år, medan befolkningstillväxten ligger på 2,6 %. Detta innebär självfallet att sydafrikanerna fått en kraftigt sjunkande ekonomisk standard. Som vanligt slår det hårdast mot dem som finns längst ner i samhällsbygget. För Sydafrikas del handlar det om den svarta befolkningen.

Under Sydafrikadelegationens rundresa i landet och i de diskussioner vi hade med företrädare för olika samhällsgrupper har det stått fullständigt klart att sanktionerna har spelat en mycket viktig pådrivande roll.

Den fråga som Sydafrikadelegationen ställde vid möte efter möte, till företrädare efter företrädare, var: Är den pågående processen mot demokrati djupgående, och kan den betecknas som oåterkallelig? Något svar på den

frågan kan vi inte ge i dag. Den tidigare nämnda folkomröstningen är av största betydelse på denna punkt. Den är helt avgörande.

När den politiska processen når därhän att de svarta får ett rejält inflytande, finns det anledning för oss att överväga vilka åtgärder vi, även om vi är ett litet land långt borta, kan vidta för att understödja den ekonomiska utvecklingen i Sydafrika.

Herr talman! Sydafrika har under de senaste två åren genomgått en glädjande process som lett till att huvuddelen av de gamla apartheidlagarna har avlägsnats. Fortfarande återstår avgörande frågor som rösträtten för den svarta majoriteten och, inte minst, sannolikt decenniernas arbete med att avlägsna apartheid ur människors hjärnor och hjärtan.

Anf. 73 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Limpieza social är spanska och betyder ungefär social rengöring. Det är ett colombianskt begrepp uppfunnet av en colombiansk terrorgrupp. Den betecknar något som är verklighet inte bara i Colombia, utan i många andra länder. Det är ett planerat mordande av dem vi kallar gatubarn.

Morden på barn och ungdomar är ofta beställningsarbeten. Affärsinnehavare, narkotikahandlare och andra köper tjänsten, och den tycks inte vara oöverstigligt dyr, 40 dollar enligt uppgifter jag har sett. I april 1990 rapporterade polisen i Rio de Janeiro att hälften av medlemmarna i de dödsskvadroner man hade identifierat var poliser. I Rio dödas minst ett barn varje dag. I Sao Paolo dödades 1 880 barn under 1988. Det är de kända offren. Hur många döda hittar man aldrig? Det vet vi inte.

Barnen skjuts för det mesta, men de mördas också på andra sätt. De torteras och lemlästas. Vittnesbördan och bevisen är många. Vi får inte längre tåga.

Det finns kanske 100 miljoner gatubarn i världen. Ingen kan säga med bestämdhet, men det är UNICEF:s bedömning. Man tror att ungefär hälften av dem finns i Latinamerika, och hälften av de latinamerikanska gatubarnen finns i Brasilien. Vi vet inte med säkerhet. Men vi vet från de få undersökningar som har gjorts att gatubarnen blir fler. I de länder där fattigdomen är störst och där skuldbördan till i-länderna är störst ökar antalet gatubarn mest.

För många av de här barnen är gatan arbetsplats. De putsar skor, säljer plastpåsar, tvättar bilfönster, sjunger på bussar eller tigger. Journalisten och författaren Maj-Gull Axelsson säger i sin bok *Dom dödar oss*, att vi egentligen skulle kalla dessa barn för barnarbetare. För en mycket stor minoritet, kanske upp till 30 % av dessa 100 miljoner, är gatan inte bara arbetsplats, utan också hem. 30 miljoner barn är lika många som hela Sveriges befolkning många gånger om.

En del av barnen blev övergivna, andra kom helt enkelt bort och hittade inte hem, men de allra flesta flydde undan sexuellt våld och annan misshandel i hemmet. Många gick aldrig i skolan, andra bara en kort tid. Att leva på gatan är att aldrig få sova, att ständigt bli bortförest, att ofta vara hungrig, att utsättas för många sjukdomar och att hamna i missbruk. Men eftersom barn

är barn med fantasi, styrka och intelligens finns det också ljuspunkter, stolthet och glädjeämnen i detta liv.

Det växer också fram rörelser där gatubarn organiserar sig för att hävda sina mänskliga rättigheter, för att få en mer dräglig tillvaro, för att bekämpa missbruk och för att ge elementär utbildning. De behöver allt vårt stöd, vår uppmärksamhet och vår vaksamhet, så att deras försök inte omintetgörs av starka motkrafter.

Denna tillvaro som vi håller ifrån oss, deras tillvaro och deras liv, som vi förnekar därför att den är alltför fruktansvärd, är också vårt ansvar. Vår tillvaro är förbunden med deras, och det som händer i andra länder långt borta, och kanske också närmare än vi tror, är också vårt ansvar. Det första vi måste göra är kanske att hålla kvar insikten om att detta faktiskt händer.

Sverige var ett av de länder som först ratificerade FN:s barnkonvention. Det förpliktar till att skapa bättre förhållanden för barn i vårt land, men också till att arbeta för barnen i världen. Vi vet att gatubarnens livsvillkor i grund och botten formas av de globala orättvisorna. Det behövs naturligtvis ett ökat engagemang från Sverige för att i olika internationella sammanhang verka för att de orättvisorna upphävs. Men gatubarnen kan inte lämnas därhän i avvaktan på en ny världsekonomisk ordning. Det faktum att vi inte omedelbart kan förändra villkoren för alla världens gatubarn får ju inte hindra oss från att protestera mot de fruktansvärda övergreppen.

Vi kan och måste protestera mot morden på gatubarn. Vi kan som enskilda t.ex. stödja det upprop som Rädda barnen nu går ut med. Man skriver i uppropet:

Vi protesterar mot den grymma behandlingen av fattiga barn i Brasilien.

Vi kräver att dödsskvadronernas jakt, tortyr, misshandel och dödande av gatubarn stoppas omedelbart.

Vi kräver att de skyldiga straffas.

Jag vill uppmana alla att stödja detta upprop. Men av oss ledamöter i riksdagen och av vår regering måste vi också kräva mer. Jag vill gärna fråga regeringen vad den tänker göra för att bidra till att de här problemen löses.

Den internationella opinionen är oerhört viktig. Till sommaren håller FN sin stora konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro. De fruktansvärda problemen med våldet mot gatubarnen får inte sopas under mattan. Vi måste kräva åtgärder, och vi måste se till att de följs upp. Vi måste det för världens barns skull och för vår egen skull, för att vi skall orka se varandra i ögonen och för att vi är människor.

I detta anförande instämde Hadar Cars (fp).

Anf. 74 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! I regeringens deklaration upprepas sambandet och knytningen mellan demokrati och marknadsekonomi. Den kopplingen har också gjorts i annat sammanhang mellan mänskliga rättigheter och marknadsekonomi. Det är ingen naturlag att marknadsekonomi medför mänskliga rättigheter eller respekt för dem.

Det finns många exempel på länder med marknadsekonomi där det förekommer mycket allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Det

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

Övrigt

gäller t.ex. Turkiet, Västbanken, Gaza och Sydafrika, som nu diskuterats. Där dödades förra året 2 500 svarta, främst tillhörande antiapartheidrörelsen. Många av dem dödades med stöd av den regeringsstödda Inkatha-rörelsen. Ett tjugotal raslagar finns kvar i Sydafrika, och alla politiska fångar är ju ännu inte frigivna.

Ett annat slående exempel var Chile, som efter militärkuppen 1973 genomförde en mycket ytterlighetsgående marknadsekonomi efter recept från den nyliberale ekonomen Milton Friedman.

Marknadsekonomi behövs som medel för att uppnå en mer balanserad och utvecklingsbar ekonomi. Men det måste finnas sociala begränsningar då det gäller marknadskrafternas fria spel. Utan en viss ekonomisk styrning kan inte heller ekonomin fungera. Detta gäller i särskilt hög grad de fattiga länderna.

Då vi talar om de mänskliga rättigheterna glöms alltför ofta bort att de inte endast avser de grundläggande politiska fri- och rättigheterna, utan också de ekonomiska, sociala och kulturella mänskliga rättigheterna. Dessa rättigheter är också inskrivna i de internationella konventionerna. Det är uppenbart att det är oerhört svårt för de fattiga länderna att realisera de krav som konventionerna ställer om det inte finns en ekonomisk utveckling och styrka. Århundradens exploatering och utsugning av dessa länder har lett till denna situation. Den har dess värre under senare årtionden lett till att klyftorna ökat än mer.

En förutsättning för att mänskliga rättigheter i vid bemärkelse skall kunna bli en realitet är att en kraftig global nedrustning och en ny ekonomisk världsordning genomförs.

De politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna kompletterar inte bara varandra, utan förutsätter i själva verket varandras existens. Det är därför nödvändigt att skapa förutsättningar för en utveckling av samtliga mänskliga fri- och rättigheter.

Jag undrar hur Alf Svensson ställer sig till dessa frågor och om han är angelägen att beakta detta i det fortsatta arbetet för mänskliga rättigheter.

Det förekommer mycket allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter i länder där det alltför ofta förekommer ockupation. Det finns åtskilliga exempel på ockupationer som inte sällan övergår i ren annektering, t.ex. Västbanken, Gaza, Östtimor, Västpapua, Kurdistan, Västsahara, Tibet, Cypern och delar av Cuba.

Å andra sidan har en rad länder befriats från ockupation, bl.a. Baltikum och Namibia. Det har i sin tur lett till en ny utveckling för demokrati och mänskliga rättigheter.

I regeringsförklaringen talas det mycket litet om de ockupationer och annekteringar som jag berört här. Gör regeringen en skillnad i sitt agerande beroende på vem som ockuperar och var? Vad är regeringen beredd att göra för att medverka till att undanröja de ockupationer och annekteringar som jag berört? Jag anser att denna kamp mot ockupationer och annekteringar är lika viktig som kampen mot kolonialismen. En fråga som har särskild betydelse i kampen för mänskliga rättigheter är att det behövs en konvention som förbjuder dödsstraff både i freds- och i krigstid. Framgångar på det området har den allra största betydelse, särskilt om det skulle innebära fram-

gångar i de stora länderna, t.ex. USA och Ryssland. I slutdokumentet från Köpenhamnsmötet om den mänskliga dimensionen från 1990, talas endast om att utbyta information och att den publiceras. Det rör sig också här om insatser på ett bilateralt plan. Vad gör regeringen för att förmå exempelvis Turkiet, som är medlem i Europarådet, att uppfylla sin konventionsförpliktelse? Turkiet hör till de länder som avkunnat de allra flesta dödsdomarna.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

Övrigt

Anf. 75 INGER KOCH (m):

Herr talman! Med de stora och genomgripande förändringar som under det senaste året skett i vårt närområde och som totalt förändrat den europeiska kartan är det naturligt att vårt intresse och vår hjälp fokuseras på de nya självständiga staterna, som bildats efter Sovjetunionens och Jugoslaviens sönderfall, och på att bygga upp fungerande demokratiska och marknadsekonomiska institutioner.

Men, herr talman, även i Afrika har under det senaste året skett stora och dramatiska förändringar. Detta gäller inte minst för länderna på Afrikas Horn. Det över 30 år långa inbördeskriget i Etiopien – Afrikas längsta och blodigaste krig – är slut. I juni förra året flydde diktatorn Mengistu ur landet, och gerillatruppernas dramatiska övertagande av Addis Abeba blev slutpunkten för inbördeskriget. Ungefär samtidigt gick även den eritreanska befrielsearmén in i Asmara och tog makten i Eritrea. I början av juli hölls i Etiopien en nationell konferens med representanter för ett stort antal etniska och politiska grupperingar. Konferensen antog en stadga, i vilken traditionella demokratiska rättigheter är inskrivna, och den tillsatte också ett nationellt råd som är landets högsta beslutande organ och lagstiftande församling. Konferensen beslöt även att det eritreanska folket har rätt att i en folkomröstning självt besluta om sin framtid.

I stadgan finns också inskrivet att det nationella rådet skall utarbeta förslag till en konstitution och att val till en nationalförsamling skall hållas senast två år efter det att övergångsregeringen tillsatts. Makten skall därefter överlämnas till det parti eller de partier som får majoritet i nationalförsamlingen. Vad som nu sker i Etiopien är ett första steg mot den demokrati, folkförsoning och respekt för de mänskliga rättigheterna som vi så länge efterlyst. Det är viktigt att Sverige noga följer den politiska utvecklingen i landet och är berett att stödja den demokratiska utvecklingen.

I Eritrea har EPLF övertagit makten och bildat en provisorisk regering. Alla ansträngningar koncentreras nu på att återuppbygga det av kriget totalt ödelagda landet. Landet är i stort behov av nödhjälp men behöver också hjälp med att få i gång industriproduktionen igen och att bygga upp demokratiska institutioner. Även här har Sverige en stor uppgift att fylla.

Tyvärr kan vi inte se samma glädjande utveckling mot fred och demokrati i de övriga länderna på Afrikas Horn.

I Somalia pågår fortfarande, trots att det gått ett år sedan diktatorn Siad Barre störtades, ett blodigt inbördeskrig. Stora ansträngningar har från FN:s sida gjorts för att få de två huvudmotståndarna i kriget att gå med på en vapenvila. Efter förhandlingar i New York enades man för tio dagar sedan om att skriva under ett eld-upphör-avtal senare i februari. Men trots detta rasar striderna vidare i huvudstaden Mogadishu. Under tiden svälter halva Soma-

lias befolkning till följd av kriget och svårigheterna att få in hjälpsändningarna i landet. Röda korset har enligt uppgift betecknat läget som en mänsklig katastrof av värsta möjliga omfattning. Alla ansträngningar måste nu göras för att de avbrutna hjälpsändningarna åter skall komma i gång.

Även i Sudan är situationen för befolkningen mycket svår. Trots att miljontals sudaneser under året varit svältdrabbade har militärregimen inte gjort mycket för att underlätta internationella hjälpinsatser utan snarare försökt motarbeta dessa. Och inbördeskriget i södra Sudan fortsätter. Även här måste ökade ansträngningar göras från det internationella samfundet för att hjälpa den svältdrabbade befolkningen.

Till slut, herr talman, konstaterar även jag att vi i Sydafrika däremot har kunnat glädja oss åt en fortsatt utveckling i riktning mot ett demokratiskt samhälle som inte grundar sig på rasåtskillnad. Den 20 december förra året öppnades ju konferensen om ett demokratiskt Sydafrika, CODESA, med deltagare från de viktigaste politiska organisationerna i landet. Parterna i konferensen har bl.a. förpliktigt sig att skapa ett Sydafrika utan rasdiskriminering, att arbeta för upprättande av ett fritt öppet samhälle grundat på demokratiska värderingar och respekt för de mänskliga rättigheterna samt att införa en flerpartidemokrati med avhållande av regelbundna val på grundval av allmän och lika rösträtt.

De nordiska utrikesministrarna deklarerade vid ett möte i Reykjavik i januari i år sin avsikt att fortsätta att aktivt stödja den reformprocess som president de Klerk och ANC:s ordförande Nelson Mandela utformat och som nu också förankrats i CODESA.

I den nu beslutade folkomröstningen skall väljarna ta ställning till om man stödjer regeringens fortsatta ansträngningar att genom förhandlingar nå en överenskommelse om en ny författning. Resultatet av denna folkomröstning blir ju, som så många redan tidigare påpekat, avgörande för den fortsatta demokratiska utvecklingen i Sydafrika.

Apartheidsystemet har skapat enorma sociala skillnader i Sydafrika. Enligt min mening bör Sverige stödja en stark ekonomisk tillväxt som kan komma de eftersatta grupperna till del. En sådan tillväxt är nödvändig för att den demokratiska omvandlingen skall kunna ske under fredliga former.

Anf. 76 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Under mellankrigstiden skrev Herbert Tingsten en alltjämt berömd bok med titeln *Demokratin seger och kris*. Demokratin hade till synes segrat efter första världskriget, men – konstaterade Tingsten – det var just i en situation då demokratin till synes hade segrat som den var sårbarast. När demokratin står, som det förefaller, utan fiender är det kanske farligare än vid andra tillfällen. Priset för att bevara demokratiska landvinningar är ständig vaksamhet när det gäller nya hot mot demokratin. Dessa kan dock dyka upp från håll som vi minst av allt väntat oss att det skulle komma några hot ifrån.

I dag upplever vi den tredje vågen av demokratisering i Europa under detta århundrade. Den första kom efter första världskriget. Den ointetgjordes ganska snart genom fascismens och nazismens uppkomst. Ingen hade kunnat förutse detta tio år tidigare.

Den andra vågen kom i samband med andra världskrigets slut. Också den omtintgjordes mycket snabbt, i och med att länderna i halva Europa förvandlades till satellitstater till Sovjetunionen och stalinistiska kommunistiska diktaturer. I dag har vi upplevt den tredje vågen, och det finns länder där den alltså gör sig gällande, men där vi tror att demokratin skall göra framsteg.

I denna situation är det oerhört farligt att låta sig invaggas i den falska föreställningen att vi bevittnar historiens slut, som en amerikansk professor faktiskt uttryckte saken i en naiv artikel för något år sedan. Denna föreställning, att historien tar slut när ett visst stadium har uppnåtts, är ett slags bakvänd marxistisk ödestro, som är precis lika farlig och kan få samma farliga konsekvenser som marxismen i originaltappning.

Jag tror tyvärr att även om kommunismen i den form vi hittills har känt den i Europa numera är avskriven, så skall vi inte räkna med att kommunistiska idéer eller andra totalitära idéer är avskrivna för all framtid. De kan dyka upp igen, och den utopism som var den kommunistiska ideologins särdrag kan dyka upp i nya kombinationer, kanske mycket snart.

På samma sätt måste vi vara uppmärksamma på de totalitära hot som kommer från höger. Vi har – åtminstone i Sverige, tror jag – länge levt i föreställningen att nazister är personer i uniform som skriker på tyska. Riktigt så enkelt är det inte, och i dag ser vi i det f.d. kommunistiska Östeuropa allsköns kombinationer av gammal stalinism och ny eller nygammal nazism, fascism och antisemitism. Vi ser det i Rumänien, vi ser det i olika rörelser som figurerar i Ryssland, vi ser det också i andra delar av just det demokratiserade Europa.

Mot den bakgrunden känner jag mig ärligt sagt bekymrad över en del av de uttalanden som man ibland hör från svenskt officiellt håll, där man till synes utan varje problematisering talar om Ryssland som en demokrati – så enkelt är det inte, ännu – eller där man framställer det som om demokratin en gång för alla hade segrat och inte särskilt mycket mer behövde göras.

Det är en utomordentligt farlig föreställning. Den bygger på illusioner och på en bakvänd ödestro av samma slag som den som bar upp de regimer som har fallit.

Nationalism, protektionism, populism, slutna tankesystem kan alltid dyka upp i nya kombinationer. Därför är det en alltför glättad bild som ges när man tror att marknadsekonomi automatiskt löser de problem som vi står inför i Europa.

Marknadsekonomi är nödvändigt – det är enda utvägen ur den återvändsgränd som kommunismen förde in halva vår världsdel i. Men det räcker inte. De som läste Staffan Hedlunds artikel i Svenska Dagbladet häromdagen kanske också kan fundera över de problem som kan ligga i att det kommunistiska systemet kanske har slagit sönder själva förutsättningarna för att bygga upp ett nytt samhälle under överskådlig tid, ens med aldrig så radikala marknadsekonomska reformer.

Detta, herr talman, är en brist, tycker jag, också i den utrikesdeklaration som vi har tagit del av. Den är förträfflig på många sätt, men den ger i vissa avseenden en litet för oproblematiserad bild av den värld som vi nu lever i.

Detsamma gäller den starka koncentration på den glädjande utvecklingen

i Europa som man ser i samma utrikesdeklaration. Den tredje världen nämns här och där men lyser på många sätt med sin frånvaro.

Allra mest anmärkningsvärt är detta, tycker jag, när det gäller den andra stora händelse som gastkramade oss alla för ungefär ett år sedan vid sidan av det som hände i Baltikum, nämligen Gulfkriget. Ett år efteråt får man av utrikesdeklarationen intrycket att detta krig nästan inte har ägt rum. Inga länder eller regimer alls i Mellanöstern nämns ens vid namn. Inget sägs om kurdernas situation, om Iraks kärnvapenplaner, om Saddam Husseins hot om gasanfall mot Israel förra året, om de mänskliga rättigheterna i Iran eller om det hot som extrema grupper i Israel eller på den arabiska sidan innebär mot fredsprocessen.

Detta är kanske inte bara tillfälligheter. Häromdagen såg jag att utrikesministern hade kommenterat mordet på en Hizbollah-ledare i Libanon enbart som om det vore fråga om mordet på en religiös ledare och hans familj. Det var det naturligtvis, men det var också en terroristledare och Irans ombud i området som var föremål för den aktionen. Det kanske finns skäl att vara tydligare och mer precis också när man talar om Mellanöstern. Nu talas det nästan bara om Europa – det får inte bli någon vana.

Anf. 77 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag skulle gärna ha sett att debatten här i dag hade varit så strukturerad att ett avsnitt hade rubricerats Mänskliga rättigheter.

I regeringsförklaringen understryks den stora vikt som regeringen lägger vid de mänskliga rättigheterna. Där betonas att kampen för mänskliga rättigheter, frihet och demokrati är en uppgift för Sveriges utrikespolitik och därmed också för dess biståndspolitik i världens alla delar. Ja, jag skulle faktiskt vilja påstå att biståndspolitiken i sig – att hjälpa och bry sig om medmänniskor var dessa än bor – tillhör uppfyllandet av eller respekten för mänskliga rättigheter.

Till grund för denna politiska inriktning ligger en övertygelse om alla människors lika värde oberoende av ras, hudfärg, kön eller social och ekonomisk ställning. Det är också denna syn på människovärdet som är grundläggande för FN:s normer för mänskliga rättigheter. Det kan vara berättigat i dagens situation, då människovärdet och de mänskliga rättigheterna fortsättningsvis hotas både i andra länder och här hemma, att ägna uppmärksamhet åt innehållet i FN:s uttalanden och konventioner i detta ämne.

FN:s Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, som antogs 1948, inleds med att konstatera ”det inneboende värdet hos alla medlemmar av människosläktet” som en grundval för ”frihet, rättvisa och fred i världen”.

Detta erkännande återkommer i 1966 års konventioner om mänskliga rättigheter. I konventionen om politiska och medborgerliga rättigheter såväl som i konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter sägs i den första inledande paragrafen:

”Konventionsstaterna anser att, i överensstämmelse med de i Förenta nationernas stadga uppställda principerna, erkännandet av det inneboende värdet hos alla medlemmar av människosläktet och av deras lika och oförbytterliga rättigheter utgör grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen.”

FN-stadgan återoppar också människovärdet i sin första inledande sats:

”Vi, de förenade nationernas folk, beslutar — att ånyo betyga vår tro på de grundläggande mänskliga rättigheterna, på den enskilda människans värdighet och värde, på lika rättigheter för män och kvinnor samt för stora och små nationer.”

Människovärdet framhålls och åberopas således genomgående i grundläggande FN-dokument, som ett fundament i synen på mänskliga rättigheter.

Denna tonvikt på människovärdet skall naturligtvis ses i ljuset av historiska erfarenheter. FN:s stadga och FN:s Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna skrevs mot bakgrund av de nazistiska förbrytelseerna, vilkas kärna var just förnekandet av människors värde.

När det gäller fjärran liggande länder sägs det ganska ofta i tal att olika kulturer, olika religioner, olika traditioner är förklaringen till olika behandling av människovärdet. Vi kan aldrig acceptera den typen av resonemang. Vi har här FN:s stadgor att ty oss till.

Att människovärdet och de mänskliga rättigheterna ständigt är utsatta för grova kränkningar känner vi alla till. Varje dag, ja, faktiskt varje dag, kan vi i våra medier ta del av rapporter och reportage, nyheter och uppgifter som visar att människovärdet kränks och förtrampas. Det kan gälla civilbefolkningen i Uganda, Burma eller Kina. Det kan gälla gatubarn i Rio eller flickor som stympas genom omskärelse i Somalia. Människovärdet kränks självfallet också när vanvettiga verklighetsförfalskare tar sig för att göra gällande att historiens värsta brott — förintelsen — inte ägt rum.

Jag fick detta nedslående faktum, att människovärdet avhånas, aktualiserat för mig under den resa till Indien och Nepal som jag gjorde i förra veckan. Där blev jag påmind om hur minderåriga barn utnyttjas som billig och hårdexploaterad arbetskraft. Barn tvingas slita och släpa under långa arbetsdagar mot obetydlig ersättning. De arbetar under de mest primitiva förhållanden, t.ex. i så usel belysning att de mer eller mindre förlorar synen. De lever förslavade i så ohälsosamma miljöer att de aldrig ens når upp i ungdomsåldern.

Denna form av övergrepp mot barn förekommer förvisso inte enbart i dessa länder utan i många andra, som exempelvis Pakistan och Thailand. Därför är det inte bara naturligt, det är en plikt för oss, att ställa oss på barnens sida och kräva att FN:s barnkonvention blir inte bara ratificerad utan också tillämpad. Som minister för internationellt utvecklingssamarbete och mänskliga rättigheter ser jag det som en av mina viktigaste uppgifter att i dialogen med våra samarbetsländer ständigt betona denna inställning.

Ingenstans har människovärdet förtrampats så systematiskt som i Sydafrika. Sanktionerna mot Sydafrika har med all tydlighet givit resultat. Den 17 mars hålls den av de Klerk nyligen utlysta folkomröstningen. Måtte valresultatet bli en seger för fortsatt arbete till förmån för de mänskliga rättigheterna!

Herr talman! Jag vet att åtskilliga politiker och myndigheter i u-länder ser och inser att mänskliga rättigheter kränks i deras länder. Och man vill inte sällan vidta åtgärder. Men fattigdomen sitter så djupt i dessa samhällen att den korrumperar själva respekten för människans värde och värdighet. Det är synnerligen enkelt att från i-ländernas materiellt upphöjda tribuner tala om för de fattiga folken och länderna hur det borde vara, hur man borde upprätthålla respekten för FN:s stadgar och konventioner.

Jag menar att en regering aldrig med bibehållen respekt och värdighet kan tala om mänskliga rättigheter om man inte samtidigt ser till att rent konkret medverka till att den förnedrande fattigdomen trängs tillbaka. Bistånd är, som sagt, en förutsättning för att talet om mänskliga rättigheter inte enbart skall bli en ljudande cymbal.

Herr talman! Det är min avsikt att så mycket som möjligt knyta samman de biståndsrelationer som vi har med de värden och värderingar som FN-konventionerna understryker. Jag hoppas att uttrycket tolkas rätt när jag säger: Vi har för avsikt att använda de konventionerna som ett slags revisionsinstrument när det gäller just vår biståndspolitik.

Jag vill verkligen också stryka under att vi i Sverige inte har någon anledning att förhåva oss när vi talar om mänskliga rättigheter. Det är viktigt, tror jag, att påpeka det för trovärdighetens skull. Det begås i vårt land skändliga övergrepp på både barn och kvinnor. För bara några dagar sedan kunde man läsa följande i Svenska Dagbladet:

Fackeltåg för glömda våldsoffer

Var tionde dag misshandlas en kvinna till döds i Sverige.

– Var femte kvinna utsätts för våld eller hot i hemmet. Men anmälningsbägenheten är låg.

Varje år får BRIS ca 4 000 telefonsamtal från utsatta barn och tonåringar.

Det är således icke enbart i u-länder som barn har det svårt. Det är icke enbart brist på materiella tillgångar som kan leda till att barns rättigheter kränks.

Herr talman! Låt mig till sist stryka under ytterligare en viktig aspekt av de mänskliga rättigheternas betydelse för en positiv samhällsutveckling. Vi har under årtionden upplevt hur kampen på världsarenan har stått mellan kommunism och kapitalism. Nu har plötsligt kommunismen upphört att vara en maktfaktor och ett alternativ i den internationella debatten. I detta läge, då de marknadsekonomiska krafterna har fått ett friare spelrum, är det viktigt att de fortfarande har ett korrektiv. Detta korrektiv, denna balanserande faktor, är enligt min mening just betoningen av de mänskliga rättigheterna i alla sammanhang, utomlands såväl som här i Sverige. De är i själva verket så viktiga att all politik, alla ställningstaganden, måste stämmas av mot dem.

Vad hjälper det en människa, en familj, en grupp att landets ekonomi blomstrar, att institutioner byggs upp, att handeln skjuter fart, om man samtidigt får uppleva att ens mänskliga rättigheter kränks?

Anf. 78 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Statsrådet Alf Svensson utnyttjade sin tid till att föredra ett anförande som han hade skrivit före debatten. Han undvek helt och hållet att svara på de frågor som ställdes. Jag hoppas att han i ett kommande anförande verkligen kommer igen och berör de frågeställningarna.

Jag vill erinra om att det med hänsyn till innehållet i regeringens politik finns all anledning att verkligen tänka över frågan, om marknadsekonomi automatiskt leder till demokrati och mänskliga rättigheter. Jag gav exempel på länder där det inte alls har varit så. Det fordras en mycket mer intensiv kamp för att kunna uppnå de målsättningar.

Det som är huvudfrågan i dag är: Hur skall man bära sig åt för att omsätta

de här konventionerna, som Alf Svensson talar så mycket om, i den praktiska verkligheten? Där är det nödvändigt att vara konkret. Vad är det konkret som regeringen vill göra? Jag nämnde en del exempel på det som jag tycker är viktigt.

Det som jag särskilt ville understryka med mitt anförande är hur allvarligt det är att vi lägger ned ett stort arbete på att beivra vissa ockupationer medan det finns en rad ockupationer runt om i världen som vi ägnar litet tid åt. Särskilt allvarligt tycker jag att det är att det finns en Europarådsmedlem, nämligen Turkiet, som ockuperar en annan Europarådsmedlem, nämligen Cypern och har gjort det i 17 år! Det får inte alls det utrymme som vårt intresse för de baltiska länderna får.

I övrigt ligger det, tycker jag, mycket i vad Holmberg sade i sitt anförande om överbetoningen av Europa i regeringsförklaringen. Det leder regeringen fel. Det skall väl föreställa att man i praktiken omsätter den s.k. europeiska identiteten. Men det här är mycket betänkligt sett ur de mänskliga rättigheternas synpunkt. De mänskliga rättigheterna är en global fråga.

Anf. 79 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Något svarade jag på herr Francks frågor i mitt anförande. Jag har flera gånger tidigare klart och entydigt från riksdagens talarstol sagt att det inte är någon naturlag att man i en marknadsekonomi står för de mänskliga rättigheterna. Jag håller helt och hållet med Hans Göran Franck om att det finns gott om exempel på att så inte är eller inte har varit fallet. Jag sade därför också att nu när kommunismen inte längre är ett korrektiv är det angeläget att vi håller fram konventionerna som korrektiv.

Jag uppfattade mycket väl frågorna i Hans Göran Francks första anförande, och jag skall svara mera konkret på dem. I den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter ingår protokoll nr 6 som förbjuder dödsstraff. I FN har Sverige sedan 30 år tillbaka verkat för avskaffande av dödsstraff. År 1989 antog FN:s generalförsamling ett protokoll om dödsstraffets avskaffande. Vi verkar nu från svensk sida för att så många länder som möjligt skall ansluta sig till det protokollet.

Jag håller helt med Hans Göran Franck om att det i Turkiet verkligen inte råder den situation som man skulle önska. Men även individer i Turkiet kan trots allt vända sig till Strasbourg. Dessa hänvändelser kan leda fram till bindande domar mot Turkiet. Flera fall som anmälts av turkar är under behandling.

Europarådet har upprättat en kommitté mot tortyr. Det första land kommittén besökte för att bl.a. studera situationen i fängelserna var Turkiet.

För ockuperade länder gäller så vitt jag förstår reglerna i Genèvekonventionen om krigets lagar. De måste följas. Om dessa lagar kränks genom att en ockupation äger rum reagerar förstås vi i Sverige för att ockupationen skall upphöra. Jag är den förste att tillstå att man kan reagera mer. Hans Göran Franck och jag torde kunna vara överens om att opinionsbildningen är en viktig faktor. Det debatterande vi har sysslat med här i dag har kanske rent av något ytterligare kunnat belysa och understryka nödvändigheten av att talet om de mänskliga rättigheterna inte bara blir ett tal.

Anf. 80 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Det är bra att Alf Svensson säger att han delar min uppfattning om marknadsekonomi. Men jag tycker det är dåligt att detta inte kommer till uttryck i regeringsdeklarationen. Där sägs ingenting om det här som är så viktigt. Det som Alf Svensson och jag nu har talat om när det gäller att marknadsekonomi inte automatiskt leder till iakttagande av mänskliga rättigheter och demokrati är en viktig signal. Det samband som man talar om med en sådan övertro finns inte. Det Alf Svensson har sagt är bra, men regeringen måste få kritik.

Det Alf Svensson sade om dödsstraffet är i och för sig riktigt. Men det hela står och stampar för mycket i praktiken. Nu gäller det att agera på det bilaterala planet och verka för att länderna ändrar uppfattning. Opinionen har självfallet stor betydelse. Jag uppfattade Alf Svensson så att det är vår skyldighet att bidra till opinionen.

Det är emellertid de stora länderna som är viktigast. Det är viktigast att försöka nå framgång i kampen mot dödsstraffet i USA och i Ryssland och därmed sammankopplade länder.

Det nya i mitt anförande – som jag i alla fall vill framhålla själv – gällde ockupationer. Jag vill än en gång understryka att ockupation som ofta övergår i annektering är lika allvarlig som kolonialism. Därför anser jag att man borde ta upp frågan inom detta område. Man bör även diskutera att stärka konventionerna på det området. Under folkrättens årtionde – 1990-talet – måste man se till att det förs en intensiv kamp för att alla ockupationer skall upphöra.

Anf. 81 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Vi är nog helt överens om att även om konventioner ratificeras är det dess värre inte liktydigt med att de följs. Jag ansluter mig gärna till påståendet att detta står och stampar. Jag kan däremot inte hålla med om att regeringen skulle vara passiv – om nu någon vill göra det gällande.

I regeringsförklaringen vill jag lyfta fram formuleringar som klart och entydigt gör gällande att varje individ har ett okränkbart värde. Det finns uttryckt i regeringsförklaringen på ett utomordentligt klart och entydigt sätt. Det är i sig – vilket jag sade avslutningsvis i mitt anförande – korrektivet till råa marknadskrafter.

Tredje vice talmannen anmälde att Hans Göran Franck anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 82 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Också jag har frågor till Alf Svensson. Jag återkommer till dem.

Vid flera tillfällen har socialdemokraterna efterlyst om regeringen har någon freds- och nedrustningspolitik. Varken i regeringsdeklarationen eller i budgeten har en sådan presenterats. Inte heller i utrikesdeklarationen finns regeringens politik presenterad. Utrikesministern säger i dag att regeringen inom FN-systemet fortsätter att driva en aktiv politik på nedrustnings- och rustningskontrollområdet. Men vad innehåller denna politik?

En begränsad tjänstemannautredning, som lett till många frågor, presenterades i januari. Om den utredningen är hela regeringens politik eller ej har vi fortfarande inte fått svar på. Men utrikesministern lutar sig betänkligt mot den.

Socialdemokratin har naturligtvis ingenting att invända mot att regeringen fortsätter vår politik på området kemiska vapen, icke-spridningsfördraget, stopp för missilteknologi, kraftig begränsning av vanpenhandeln och ESK-processen. Men var finns den aktiva svenska politiken för att avskaffa kärnvapen? Var finns den globala aspekten i regeringens politik? Var finns politiken för att använda militära resurser för miljön?

Den "europeiska identiteten", den av moderaterna lanserade nya utrikesdoktrinen, betyder uppenbarligen:

1. att Sveriges nedrustningspolitik ersätts av det kalla krigets rustningskontroll, dvs. kontroll av upprustningen,
2. att i stället för arbete mot SDI, Stjärnornas krig, skall Sverige försöka komma med i denna USA:s kapprustning av strategiska kärnvapen,
3. att samarbete med och solidaritet med tredje världen upphör,
4. att fullständig kärnvapennedrustning ersätts av stöd för "balanserad minskning av kärnvapen",
5. att kravet om omedelbart stopp för alla kärnvapenprov ersätts av "på sikt", dvs. det som USA länge krävt, samt
6. att aktiv svensk politik för avskaffande av kärnvapen ersätts med en arbetsgrupp för kontroll av kärnvapen och förstärkande av säkerheten i kärnkraftverken.

Hur den parlamentariska förankringen av nedrustningsfrågorna skall se ut har vi fortfarande ingen information om. Oppositionen göre sig tydligen inte besvär.

Socialdemokraterna har i en särskild motion presenterat en helhetspolitik på nedrustningsområdet med särskild tonvikt på en politik för en kärnvapenfri värld.

I korthet slår den fast målet en kärnvapenfri värld och presenterar medlen för att komma dit: ett snabbt och fullständigt stopp för alla kärnvapenprov, icke-spridningsfördraget, icke-användning och olaglighet av kärnvapen, marin kärnvapennedrustning, kärnvapen under FN-kontroll, skrotning av kärnvapen och en kärnvapenfri zon i Norden.

Ett snabbt stopp för alla kärnvapenprov har det hittills rått enighet om i riksdagen. Det är fortfarande FN:s prioriterade nedrustningsåtgärd. Kärnvapenstaterna USA, Frankrike och England har tills nu varit ensamma om att se ett provstopp "på sikt". Utrikesministern sade här tidigare i dag att hon i går fått Australiens förslag till kemiavtal och noga granskar det. Kommer regeringen att lika generöst granska det avtal om ett provstopp, som redan ligger på nedrustningskonferensens bord, även om det är svenskt och framlagt av den förra regeringen? Vilka skäl har regeringen annars att ändra en enig svensk politik på provstoppsområdet?

I söndags kunde vi läsa en skrämmande rapport om de medicinska effekterna av kärnvapenproven i Sovjet. Det var skrämmande bilder av tre gene-

rationer som blivit tillintetgjorda. Alf Svensson sade här tidigare att all politik borde stämmas av mot mänskliga rättigheter. Det fanns ingen osäkerhet i Dagens Nyheters ledare. Budskapet i den var klart och otvetydigt: Stoppa snabbt alla kärnvapenprov! Men hur stämmer regeringens ändrade inställning till provstoppet på sikt med att man skall låta de mänskliga rättigheterna vara ledande i arbetet?

Ställ alla kärnvapen under FN:s kontroll, och upprätta som ett första steg ett FN-register, kräver vi socialdemokrater. Skrota kärnvapen på ett säkert sätt, och återställ förstörd miljö. Detta är tekniskt komplicerat och kostsamt. USA, som har intresse av att de ryska kärnvapnen förstörs, kunde erbjuda sig att finansiera detta och samtidigt skrota de egna vapensystemen i motsvarande grad. Att återställa den skadade miljön i USA beräknas kosta 300 miljarder dollar.

Sovjetiska kärnvapentekniker som nu är arbetslösa kan användas för att rensa upp den miljökada som mer än 40 års kärnvapenproduktion åstadkommit. De har erfarenhet av Tjernobyl- och Kyshtem-olyckorna. USA borde investera i idéer och metoder för detta i Ryssland genom att använda en bråkdel av redan beslutade medel för detta. Kan vi räkna med den borgerliga regeringens stöd för en sådan aktiv och konstruktiv kärnvapenpolitik?

Slutligen: Det kalla kriget är över, och något militärt hot kan inte visas mot Sverige. Men andra hot mot mänskligheten växer dramatiskt, inte minst det globala miljöhotet. Att ta till vara och utnyttja militära resurser för att rädda eller återställa miljön ser vi som logiskt.

I vår motion kräver vi att regeringen ställer sig bakom kraven i den särskilda FN-studien om militären och miljön, t.ex. FN:s gröna baskrar för miljön. Dessa krav kommer nu enligt ett enigt beslut i FN att föras fram till FN:s särskilda konferens om miljö och utveckling i Brasilien i juni i år. Kommer den borgerliga regeringen att aktivt arbeta för att dessa konkreta förslag skall genomföras eller nöja sig med en läpparnas bekännelse till miljöinsatser? Skall de mänskliga rättigheterna också präglade den här politiken?

Anf. 83 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! När man hör Maj Britt Theorin får man en känsla av att det bara är hon och socialdemokraterna som intresserar sig för nedrustning, för att vi skall bli av med kärnvapnen och alla de fasor som dessa har fört med sig och kan föra med sig. Men så är det naturligtvis inte.

Det nämndes att regeringen skulle vara intresserad av att på något sätt dra in Sverige i Stjärnornas krig. Så är heller inte fallet. Det var i själva verket så att man från rysk och amerikansk sida började tala om något slags samfällid idé om att ordna det s.k. skyddsparaplyet. Det var i det sammanhanget det fanns anledning för små nationer, också för Sverige, att reagera, och det var den reaktionen som måhända kunde misstolkas.

Jag tror att det i det här sammanhanget är viktigt att säga att mänskliga rättigheter inte får röras ihop med kollektiva rättigheter hur som helst. Då riskerar vi nämligen med all säkerhet att försvaga skyddet av de mänskliga rättigheterna för den enskilda individen. Var övertygad om, Maj Britt Theorin, att det ligger i Sveriges intresse – någonting annat vore ju horribelt – att

minska kärnvapnens antal och kärnvapenhotet. Det ligger naturligtvis också i varje regerings intresse att minska militärkostnaderna, så att de resurser som nu går dit i stället kan användas för att skapa en tryggare och bättre tillvaro för oss alla.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

Anf. 84 MAJ BRITT THEORIN (s) replik:

Herr talman! Nej då, Alf Svensson, jag tror inte alls att jag är den enda som intresserar mig för dessa frågor, tvärtom är jag övertygad om att hela svenska folket intresserar sig. Det är inte heller bara jag som visar någon aktivitet på området. Jag gav faktiskt i mitt lilla anförande en eloge till regeringen för att man vill fortsätta den aktiva politiken på en serie områden.

Däremot saknade jag en presentation från regeringens sida av vad man vill göra åt kärnvapnen. Det har kommit ett par signaler från regeringen när det gäller kärnvapen. Bl.a. har man sagt att man inte omedelbart skall begära ett stopp för kärnvapenproven, utan att det skall ske på sikt. Detta är USA:s politik, och det är tre kärnvapenmakter som står bakom det kravet. Världen i övrigt kräver ett omedelbart stopp för kärnvapenproven.

Jag trodde att Dagens Nyheters artikel också nådde fram till regeringen, så att man hade fått klart för sig att det faktiskt är en mänsklig rättighet att flera generationer människor skall få överleva i Semipalatinsk-området och att det är en mänsklig rättighet att kräva att man inte får spela med människors liv, så som man har gjort där och på andra håll i världen. Jag frågade nu om det är regeringens avsikt att, som Alf Svensson sade, låta de mänskliga rättigheterna gälla även på detta område.

I fråga om Stjärnornas krig var det faktiskt statsministern som gick ut och sade att vi skulle ställa oss under detta paraply tillsammans med USA och Ryssland. Eftersom det gäller strategiska kärnvapen till skydd mot anfall är min fråga ganska rimlig: Vem skall Sverige tillsammans med Ryssland och USA skydda sig mot? Är det de engelska kärnvapnen, är det de franska kärnvapnen, eller är det de kinesiska kärnvapnen? Är det inte en klokare åtgärd, Alf Svensson, att se till att kärnvapnen försvinner? Är det inte så att målet måste vara inte en balanserad nedrustning steg för steg, utan ett totalt avskaffande av alla kärnvapen?

För att detta skall bli möjligt är det nödvändigt att man har en politik. Det är inte så underligt att man undrar vad som händer i den borgerliga regeringen, eftersom vi inte har fått redovisat någon sammanhållen politik på nedrustningsområdet. Kristdemokraterna, centern och folkpartiet har alltid stått bakom samma politik som socialdemokraterna har fört fram, men nu är det moderaterna som har ansvaret för utrikes- och nedrustningspolitiken, och vi har inte hört er protestera mot de tongångar som kommer därifrån. Är det så att ni står kvar vid den politik ni tidigare har redovisat är jag mycket glad över att få höra det i den här kammaren.

Vi skall inte röra ihop mänskliga rättigheter, sade Alf Svensson. Nej, det var inte jag som sade att all politik måste stämmas av mot mänskliga rättigheter, det var Alf Svensson.

Anf. 85 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Vi känner till försöken att ställa regeringspartierna mot varandra. Maj Britt Theorin gör här ett tappert försök. Jag kan å alla regerings-

Övrigt

partiernas vägnar försäkra att önskemålen är att befria världen från kärnvapen.

Anf. 86 MAJ BRITT THEORIN (s) replik:

Herr talman! Jag är tacksam för det, men jag hoppas att det inte bara för Alf Svenssons del blir fråga om önskemål utan också ett konkret, aktivt agerande. Då gäller det för kds, för centern och för folkpartiet att i regering se till att den politik som formas också har den karaktär som ni står bakom, moraliskt och politiskt. Politik, Alf Svensson, är nämligen inte bara fråga om ord, utan det är också fråga om handling, och det är i mångt och mycket fråga om moral.

Anf. 87 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag håller med Maj Britt Theorin om att det är fråga om moral, men det är väl kanske också rent av en fråga om att Sverige inser sin betydenhet, och det är väl ändå inte så att den svenska regeringen skulle klara av att fatta ett beslut som innebar att kärnvapnen försvann från jordklotet. I så fall hade det beslutet varit fattat för länge sedan, såvitt jag förstår av en socialdemokratisk regering rent av.

Tredje vice talmannen anmälde att Maj Britt Theorin anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 88 BERTIL PERSSON (m):

Sverige står inför snabba och spännande förändringar. EES och EG-ansökan innebär att vi bejakar vår europeiska identitet och blir en del av ett större europeiskt sammanhang. Detta innebär spännande möjligheter och utmaningar, men det är också omtumlande.

Det handlar inte bara om förändringar av regler och handelspolitik. Det innebär också efter Maastricht, då subsidiariteten skrevs in i grundlagen, att vi går in i en gemenskap där just subsidiaritets- och närhetsprinciperna blir förhärskande. Beslut skall inte tas på högre nivå än nödvändigt. Det innebär att nationalstaternas roll kommer att förändras och reduceras. Vissa beslut kommer att fattas på internationell nivå. Många beslut kommer att föras ner från nationell till regional nivå. Kommunernas ställning stärks.

Nationsgränserna förlorar i betydelse. Redan nu ser vi nya starka regioner växa fram utan de begränsningar som nationsgränserna ger. Barcelona-Rivieran-Milano och Oxford-London-Paris är exempel på framgångsrika sådana. Regionernas styrka växer alltmer i Europa.

Regionernas uppgifter blir bl.a. övergripande fysisk planering för exempelvis kreativitetspooler, industricentra, rekreatiomsområden, infrastruktur men också utveckling och kunskapsupplysande för tillväxt.

Vi har en viktig roll i Europas framtida utveckling. Men vi hämmas av vår nästan medeltida regionala länsindelning.

De framgångsrika regionerna i Europa präglas av att de har möjlighet att hantera tillväxtfaktorerna. De viktigaste är utbildning och forskning av hög kvalitet, goda kommunikationer, främst flyg, samt goda livsbetingelser i form av bostäder, skolor, fritidsutbud och kultur. De skall dessutom upple-

vas som naturliga och svara mot samhörighetskänslan, mot den befintliga infrastrukturen och mot kommunikationsmönstren.

Vad innebär det för Sverige? Det innebär att våra regioner skall fungera i en ny miljö. Det är för vår del inte bara fråga om att av praktiska skäl lösa planeringseländet i våra storstadsregioner – i Stockholm, Göteborg och Skåne. Det är fråga om att få fram konkurrenskraftiga och beslutskompetenta regioner i den europeiska miljön.

När Skåne ville samverka med Schleswig-Holstein och Toscana blyxtbelystes problemet. Vem skulle förhandla för Skånes del? Var det två landshövdingar, tre landsting, fem kommunalförbund, två kommunförbundsavdelningar eller 24 kommuner? Vi har kommit snett med det här problemet om vi tror att länsdemokrati är en lösning på några väsentliga problem. Problemen är i realiteten främst att fastslå vad regionerna i det kommande Europa skall syssla med och vad detta innebär för att få fram en regionalstruktur som kan både skapa tillväxt och samverka med övriga regioner ute i Europa, främst i Nordeuropa och Östersjöområdet.

Först när vi hanterat frågan om funktionerna, om Europaanpassningen, är en finjustering av de demokratiska styrsystemen en viktig uppgift. Men vi måste börja i rätt ända. Då har vi förutsättningar att fullt ut ge vårt bidrag till Europas utveckling på alla nivåer. Då har vi förutsättningar för ett framgångsrikt regionalt samarbete.

Herr talman! I Europa blir nästa sekel regionernas.

Anf. 89 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag tänker i mitt anförande ta upp frågan om mänskliga rättigheter. Jag har som observatör deltagit i flera ESK-konferenser. Jag har bl.a. följt de tre mötena om mänskliga rättigheter. Det sista mötet jag deltog i hölls i Moskva och gällde den mänskliga dimensionen. Då lades det bl.a. fram ett förslag om jämställdhet mellan män och kvinnor. En del undrade om detta verkligen var en fråga om mänskliga rättigheter. Man enades i alla fall om att det var det.

Förslaget, som lades fram av 13 stater – däribland Sverige –, innehöll 18 väl formulerade delförslag. Tyvärr kunde inte alla ESK-delegater, som för övrigt till huvuddelen var män, ställa sig bakom alla förslag, utan sluttexten blev något urvattnad. Bl.a. försvann kravet på lika lön för likvärdigt arbete, liksom kravet på att kvinnor fritt och på eget ansvar skall ha rätt att bestämma hur många barn de vill föda.

När vi i dag bevittnar den tragedi som utspelar sig i Irland, där en 14-årig våldtagen flicka förvägras abort, är det uppenbart hur groteskt ett förbud mot abort är.

Det är i högsta grad angeläget att Sverige fortsätter att driva kravet om kvinnors rätt att bestämma över antalet barn de vill föda. Det kan med fördel ske inom ESK-processen.

I Irland var det en kamrats pappa som våldtog den 14-åriga flickan. I andra länder används våldtäkt som tortyr mot kvinnor, vilket bl.a. Amnesty har rapporterat. Våldtäkt eller hot om våldtäkt används för att straffa kvinnor för påstådda brott eller för att de skall lämna uppgifter om politiskt förföljda personer, t.ex. deras män.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

Övrigt

En del av dessa kvinnor kommer till Sverige och söker asyl här, men i de flesta fall skickas de tillbaka. Jag har själv kommit i kontakt med ett par sådana upprörande fall, och jag vill nämna ett av dessa.

En politiskt aktiv kvinna från Bolivia blev våldtagen av en hög militär, som ville tvinga fram uppgifter. Hon blev gravid och flydde hit för att söka asyl. Barnet föddes i Sverige. Naturligtvis blev relationen mellan mor och barn mycket svår, och psykologisk hjälp sattes in. Efter två år skickades kvinnan tillbaka till Bolivia. Röda korset, som engagerade sig i fallet under den tid som kvinnan vistades i Sverige, har sedan hon blev utvisad försökt få kontakt med henne, men detta har varit förgäves. Man vet inte vad som hänt med kvinnan sedan hon återvände till Bolivia. Så här får det inte gå till!

Jag hörde Christina Rogestam i en debatt om kvinnor och flyktingar läsa upp en skakande berättelse om en iransk flicka, som hade gått utan slöja på gatan och blev tagen av polisen och senare också våldtagen. Hon blev mycket illa behandlad. Övergreppen mot kvinnor i det fundamentalistiska Iran är många, och de strider mot de mänskliga rättigheterna.

Sedan december 1988 har Sverige regelbundet besöksutbyte med Iran på regeringsnivå. Sist var det vice utrikesministern som var här på besök, inbjuden av den svenska regeringen. Jag tycker inte att Sveriges regering skall bjuda in regeringsföreträdare från länder som så flagrant bryter mot de mänskliga rättigheterna. I stället bör man med all kraft protestera mot den här typen av regeringar.

Det gäller nu inte bara Iran, utan det finns även många andra länder, t.ex. Irak och Syrien. Även i Turkiet, som av USA framställs som en förebild för demokratin i sin region, sker det dagligen brott mot mänskliga rättigheter. Jag fick just i dag en rapport från Amnesty, där man konstaterar att tortyr fortfarande är vida spridd och systematiskt förekommande i Turkiet. Det är framför allt kurderna som råkar illa ut. Sverige bör ta upp denna fråga både i Europarådet och på den uppföljningskonferens inom ESK som snart börjar i Helsingfors.

Det är mer än 43 år sedan FN enades om en generell deklaration om mänskliga rättigheter, men trots detta förekommer sådana här brott dagligen.

De väpnade konflikter som utspelas i dag äger inte främst rum mellan nationer utan förs inom nationer. Oftast handlar det om etniska konflikter.

Alla är i princip överens om att det inte är med våld och krig som man löser dessa konflikter, utan vi måste försöka finna andra metoder. Det gäller alltså att finna metoder för fredliga lösningar. Här tycker jag att Sverige borde gå i spetsen och satsa på medlingsinstitut eller annan typ av centra, där man samlar information om etniska konflikter och om hur dessa skall kunna lösas. Man bör på det sättet kunna få ett informationsutbyte med andra länder.

Sverige har som neutralt land skaffat sig ett förtroende som ett land som vill undvika krig och därför också fått uppdrag av FN som medlare. Den traditionen bör vi bygga vidare på.

Sverige har också under många år verkat för ett totalt provstopp. I regeringens rapport om "Nedrustningspolitik och rustningskontroll i en ny tid", som nyligen presenterades, får man intrycket att provstoppfrågan tonas

ned. Tyvärr, Alf Svensson, är det så. Utrikesministern nämnde inte heller den frågan i morse. Det är helt fel signaler som ges från regeringen. Det är just nu mer angeläget än på länge att sätta press på kärnvapenstaterna.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

Övrigt

Anf. 90 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Vilken tid lever vi i? I vårt land misshandlas och skjuts personer enbart för att de har en annan hudfärg eller ögonfärg än den s.k. ursvenska. Händelserna påminner mycket om de vitas tidigare jakt på indianer eller jakten på färgade i amerikanska södern.

I Sydafrika skall de vita snart folkomrösta för att avgöra om regeringen skall fortsätta samtalen med svarta grupper om en övergång till demokrati. De vita i det konservativa partiet motsätter sig att landets svarta majoritet genom en ny författning skall få rösträtt. Folkomröstningens resultat bör, som sagts tidigare i dag, därför avvaktas innan nya beslut om fortsatt sanktionspolitik fattas.

Sanktioner bör avskaffas i takt med att målen för dem uppnås. Målen är självfallet att apartheid avskaffas, demokrati införs och mänskliga fri- och rättigheter respekteras. Det är ett högt spel som president de Klerk nu spelar, när han i folkomröstning begär stöd för sitt förändrings- och demokratiarbete. Skulle han förlora och de vita konservativa vinna, riskerar befolkningen att begå ett nationellt självmord. De svarta, som numera är kraftigt beväpnade, och de vita kommer att ställas mot varandra. Omvärlden kommer åter att söka isolera Sydafrika både ekonomiskt och politiskt. Förhoppningsvis inser de konservativa vita detta.

De vet att det ekonomiska läget i Sydafrika har påverkats av sanktionerna. Fattigdomen breder ut sig. Arbetslösheten ligger runt 40 %. Miljoner afrikaner hotas av svält, om inte tillbakagången hejdas genom att demokratin utvecklas i Sydafrika.

Vilken tidsålder befinner vi oss i? Lever vi i ett modernt samhälle eller lever vi i ett medeltida samhälle?

Frågan är sannerligen berättigad mot bakgrund av att våldtagna unga flickor på Irland förvägras abort och mot bakgrund av att kvinnor i Iran fortfarande stenas till döds vid påstådda äktenskapsbrott. Märk väl att män i Iran – ett muslimskt land – inte stenas till döds för samma brott. Det är enbart kvinnorna som fortfarande utsätts för detta barbariska medeltida rättsskipningsförfarande.

Enligt min mening strider det mot barnkonventionen att en våldtagen ung kvinna – en ung flicka – tvingas framföda ett oönskat foster, såsom är fallet på Irland för närvarande. Det strider mot fundamentala rättigheter att ett barn förvägras lämna sitt land för att resa utomlands, även om barnet – flickan – är gravid och önskar göra abort.

Fallet med den irländska flickan avslöjar en ännu större tragedi.

I fjol föddes 230 barn av mödrar under 15 år, eftersom flickorna inte tilläts abort hemma på Irland. I samtliga dessa fall handlar det om sexuella övergrepp mot minderåriga. Vilken tidsålder lever vi i? Är det medeltiden?

På morgon-Ekot i dag redogjordes för hur barn kidnappas i fattiga länder och säljs till barnlösa i övriga världen. Sverige angavs som ett av de länder som troligen har köpt, adopterat, många av dessa stulna barn. Det är oerhört

viktigt att vi från svenskt håll nu kräver en mycket noggrann kontroll från adoptionsorganisationernas sida. Det måste kunna garanteras att de barn som erbjuds adoptivföräldrar inte är kidnappade.

I en nyligen publicerad rapport beskriver Amnesty International, precis som Ingela Mårtensson nämnde, polisens och militärens sexuella övergrepp mot kvinnor i tolv länder, däribland Israel, Nordirland och Turkiet.

Sexuella övergrepp används som sagt ofta i förhör för att tvinga både män och kvinnor att erkänna. Vanligtvis kommer dessa övergrepp inte till allmänhetens kännedom, åtminstone inte de sexuella övergreppen på kvinnor. Kvinnorna lider vanligtvis i tysthet. Många vågar inte göra anmälan av rädsla för att råka ännu värre ut. För andra är skammen outhärdlig och deras sociala position fullständigt slagen i spillror. Bara tanken att då försöka höja sin röst och protestera känns omöjlig.

I den senaste Amnestyrapporten beskriver en 20-årig universitetsstuderande flicka från Turkiet hur hon skändats, torterats med elchocker och utsatts för sexuella kränkningar i polisens häkte. Det är viktigt att få regeringen i Turkiet och i de andra länder där liknande övergrepp sker att inse, att när poliser och militärer våldtar, är det en form av tortyr. Det är brott, och de ansvariga måste ställas inför rätta.

I en fullkomligt snedvriden rättsuppfattning kan det i stället hända att kvinnan bestraffas ytterligare. I t.ex. Pakistan kan kvinnor som åtalas för utomäktenskapliga förbindelser – och dit räknas våldtäkt – dömas till spöstraff, fängelse eller stenas till döds. En våldtagen kvinna får alltså inte berättigat stöd från samhället, utan hon kan i stället riskera att bestraffas ytterligare och dödas. Vad är det för en tid vi lever i?

Många kvinnor har riskerat sin säkerhet och sin sociala ställning för att föra ut information om övergrepp. De har försett världsoptionen med ett redskap för påtryckningar mot regeringarna. Det vore ett svek att nu inte använda det. Vi måste låta den tid vi lever i bli en tid med respekt för mänskliga fri- och rättigheter.

Anf. 91 GÖRAN LENNMARKER (m):

Herr talman! Läget i Europa har aldrig varit så ljust som nu. Kommunismen har fallit, och de socialistiska strukturerna avvecklas i en rasande takt. Civilisationen sprids raskt österut, för att använda en vanlig rysk formulering.

Det är viktigt att Europa lär sig av misstagen från det förgångna. Efter första världskriget tillskapades många nya självständiga länder: Finland, Estland, Lettland, Litauen och Polen, för att nämna fem av våra grannländer. Men självständigheten varade bara i 20 år för de flesta av dem. Misstaget då var att det inte byggdes upp någon europeisk samarbets- och säkerhetsstruktur. De stora länderna bestämde, och småstaterna fick anpassa sig.

Den viktigaste frågan nu är att skapa en europeisk säkerhetsordning, så att de många nya demokratierna och nya staterna kan känna sig trygga och koncentrera arbetet på att säkra demokratin och utveckla ekonomin.

EG knyter till sig många av de nya demokratierna. Polen, Tjeckoslovakien och Ungern har redan slutit ett associationsavtal. Det är viktigt att denna politik fortsätter. Det är en viktig stabiliserande faktor i Europa.

EG spelar en central roll men har svårt att ge säkerhetsgarantier utanför den egna medlemskretsen, eller den västeuropeiska unionen, i alla fall under överskådlig tid.

Kan inte de nya demokratierna och de nya länderna vara neutrala? Det är en fråga som ibland framkastats i debatten. Vi kan tänka efter själva hur det vore: ett tjugotal säkerhetspolitiskt självständiga länder i Öst- och Väst-europa. Det skulle vara en instabil och ohållbar lösning. Frågan är dessutom vad länderna skulle vara neutrala i förhållande till. Risker är stora att åtskilliga länder inte alls skulle vara neutrala i förhållande till varandra.

ESK-processen, eller Helsingforsprocessen som den är mera känd som i Östeuropa, spelade en viktig roll för att introducera framför allt begreppet mänskliga rättigheter i de socialistiska länderna. ESK har dock visat sin begränsning i samband med kriget i Kroatien. När det bränner till saknar den kraft för att man skall kunna ingripa.

Att ESK likt påven saknar egna divisioner behöver dock inte innebära maktlöshet. Det ställer nu krav på fantasi och konstruktivitet att bygga ut ESK i riktning mot en europeisk säkerhetsordning.

NATO har varit Västeuropas dominerande säkerhetsanordning. Endast några få procent av Västeuropas medborgare, däribland vi svenskar, har stått utanför. NATO representerar tre viktiga faktorer. Det har militär styrka. Det har en integrerad kommandostruktur. Det bygger på en aktiv amerikansk närvaro i Europa.

Det nybildade North Atlantic Cooperation Council kan möjligtvis utvecklas i riktning mot en europeisk säkerhetsordning. De flesta av de nya demokratierna i öst skulle gärna se att så blir fallet.

En av Polens ledande politiker uttryckte det så här: Polen har blivit delat fyra gånger. Vi ligger där vi ligger, mellan två stora länder. Vi vill bli medlemmar i NATO. Tyskland är redan med. Vi hoppas att också Ryssland kommer med. Då finns vi alla tre i samma ordning under amerikanskt högsta befäl. Det är den bästa garanti som står att få.

Sådana tankegångar är inte ovanliga. De hörs inte bara i Centraleuropa och Baltikum. Faktiskt formuleras de på liknande sätt av ledande personer i Kiev och Moskva.

Vad skall vi göra i Sverige? Det viktigaste för oss är att medverka i skapandet av en europeisk säkerhetsordning. Skall den fungera så måste alla delta.

Det finns dock de som vill att Sverige skall isolera sig och krypa inom sitt skal, säga nej till Europa. Men det vore en felaktig väg. Även av högst egoistiska skäl, nämligen med tanke på vår egen fred och säkerhet, är det viktigt att vi deltar. Konflikter, kriser och krig i Europa skulle också påverka oss. Vår säkerhet är betjänt av stabila, demokratiska och välmående grannar.

Vår viktigaste uppgift nu är att säkra och stärka Europas sammanhållning, att på olika sätt främja integrationen både inom Västeuropa och med de nya demokratierna i öst.

Det kan vi göra efter följande fyra linjer:

Den första är att fullfölja integrationen i Västeuropa genom EES och medlemskap i EG.

Den andra är att föra en aktiv politik, med stöd i integrationen, gentemot

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

Övrigt

de nya demokratierna i Central- och Östeuropa, naturligtvis inte minst gentemot våra grannländer på andra sidan Östersjön.

Den tredje är att spela en aktiv roll i framväxten av en europeisk säkerhetsordning. I kraft av ordförandeskap i ESK, som Sverige så småningom kommer att få, kan vi naturligtvis spela en extra liten roll.

Den fjärde är, och det har betonats många gånger, att bibehålla en tillräcklig försvarskapacitet som en garanti ifall utvecklingen går snett.

Den europeiska säkerhetsordningen är en aktuell fråga, och det brådskar. Vi kan inte vänta på att de nya länderna skall utveckla en stabil och säker demokrati och en stabil och säker ekonomi innan den skall kunna skapas. Tvärtom är säkerheten en förutsättning för att processen skall kunna fullföljas. Tack, herr talman!

Anf. 92 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Trots allt positivt som händer i f.d. Sovjetunionen känner många en stor ängslan inför det ovissa som den nya situationen medför. Det som framför allt oroar är att Sovjetunionens förvandling från en supermakt till det mer eller mindre löst sammanhållna Oberoende staters samväld, OSS, inte har åtföljts av en lika snabb avveckling av den f.d. supermaktens militära redskap.

Den tidigare politiska situationen medförde en stram kontroll av en av världens största, mest disciplinerade och välutrustade krigsmakter. Detta tillstånd existerar inte längre.

Många känner i dag en stor oro för alla de kärnvapen som finns i olika stater i det nya samväldet. Enligt den nyligen utkomna rapporten Nedrustningspolitik och rustningskontroll finns ca 27 000 taktiska och strategiska kärnvapen utspridda på ett flertal republiker och ett flertal olika vapenslag inom f.d. Sovjetunionen.

President Jeltsin har varit på statsbesök i Storbritannien, USA, Canada och Frankrike. Jeltsin har enligt massmedierna bett om råd när det gäller kärnvapenarsenalen i f.d. Sovjetunionen. Under januari 1992 kom de båda presidenterna Jeltsin och Bush ut med två parallella nedrustningsutspel. De mottogs med ömsesidig respekt och välkomnande.

De flesta är överens om att det blir och att det måste bli någon form av övervakning av kärnvapnens decimering och förvar. I dag kan vi på Västerlånggatan och Drottninggatan se f.d. sovjetmedborgare sälja souvenirer från den f.d. sovjetiska armén. Det vore mer än olyckligt om försäljningen också skulle börja gälla kärnvapen till mindre nogräknade stater.

Det är bra, och det brådskar, att regeringen undersöker olika möjligheter att i samarbete med andra länder och berörda organisationer förhindra spridningen av kärnvapen, kärnvapentechnologi och klyvbart material samt andra massförstörelsevapen. De mest angelägna åtgärderna i de sammanhangen är dels utformningen av svenskt stöd till de f.d. sovjetrepubliker som försöker eliminera kärnvapen på sitt territorium, dels ökade insatser för att åstadkomma bättre säkerhet hos kärnkraftsanläggningarna i Baltikum, Ryssland och Ukraina.

Det är också bra att Sverige verkar för att ett avtal för ett heltäckande

förbud mot kemiska vapen sluts under detta år och att existerande kontrollregimer för alla kategorier massförstörelsevapen stärks.

FN:s säkerhetsråds ökade intresse för att förhindra spridningen av massförstörelsevapen visar att FN kan spela en viktig roll i centrala nedrustningsfrågor, även om stormakternas kärnvapennedskärningar sker i bilaterala eller unilaterala former.

Jag vet att detta är en mycket känslig fråga som handlar om ett lands inre angelägenheter, men jag vet också att människor har en mycket stark oro för den stora mängd kärnvapen som finns inte långt från vårt lands gränser.

Herr talman! Frihet är ett starkt ord med många dimensioner. Mänskliga rättigheter är ett annat mycket starkt laddat begrepp.

Ett föga uppmärksammat område vad avser mänskliga rättigheter är religionsfriheten. I en nyligen publicerad Sifo-undersökning visades att endast 28 % av de tillfrågade ansåg religiös förföljelse vara ett fullgott skäl för en asylsökande att få stanna i vårt land. Detta indikerar en bristande medvetenhet om religionsfrihetens betydelse för den mänskliga friheten i dess helhet.

Alla ledamöter i denna kammare torde vara medvetna om att rätten att fritt bekänna och utöva sin religion kränks å det grövsta i många länder. Det finns ingen anledning att i detta sammanhang peka ut något enskilt land. Jag vill dock här påpeka vikten av att regeringen uppmärksammar detta problem i sitt internationella arbete med MR-frågor.

Det sägs i bl.a. internationella sammanhang att tiden nu är mogen för att vidga begreppet mänskliga rättigheter så, att det får en fördjupad dimension inom de ekonomiska, sociala och kulturella områdena. Det skulle i så fall också kunna inkludera kvinnans situation i världen, som har berörts tidigare här i dag.

Enligt FN:s barnfond Unicef kan den höga dödlighet och sociala utfrysning som miljontals flickor i framför allt Asien, Afrika och Mellanöstern utsatts för jämföras med apartheid. Jag skulle kunna ge många exempel på hur flickor och kvinnor behandlas ovärdigt sitt människovärde och hur respekten för kvinnan i jämförelse med pojkarnas och männens situation i resp. länder åsidosätts.

Kvinnorna i världen är så utsatta att deras situation, liksom barnens, måste lyftas fram på ett speciellt sätt. Kvinnans situation handlar inte bara om jämställdhet utan också om en djupare dimension i synen på människan, på människovärdet generellt sett och på hur den enskilda människan upplever sitt eget värde och sin integritet. Det måste finnas en balans mellan kvinnors och mäns rättigheter. Det handlar inte enbart om jämställdhet.

Jag anser att Sverige i FN och i andra sammanhang intensivt skall verka för att begreppet mänskliga rättigheter också inbegriper kvinnans situation i världen.

Anf. 93 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att uttrycka mitt missnöje med den debattordning som har introducerats. Jag tycker att den begränsar riksdagsledamöternas möjligheter att tala om de ämnen som ligger dem varmast om hjärtat och att på ett rimligt sätt komma in i debatten när det gäller de olika ämnesområdena.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

Övrigt

Herr talman! Jag tänkte tala något om kvinnors möjligheter i EG. Det förs ju i Sverige en debatt som inte förs någon annanstans än här i Norden, och man hyser farhågor för att förhållandena för svenska kvinnor skulle bli försämrade, eller rent av förfärliga, när man blir medlem i EG.

Man kan fråga sig varför denna debatt har uppkommit – den förs alltså inte ute i Europa. När kvinnor i Europa tillfrågas om deras syn på EG-medlemskapet är alla mycket positivt inställda. De ser EG som en hjälp och ett stöd i deras kamp för bättre villkor på arbetsmarknaden och större jämställdhet.

I Sverige är det framför allt tre områden som tas upp till diskussion: kvinnor och förvärvsarbete, kvinnor i offentlig sektor och jämställdheten.

När man ser på förvärvsfrekvensen i olika länder, kan man inte nöja sig med att säga att förvärvsintensiteten för kvinnor i EG är så eller så hög. Man måste särskilja länderna. I Danmark är förvärvsfrekvensen för kvinnor 78 %, medan den i Grekland ligger på 37 %. I alla länder har dock förvärvsintensiteten bland kvinnor ökat efter medlemskapet. Det är viktigt att ha detta i minnet, och förvärvsfrekvensen stiger hela tiden.

Kvinnornas olika förvärvsintensitet ute i Europa beror på religionens inflytande, på kvinnornas utbildningsnivå, på kulturmönstret i landet och ibland som i Tyskland på fackligt inflytande. Där har lärarfacket bestämt sig för att lärarna inte skall arbeta efter kl. 13.00. Då måste barnen gå hem, och vem skall då ta hand om dem? Det finns alltså många olika anledningar till att förvärvsfrekvensen för kvinnor kan vara olika.

När man ser på vårt kommande inträde i EG visar det sig att det kommande medlemskapet redan nu betyder en ny arbetsmarknad för kvinnor. Plötsligt finns det betydligt större efterfrågan på kvinnor med språkkunskaper. Det är ju kvinnorna i Sverige som har de bästa språkkunskaperna.

I de flesta länder kan man också notera en allmän tillväxt. Om åtminstone en försiktigt beräknad del av Cecchinirapporten – i vilken man räknade med 2–5 miljoner nya jobb – skulle förverkligas, betyder detta omsatt till svenska förhållanden ungefär 150 000 nya jobb. 20 % av dessa skulle rimligen förläggas till tjänstesektorn, som är den sektor där man finner de flesta kvinnorna.

Alla utvecklade marknadsekonomier har en stor tjänstesektor. Skillnaden mellan Sverige och andra industriländer är att en oändligt stor del av vår tjänstesektor finns inom offentlig sektor. Det är bara kommunist- och socialistländer som har liknande förhållanden.

Det finns inga tecken på en minskad efterfrågan på den typ av tjänster där kvinnorna arbetar: vård, omsorg och utbildning. I EG är det naturligtvis inte möjligt att ha så många monopol som vi har när det gäller stat och kommun. Å andra sidan betyder detta fler arbetsgivare för kvinnor, möjlighet att starta eget och också ökade krav på bättre och fler tjänster av den här typen. Sammantaget bör alltså detta gynna kvinnorna och kvinnornas arbetsmarknad.

EG har arbetat fram tre olika jämställdhetsprogram som alla syftar till bättre villkor på arbetsmarknaden, lika tillträde till utbildning och lika sociala rättigheter. EG-ländernas lagstiftning i fråga om jämställdheten är mera skärpt än i Sverige. Vi kommer att bli tvungna att vidta åtgärder för att vår jämställdhetslagstiftning skall komma i nivå med EG:s. Sedan vet vi ju

att lagstiftning är en sak medan verkligheten är en annan. Detta gäller för såväl EG-länderna som Sverige.

Sammanfattningsvis utgör inte EG-medlemskapet på något sätt ett hot mot de svenska kvinnorna och deras jobb. Det verkligt stora hotet uppkommer om vi missköter vår ekonomi, om tillväxten inte kommer i gång. Vi räknar ju alla ändå med att ett medlemskap skall bidra till en förbättrad och en ökad tillväxt, vilket verkligen gynnar kvinnorna på den svenska arbetsmarknaden.

Anf. 94 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Till att börja med tycker jag att vid dessa särskilda stora debatter också någon från regeringen borde ha uthållighet att sitta kvar så länge som det finns talare i kammaren.

Vi måste bli bättre och aktivare, och vi måste anstränga oss ytterligare för att genom och i våra internationella fora – såsom FN, ESK och Europarådet – utveckla konfliktlösningsmodeller där fredliga medel kan användas.

I FN, i ESK och i Europarådet skrivs och utarbetas fortgående konventioner – regler för hur umgänget mellan länder skall gå till, för att utveckla demokratin och för att värna människor och miljö.

Det krävs även – och det har tagits upp av flera talare här i dag – att det finns regler och modeller för att övervaka att länder följer de åtaganden som de har gjort. Det måste också finnas modeller och beredskap för en aktiv konfliktlösning. Att lösa konflikter med väpnat våld är aldrig en framkomlig väg. Det ger aldrig en bestående varaktig fred. Det bakomliggande problemet, konflikten, måste lösas. Frånvaron av krig är inte liktydigt med fred, men det är ett första steg och förutsättningen för att man skall kunna ta itu med konfliktlösningsarbetet.

Svenska män står nu beredda att delta i en fredsbevarande styrka i det sönderfallande Jugoslavien. Det sägs att det är ett riskfyllt uppdrag. Det känns kanske särskilt obehagligt att veta att Sverige har stått för en stor del av Jugoslaviens vapenupprustning.

Jugoslavien var 1989 den tredje största köparen av svenska vapen. Man köpte då vapen från Sverige för 601 milj. kr. Detta är ännu ett exempel på att vapenexport till länder med inre konflikter leder till att militariseringen förvärrar situationen.

Det förflutna kan inte göras ogjort, men man kan och bör dra slutsatser inför framtiden av dessa erfarenheter. De ansträngningar som nu görs för att lösa konflikten i det forna Jugoslavien borde ha gjorts mycket tidigare. ESK hade varit en lämpligare medlare än EG.

I andra delar av Europa, bl.a. i Turkiet och inom OSS, finns också konflikter som måste lösas och som annars riskerar att resultera i stora mänskliga lidanden som väpnat våld alltid innebär.

I Turkiet arbetar olika krafter för att skapa kaos. Konflikten trappas upp för varje dag. Under de senaste månaderna har 35 000 människor tvingats eller valt att fly från sina hem på grund av oroligheterna. Under de senaste två veckorna har 80 nyckelpersoner från oppositionen försvunnit eller hittats mördade. Partisekreteraren från det politiska partiet SHP Oktay Türkmen och en partifunktionär från HEP i Cirt är två av dessa personer.

Prot. 1991/92:70
26 februari 1992

*Utrikespolitisk
debatt*

Övrigt

En väpnad konflikt inom ett land kan handla om att störta och ersätta den centrala makten. När det gäller den kurdiska konflikten i Iran, Irak och Turkiet handlar det om en konflikt mellan staten och nationaliteten. Den kurdiska befrielsekampen strävar inte efter att störta centralmakten utan gäller endast kurdernas egna nationella och mänskliga rättigheter. Den kampen kan beskrivas som en fortsättning på den nationella antikoloniala kampen, en kamp mot de orättvisor som de gamla kolonialmakterna åstadkom genom gjorda gränsdragningar.

Vi kan inte skylla på att vi inte vet hur situationen är för kurderna i Turkiet. Vi visste vad som pågick i Irak. Vi visste hur spänningarna trappades upp i Jugoslavien – ändå sålde vi vapen dit – och vi kan konstatera att riskerna för väpnade konflikter inom OSS ökar. Vi vet detta och vi måste ta initiativ till konfliktlösningar innan konflikten, hatet och låsningarna har nått den nivå som vi nu har bevittnat i Jugoslavien.

Om situationen i Europa skall kunna bli så ljus som många talare i dag anser att den är, då krävs det att vi hittar fungerande konfliktlösningsmodeller för att undvika väpnade konflikter.

Anf. 95 FREDRIK REINFELDT (m):

Herr talman! Det är svårt att vara ung. Det är ingen nyhet i och för sig. Det har alltid varit svårt att vara ung och så är det även i dag. Med det menar jag inte att det är svårt att i egenskap av ung riksdagsman komma in i slutet av en lång debatt. Snarare handlar det om en reflexion som jag gör när jag träffar unga människor som vill diskutera och höra hur vi ser på EG och på ett svenskt EG-medlemskap.

Efter att ha lyssnat på debatten i dag, som var mycket lång och innehållsrik, kan jag förstå att det trots allt rör sig om många berättigade frågor som unga människor har.

Debatten som har förts i dag är en mycket initierad debatt. Den handlar till stor del om hur olika avtal slår och hur Sverige och svenskarna kan komma att påverkas. Men framför allt handlar den mycket om hur det politiska beslutsfattandet skall ske ute i Europa och hur Sverige kan påverka denna beslutsprocess. Det är en markant skillnad jämfört med den bild som man får av Europa när unga människor försöker diskutera EG.

Det är kanske inte så konstigt att politiker diskuterar politiskt beslutsfattande, men å andra sidan är det inte heller märkligt att unga människor inte diskuterar politiskt beslutsfattande och inte heller tycker att det är viktigt. Det blir en skarp kontrast mellan dessa två sätt att tala om EG. Jag tror att det är en av förklaringarna till att unga människor säger att EG-debatten snart måste komma i gång. Det är inte bara unga människor som säger så. Många andra svenskar säger detsamma. Alla de som är politiskt bevandrade anser däremot att debatten har pågått i 20 år och att den varit väldigt hätsk och livlig under de senaste åren. Ständigt återkommer vi emellertid till detta påstående: Det pågår ingen svensk EG-debatt.

Sanningen är väl att det inte pågår någon EG-debatt, som har något större genomslag hos unga människor och hos andra svenskar. Orsaken kan vara att den förs i för tekniska termer och att den blir en diskussion om det poli-

tiska beslutsfattandet och dess former snarare än en beskrivning av vilket slags Europa som Sverige vill tillhöra.

Detta får effekter. När man kommer till skolor och träffar ungdomar som är nyfikna på Europa och dess länder, t.ex. Östeuropa, märker man att nyfikenheten är litet yrvaken. Skolan har ingen lång tradition av att sätta Europa i centrum. Detsamma har gällt även för mig. Andra världsdelar har under lång tid stått i fokus för svensk politik och för den kunskap som förmedlats i skolan. Litet yrvaket betraktar de unga människorna Europa.

Nyfikenheten är inte heller alltid så positiv. Kunskapen om hur Europa ser ut är mycket bristfällig. Unga människor av i dag kallar sig för tåguffargenerationen. De har åkt ut i Europa med ryggsäck och besökt de europeiska storstäderna, men kunskapen om förutsättningarna att bo och leva i Europa är liten.

Detta beror på att svenskar i allmänhet är geografiskt – det behöver man bara titta på en karta för att kunna förstå –, kulturellt och etniskt mycket isolerade uppe i norr, vilket vi har varit under hela 1900-talet. Denna isolering märks mycket tydligt när man stöter på unga människor.

Detta förhållande kan vara en del av förklaringen till de olyckor och de otrevliga våldshandlingar som vi sett på sistone. Det kan också vara en förklaring till att det är svårt med Europadebatten.

Jag menar att de svenska opinionsbildarna har ett stort ansvar i detta sammanhang. Detta gäller t.ex. när man i skolan diskuterar hur kunskapen angående ett ja- eller ett nej-alternativ inför den kommande folkomröstningen skall förmedlas.

Hur går man då till väga i skolan? Jo, man bjuder in en företrädare för ja-sidan och en för nej-sidan. I princip går det till på det sättet i det svenska skolväsendet, precis som om man inte hade någon kunskap om att trots allt sex av sju riksdagspartier i denna kammare i någon mån är för ett svenskt EG-medlemsskap och precis som om man inte kände till att 1991 års val faktiskt gav som resultat att dessa politiska partier, som sade sig företräda ett svenskt EG-medlemsskap i någon form, fick över 90 % av rösterna.

Svenska skolan tror ändå att det räcker att bjuda in en ja- och en nej-företrädare. Det gör, mina vänner, att de många ja-förespråkare som trots allt finns inte kommer till tals, och i och med det kommer inte heller många av de nyanser som är väldigt viktiga i ja-sidans budskap fram.

Detta innebär ett särskilt ansvar för de politiska partierna, som skall beskriva sin vision: vad vi vill göra med ett svenskt EG-medlemsskap.

Medborgarnas Europa står i centrum för moderaterna. För oss moderater är det viktigt att just den enskilda människan skall få komma ut i Europa och möta europeer över gränserna. Politiska beslut skall inte få stå i vägen.

Jag tycker att det är oroväckande att socialdemokraterna, liksom Buchanan i USA som säger "America first", slår fast att Sverige är unikt. Jag ser nämligen stora kopplingar mellan dessa två olika slogans. Det finns en isoleringstendens hos socialdemokraterna, vilken tyder på att de tycker att det är viktigt att de politiska partierna förs närmare varandra. Jag tycker vi fått bevis för detta även här i dag. Jag tycker också att detta verkar ligga bakom socialdemokraternas uttryckssätt "den socialdemokratiska gemenskapen".

Mot detta ställer moderaterna Medborgarnas Europa. Det handlar inte

enbart om ett politiskt projekt, utan om ett projekt i syfte att föra människor närmare varandra. Det är därför vi skall gå med i EG.

Anf. 96 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Det är i dag när det gäller Etiopien en historisk dag. Aktionerna för politiska fångar i Etiopien har för en liten stund sedan upplösts i medvetande om att det inte längre finns några politiska fångar i nationen Etiopien.

Låt mig börja från början. Aktionen, som har arbetat mycket tyst under många år, bildades 1976. Det var länsläkaren i Karlstad Arnt Meyer-Lie och Christopher Toll som hade uppmärksammat en artikel av en man vid namn Ehrenstråle om hur framför allt kvinnliga fångar, tillhörande både ämbetsmannakåren och den gamla kejsrerliga familjen, hade satts i fängelse och hur svårt de hade det.

Väldigt snart utökade Aktionen sin verksamhet även till att gälla manliga fångar. Naturligtvis ville vi verka för alla politiska fångar. Och vi behövde inte sakna arbete.

Den etiopiska diktaturen under Mengistu gjorde sig skyldig till våldsamma kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Vem som helst kunde ringa ett telefonsamtal och anklaga någon för antirevolutionär verksamhet, vilket ledde till att denna person togs om hand. Ofta överlevde denna person inte nästa morgon.

En grupp fångar utsattes för psykisk tortyr genom att någon varje måndag gick in till fångarna och plockade ut en och sade: Ta med dig din filt. Du behöver den inte längre. Efter en stund hördes skott från fängelsegården.

Detta fortsatte vecka efter vecka, och fångarna undrade vem som skulle vara nästa offer.

Vi har, som jag sade, arbetat i det tysta och försökt skaffa medel för att hjälpa dessa fångar med livsmedel, mediciner, förbandsmaterial och böcker, eftersom fångarnas barn fick följa med in i fängelserna och därför inte fick tillgång till någon skola.

Vi samarbetade med Amnesty International, som först satte oss på spåret, med Röda korset, med andra hjälporganisationer, med Johanniterorden och med olika församlingar i Sverige.

I Etiopien hade vi modiga människor som tog emot hjälpen och som många gånger med fara för sina egna liv spridde den till dem som behövde den bäst.

Aktionen har arbetat helt oegennyttigt. De som har rest för vår räkning till Etiopien har betalt alla sina resor själva. Alla pengar har gått till fångarna.

Vi har besökt ambassadörer. Vi har skickat folk till Etiopien, och vi har gjort uppvaktningar. Den sista ambassadören för denna regim besökte vi den 13 maj förra året. Han var då mycket missnöjd med svensk press, som inte talade om hur bra det var i Etiopien och vilka vänskapliga förbindelser man hade med Sverige. Efter cirka en vecka föll regimen, och han försvann till USA.

Vi har nu funnit att alla politiska fångar har kommit ut ur fängelserna. Och vi är oerhört tacksamma för det. Det är ett historiskt tillfälle. Jag tror att det är historiskt att man kan lägga ned en sådan aktionsgrupp i, skulle jag vilja

säga, förvissningen om att vi som arbetar för den inte behövs mer. Men naturligtvis är vi redo att gripa oss an arbetet igen om så skulle behövas. Men vi hoppas och tror att vår verksamhet på detta område i Etiopien är avslutad.

Däremot är naturligtvis inte biståndsgivningen till de frigivna fångarna och till deras familjer, till framför allt ungdomen och barnen, avslutad. Men det anser vi hör till det normala bistånd som utgår från Sverige och som har varit en tradition under så många år tillbaka. Vi har ju haft förbindelser med Etiopien sedan decennier tillbaka.

Herr talman! Det känns väldigt fint att kunna säga att det i dag inte finns några politiska fångar i Etiopien.

Anf. 97 BIRGITTA WISTRAND (m):

Herr talman! När den svenska räntan chockhöjdes i december förra året angav riksbankschefen att omvärldens bristande kunskap om Sverige var ett av skälen till höjningen. Utländska banker och investerare var helt enkelt osäkra på vad Sverige stod för och vad dess finanspolitik gick ut på. Därför är det viktigt att statsministern och andra ministrar reser runt i världen på regelrätta "roadshows" och presenterar det nya Sverige, det nya svenska tänkandet och det nya svenska näringslivet. Redan nu märks ett nyfött intresse ute i världen för åtminstone statsministern, och jag hoppas att det åtminstone på sikt skall gälla även Sverige.

Detta växande intresse behöver följas upp med användbar och intresseväckande information om Sverige som ett land att besöka, investera i, studera i och göra affärer med.

Man kan undra vem som skall ge sådan information. I första hand är det faktiskt vi svenskar här hemma och utomlands som skapar bilden av vårt land. De svenskar som arbetar utomlands är naturligtvis särskilt betydelsefulla. Turister och andra som besöker Sverige kan också bli våra framtida ambassadörer – nota bene om de har fått ett gott intryck av och ett gott bemötande i Sverige.

Men alltför få vet tillräckligt om Sverige för att kunna svara på frågor från intresserade utlänningar. Därför är det viktigt att vi lär oss mer om Sverige och att vi på det sättet kan lära andra mer om Sverige.

Informationen och identiteten var emellertid frågor som sattes på undantag av den förra regeringen. Därför är det glädjande att den nya regeringen fattar beslut om att öka anslagen till information. Men det som oroar mig är att så mycket pengar skall ges till Svenska institutet.

Svenska institutet har varit föremål för många utredningar under åren. Och alla utredningar har slutat på ungefär samma sätt, nämligen att man önskar mer samarbete, mer samverkan, en integrerad Sverigebild och en mer professionell informationsverksamhet.

Därför känns det litet oroande då näringsministern i sin proposition om exportrådet talar om mer samarbete mellan exportrådet och Svenska institutet, något som man alltså har talat om i 20 år utan att man har kunnat åstadkomma detta.

Vid ett tillfälle gav den förra regeringen t.o.m. 30 milj.kr. extra för att en samverkan skulle åstadkommas. Men nästa utredning kunde bara konstatera att någon samverkan inte hade kommit till stånd. Därför ser jag med

oro på en utveckling där Svenska institutet på nytt skall få samma uppdrag. Jag tror inte att det är Per Westerbergs mening att ge samma gamla signaler. Därför skulle jag vilja diskutera hur en sådan framtida samverkan om information utomlands skulle kunna se ut.

Vi behöver närma oss Europa – det talar alla om. Därför skulle vi behöva satsa på Europa och på informationen om Sverige i Europa. Vi tror ju ofta att Sverige är känt utomlands. Men utredning efter utredning visar att så inte är fallet. Men kunskapen om Sverige växlar oerhört mellan olika länder. Man kan t.o.m. se att kunskapen om Sverige växlar i ett land som Tyskland, där man i den norra delen av landet naturligtvis vet mer om Sverige än vad man vet i den södra delen. Därför kan vi alltså inte tänka oss att informera om Sverige på samma sätt i hela Europa, utan varje land kräver sin information. Därför kan vi inte, som många gör, tala om att vi skall informera om Sverige inför EG, utan vi får ta varje land och varje språk för sig.

På samma sätt behöver vi också hitta ett varumärke för Sverige. I dag använder man olika varumärken i olika länder. Men jag tror inte att det finns något företag som skulle våga ha olika varumärken på varje marknad, utan varumärket är något som man laddar, något som man är rädd om och något som man försöker slå fast och introducera.

Därför tror jag att det är viktigt att den nya regeringen tar på sig uppgiften att hitta ett varumärke för det nya Sverige.

Även om många skulle önska att Svenska institutet skulle få en ny instruktion, en ny styrelse och en ny organisation, tror jag att det vore viktigare att regeringen gav besked om informationens syfte och omfattning, att den talade om att Sverige befinner sig i en internationell värld och att positiv information om Sverige är betydelsefull. Därefter kan det vara dags att tala om vilka (eller vilket) organ som skall ha uppgiften att utföra detta betydelsefulla arbete. Därefter kan man tala om styrelse och organisation. Det tar lång tid att bygga upp kunskapen om ett land, och därför brådskar det.

Den utrikespolitiska debatten var härmed avslutad.

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1991/92:75 till utbildningsutskottet

1991/92:87 till socialförsäkringsutskottet

1991/92:94 till utbildningsutskottet

1991/92:97 till näringsutskottet

1991/92:99 avsnitt 7.1 till försvarsutskottet i övrigt till näringsutskottet

1991/92:101 och 102 till försvarsutskottet

1991/92:124 till arbetsmarknadsutskottet

1991/92:149 till socialförsäkringsutskottet

Beslut om samlad votering

Prot. 1991/92:70

26 februari 1992

Beträffande de på föredragningslistan upptagna ärendena, konstitutionsutskottets betänkanden KU23 och KU24, skatteutskottets betänkanden SkU14 och SkU15, justitieutskottets betänkande JuU9, försvarsutskottets betänkanden FöU7 och FöU8 samt socialförsäkringsutskottets betänkande SfU7, beslöt kammaren på förslag av förste vice talmannen att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i alla dessa ärenden avslutats.

6 § Sekretess inom rättsväsendets informationssystem

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU23 Sekretess inom rättsväsendets informationssystem (prop. 1991/92:73).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 13 §.)

7 § Vissa riksdagsfrågor

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:24 Vissa riksdagsfrågor.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 13 §.)

8 § Ändringar i uppbördslagens regler om överföring av skatt till främmande stat

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU14 Ändringar i uppbördslagens regler om överföring av skatt till främmande stat (prop. 1991/92:82).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 13 §.)

9 § Förtidsåterbetalning av preliminär skatt

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU15 Förtidsåterbetalning av premilinär skatt.

10 § Regional ledningsorganisation inom polisen

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1991/92:JuU9 Regional ledningsorganisation inom polisen (prop.
1991/92:52).

Anf. 98 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Inledningsvis måste jag få kommentera en liten kuriositet i den här debatten, nämligen att jag och min utskottsordförande Britta Bjelle båda är bosatta i Luleå, Norrbotten. Vi står nu här i kammaren och skall debattera lokaliseringen av länspolismästaren i Östergötlands län. Detta manar väl till en liten eftertanke om hur långt ifrån dem det berör i den här frågan som besluten fattas. Låt vara att vi båda är befriade från lokalpatriotismen i Östergötland.

Men icke desto mindre är det i justitieutskottet som hela saken i praktiken avgörs. Rent logiskt och förnuftsmässigt är riksdagen inte rätt forum för denna fråga. Det här är en länsfråga, dvs. en fråga för de inblandade parterna i Östergötland. Detta har ju det övervägande antalet av de regionala och samverkande myndigheterna uttalat sig om i sina remissvar. De har redogjort och väl motiverat var, utifrån sin verksamhet, de tycker att länspolismästaren skall vara verksam, detta för att fortsätta sin samverkan med den regionale polischefen såsom det hittills skett. De regionala myndigheterna är lokaliserade till Linköping.

Det finns en liten möjlighet att ledamöterna här i kammaren förstår att man riskerar att fatta ett centralt beslut över huvudet på dem det berör, att man helt enkelt kör över de inblandades uppfattning i frågan. Därmed går riksdagen helt emot de fundamentala skäl som anförs i denna proposition. Att inte bevilja de önskemål som man har i Östergötland i denna fråga är att gå tvärsen mot de intentioner som givits av riksdagen vad gäller decentralisering och självbestämmande i regionala frågor.

Jag skall strax redogöra för detaljerna, men först några andra saker.

I diskussionerna i utskottet framhölls att den motivering som regeringen angivit var något svag vad gäller lokaliseringen av länspolismästaren till Linköping på bekostnad av Norrköping. Den sistnämnda polismyndigheten är något större med antalet polistjänster som utgångspunkt. Därför tillkom den hearing som skulle räta ut en del frågetecken. Fast egentligen var det väl ingen av ledamöterna i utskottet som väntat sig något annat än att resp. polismästare skulle förorda sin stad som den mest lämpliga orten för lokaliseringen.

Nu är det kanske inte alltid som en hearing ger de rätta svaren. Det finns ständigt en risk att man gör subjektiva bedömningar som förtar objektiviteten i beslutet.

Ibland känns det dock befriande att vara självständig och fatta egna beslut

utan att behöva komma fram till bästa möjliga kompromiss – i det här fallet, vågar jag påstå, sämsta möjliga kompromiss. I den här frågan överlade socialdemokraterna för sig och regeringspartierna för sig. Därefter redogjorde man för resultatet inför utskottsordföranden. Beslutet var förankrat i två motioner från Norrköpings riksdagsledamöter, en motion från moderaterna, folkpartiet och kristdemokraterna samt en motion från socialdemokraterna.

I sina motioner hade man mycket ambitiöst framfört de argument som polisstyrelsen i Norrköping haft vänligheten att sända till hemadressen hos oss ledamöter i utskottet. Det sistnämnda var mycket omtänksamt, om än litet bestickande, enligt min uppfattning. Men ändamålet helgar väl medlen. Det är väl detta som kallas bypolitik. Själv är jag så oerfaren i dessa sammanhang – jag har ju faktiskt bara fem månaders erfarenhet av rikspolitik – att andra får avgöra skillnaden i det här fallet.

Nåväl, under tiden som turerna mellan de olika partierna inom utskottet pågick hade jag en enskild överläggning med mig själv ute i korridoren, fri ifrån argument som kunde störa objektiviteten. Så när min fru ordförande talade om att utskottet förordat Norrköping, kunde jag bara lakoniskt meddela min reservation.

Min enskilda överläggning i korridoren hade visserligen varit mycket kort, men jag hade ju ändå hela regeringens argument i ryggen för mitt ställningstagande. Jag stödde regeringens förslag. Varför inte regeringspartierna gjorde detta är en gåta – det är deras interna problematik – men jag kände mig faktiskt ändå litet uppbackad och ansåg mig ha ordentligt på fötterna i sammanhanget.

Det var ju inte bara regeringens stöd som jag hade. Det föredragande statsrådet Gun Hellsvik hade till stöd för sin argumentation en rad remissinstanser med länsstyrelsen i spetsen. Låt vara att det fanns två reservationer mot länsstyrelsens beslut, men majoriteten förordade Linköping.

I motionerna anges helt korrekt styrkeförhållandena mellan de båda polismyndigheterna vara 302 polistjänster i Norrköping mot 249 i Linköping. Den regionala polisledningen finns som framgått i Linköping, och i regeringens proposition anförts att skillnaden inte är så stor att den motiverar en omlokalisering.

På slutraderna i utskottets betänkande anförts att utskottet inte kan ”med hänsyn till skillnaderna i storleksförhållandena mellan de aktuella distrikten, finna några vägande skäl att beträffande Östergötlands län frångå principen om lokalisering av länspolismästaren till det största polisdistriktet i länet. Länspolismästaren i Östergötlands län bör således placeras i Norrköping.”

Denna formulering är tyvärr helt missvisande. Det är att helt vända begreppen upp och ner. I den här frågan talar alla vägande skäl för Linköping.

Här kommer en uppräknig av dem som förordat Linköping. Det är först regeringen i sin proposition och därutöver länsstyrelsen i Östergötland, polismyndigheterna i Mjölby, Motala och Linköping liksom Svenska Polisförbundets länsavdelning, Svenska Polisförbundet och Föreningen Sveriges polischefer.

Vidare har följande remissinstanser förordat Linköping: överåklagaren, länskronodirektören, länskattechefen och försvarsområdesbefälhavaren, s.k. samverkande myndigheter. Förutom dessa har länspolismästaren sam-

verkansbehov med följande regionala organ: landstinget med dess ambulanstjänstledning, universitetssjukhuset, statens kriminaltekniska laboratorium (SKL), väg- och trafikinstitutet (VTI) och försvarsområdesstaben, alla dessa med säte i Linköping. Ytterligare en instans, som ingen annan tänkt på, men som jag tycker är ytterligare ett samverkansorgan nog så viktigt att föra fram, är Linköpings stift, vars biskop Martin Lönnebo jag har samtalat med nu på morgonen. Även han förordade Linköping.

Härtill kan framhållas att både Linköping och Norrköping tillhör de s.k. grupp II-distrikten. Vid sidan av de tre största polisdistrikten ingår Linköping och Norrköping i en grupp av åtta distrikt med fullt utbyggd ledningsorganisation. Även polisens länssambandscentral finns i Linköping.

Vidare bedriver polismyndigheten i Linköping sedan länge regional verksamhet, medan Norrköping enbart verkar inom sitt distrikt. Dessutom finns följande regionala funktioner: trafikavdelning, narkotikarotet, kriminalteknisk rotel samt ekonomisk rotel. Den sistnämnda är verksam över hela länet, även i Norrköping. När den s.k. ekoroteln tillskapades på 1980-talet var det förresten föremål för riksdagsdebatt, och då placerades denna enhet i Linköping, av den anledningen att den har att samverka med länskatte- och regionåklagarmyndigheten i Linköping.

En brist i propositionen är att inte någon ekonomisk kalkyl medtagits, möjligen därför att samlokaliseringen med länsstyrelsen är ekonomiskt fördelaktig i sig. Jag skall dock försöka att redogöra för vilket ekonomiskt slöseri en omlokalisering till Norrköping skulle innebära.

I Linköpings nya polishus finns lokaler lediga och inflyttningsklara för länspolismästaren och dennes ledningsorganisation. Inför en omlokalisering till Norrköping diskuteras för närvarande att bygga på en våning till på polishuset eller att slå ut några väggar och göra en tillbyggnad för länspolismästaren och dennes närmaste medarbetare.

Eftersom länspolismästaren skall ha den operativa ledningen finns behovet att flytta över länssambandscentralen till Norrköping, om det nu trots allt beslutas enligt utskottsbetänkandet. Det skulle innebära en kostnadsfördyring.

All samverkan försvåras för den regionala polistjänsten, varför resor och restid från annan ort föranleder icke oväsentliga kostnader och fördyringar. Som insider i dessa sammanhang, dvs. polis, bedömer jag att risken för framtida personalomflyttningar är stor. Hittills har jag inte träffat någon polismästare som i längden skulle acceptera att ha sin personal, dvs. de regionala befattningshavarna, på en annan ort. Låt vara att det endast är fyra mil emellan städerna.

Förutom redogjorda argument talar allt för att betydande ekonomiska medel kommer att behöva tillföras, och därför är det inte ekonomiskt försvarbart att genomföra en lokalisering av länspolismästaren till Norrköping. Det handlar helt enkelt om en icke oväsentlig fördyring av en statlig verksamhet om man placerar länspolismästaren på annan ort än länsstyrelsen.

En lokalisering till Norrköping är helt enkelt slöseri med pengar, dessutom i ett läge när alla polismyndigheter ute i landet har det ekonomiskt kärtvt.

Under den allmänna motionstiden har tre socialdemokrater från Linköping givit sitt stöd för propositionen, och det tackar jag för.

Skulle nu kammarens ledamöter rösta enligt utskottets betänkande kommer så småningom ett annat ärende att behandlas i utskottet, nämligen en ökning av anslaget till polisen på grund av omlokaliseringen. Utskottets betänkande i den frågan behöver inte debatteras i kammaren, eftersom jag kommer att avstå från ställningstagande i denna fråga. Därmed kan betänkandet avgöras utan omröstning.

Mot bakgrund av vad jag sagt vädjar jag till kammarens ledamöter att i den här frågan trycka på rätt knapp. Ett bifall till min uppfattning i denna fråga har dessutom, kan man säga, biskop Martin Lönnebos välsignelse. Jag tror inte att han därtill känt sig nödd och tvungen.

Som stöd för regeringens proposition 1991/92:52 yrkar jag bifall till min reservation och avslag på utskottets hemställan.

Anf. 99 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Vi skall nu, som redan har framkommit, behandla den regionala ledningsorganisationen inom polisen. Denna fråga har varit föremål för överväganden ända sedan 1975. Den ena utredningen efter den andra har diskuterat saken, och lösningen har blivit en successiv övergång till det som kallas länspolismästarmodellen.

I dag är länsstyrelsen högsta polisorgan i länet. För närvarande finns två olika organisationsmodeller för ledning av polisverksamheten på regional nivå. Den ena är länspolischefensmodellen, som infördes 1965 i samband med förstatligandet av polisen. Den andra är länspolismästarmodellen, som första gången infördes 1984 och i dag är genomförd i åtta län.

I samband med förstatligandet 1965 tilldelades länspolischefen långtgående befogenheter i fråga om polisledningen i länet. Utvecklingen har emellertid visat att länspolischefen inte kunnat fungera på det sätt som det var tänkt. Avståndet mellan länspolischefens dagliga verksamhet och polisdistriktets verksamhet har helt enkelt blivit för långt.

Detta problem togs upp till behandling i 1975 års polisutredning. Som lösning på problemen föreslog polisutredningen att länspolischefen tillfälligt skulle kunna överta den direkta ledningen av enheternas arbete när särskilda förhållanden påkallade det och alltså inte behöva ha polischeferna som mellaninstans.

För Stockholms del var det emellertid nödvändigt med en omedelbar förändring av verksamheten, och därför föreslog utredningen att något som den kallade länspolismästarmodellen skulle införas där. Länspolismästarmodellen innebar att länspolischefen skulle förena sin befattning på regional nivå med chefskapet för det största polisdistriktet inom länet. Fördelen med den modellen var att den regionala chefen fick faktiska möjligheter att som regionalchef fullfölja operativa funktioner. Att länspolismästaren i normalfallet skulle kunna förfoga över merparten av regionens polisresurser skulle också stärka länspolismästarens ställning i samverkansfunktionen. Ytterligare fördelar är att den regionala polischefen tar del i den dagliga polisverksamheten, vilket ger honom som person en stark ställning och dessutom är bra för verksamheten. Till det kommer att kontakt och beslutsvägar mellan den regionala chefen och den lokala organisationen blir kortare.

Polisutredningens förslag ledde så småningom till att riksdagen beslutade

att den 1 oktober 1984 införa länspolismästarmodellen i Stockholms län, Göteborgs och Bohus län samt Jämtlands län. Efter fler beredningar och överväganden infördes länspolismästarmodellen den 1 juli 1987 i ytterligare fem län, och vi är nu efter ännu fler beredningar och utvärderingar framme vid ett förslag om att införa länspolismästarmodellen i hela landet. De utvärderingar som gjorts av länspolismästarmodellen visar entydigt att såväl sakliga som ekonomiska skäl talar för att införa länspolismästarmodellen i hela landet.

Principen skall vara att länspolismästaren placeras som chef för det största polisdistriktet i länet, även om inte polisdistriktet omfattar residensstaden. I de län där länspolismästarmodellen redan har införts har denna princip varit vägledande. Men man måste här erkänna att det kanske inte har varit så svårt att genomföra detta, eftersom den största staden i polisdistriktet har varit residensstaden.

Av det betänkande vi nu behandlar framgår det att den regionala polisledningen i flera fall måste omlokaliseras från residensstaden till den stad som är den största i polisdistriktet. Det har också utom i ett enda fall föreslagits i propositionen, nämligen i Östergötland. Regeringen har i propositionen sagt att det är angeläget att länspolismästaren är chef för det största polisdistriktet i länet. Trots det har man i ett enda fall i hela landet avvikit från den principen.

Vidare står det i propositionen att det endast är om särskilda skäl talar emot en sådan lösning som annat beslut skall fattas. Regeringen har i propositionen inte återopat några sådana särskilda skäl, utan anser att avsteg från principen att länspolismästaren skall vara chef för största polisdistriktet kan göras i Östergötland. Skillnaden mellan Norrköping och Linköping är inte så stor att det motiverar en omlokalisering av polisledningen som nu finns i Linköping.

En majoritet i utskottet har funnit att det inte finns några särskilda skäl som talar för att principen om att länspolismästaren skall placeras i det största polisdistriktet skall frångås.

Vid en jämförelse mellan Norrköping och Linköping har framkommit, att i Norrköpings polisdistrikt finns 302 polistjänster och 105 administrativa tjänster. I Linköping finns, precis som har framkommit tidigare, 249 polistjänster och 79 administrativa tjänster. Norrköping är ur den synvinkeln ca 20 % större än Linköping. När det gäller tilldelade medel har Norrköping fått 18 milj.kr. medan Linköping har fått 14 milj.kr. i administrativa medel.

Ett av skälen till att avveckla länspolischefsmodellen var att man måste ge den regionala chefen större tyngd och möjlighet att omedelbart förfoga över den största polisstyrkan i länet. Mot den bakgrunden anser vi att det är ganska klart att länspolismästaren skall placeras i Norrköping. Det som talar för Linköping är länsstyrelsens och de andra regionala myndigheternas placering i Linköping.

Men alltsedan 1975, när länspolismästarmodellen började diskuteras, har just dessa synpunkter vägt förhållandevis lätt mot skälet att länspolismästaren skall ha det operativa ansvaret för största polisstyrkan. Det står t.o.m. i propositionen att kontakten med andra regionala organ väl kan upprätthållas med telefon och andra telekommunikationer. Ett annat mått på ett polis-

distrikt är den verksamhet som bedrivs inom myndigheten. Enligt aktuell statistik framgår att 45–50 % av ärendena inom länet handläggs vid myndigheten i Norrköping. Som exempel kan nämnas att av det totala antalet brott som begås i Östergötland begås 48 % i Norrköping och 33 % i Linköping. Av antalet gripanden och omhändertaganden i länet sker 50 % i Norrköping och 28 % i Linköping. Man kan konstatera att den redovisade statistiken visar att polisverksamheten i Norrköping utsätts för hårdare tryck än verksamheten i Linköping. Vidare kan man också konstatera att länets enda häkte finns i anslutning till polishuset i Norrköping.

Norrköping är alltså den resurs- och verksamhetsmässigt största myndigheten i länet, och därför har vi i justitieutskottet kommit fram till att länspolismästaren skall placeras i Norrköping. Skäl för en annan ordning har redovisats. Men vi anser inte att de varit tillräckligt tunga för att avvika från huvudprincipen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på reservationen.

Anf. 100 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Det här är ett beslut där sakfrågorna inte överväger. Ordföranden i utskottet säger att det visserligen är riktigt att brottsligheten är större i Norrköping. Men det är väl litet naivt att tro att en länspolismästare skall kunna göra så mycket åt den saken bara för att han flyttar dit.

Det står mycket i dessa betänkanden. I det här står det att vid en bedömning av denna fråga bör särskild vikt fästas vid att länspolismästaren omedelbart förfogar över resurser – men det står inte de största resurserna – med vars hjälp en effektiv regional verksamhet kan utövas.

Den regionala verksamheten utövas redan i Linköping. 25 årsarbetskrafter utgör regional verksamhet. Det är endast 5 i Norrköping. Det finns en väl fungerande regional funktion i Linköping. Dessutom fanns det inte en ekonomisk bedömning i propositionen, och det var olyckligt. Det kommer att bli stora kostnadsökningar för att genomföra en flyttning från Linköping. Där finns ett färdigt polishus för länspolismästaren och hans organisation att flytta in i. Det finns inte i Norrköping.

Som jag sade i mitt inledningsanförande kommer sambandscentralen förmodligen att behöva flyttas och även andra regionala resurser. Det är fråga om en förflyttning av personal som inte är acceptabel.

Samtliga samverkande organ i Östergötland är överens. Det är märkligt att utskottet sedan kan göra en annan bedömning. Det är en bedömning som går mot den bedömning regeringen och departementet har gjort.

Anf. 101 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! Man konstaterade att problemet efter 1965 var att länspolischefen inte kunde fungera på det sätt som var tänkt. Alltså har det så småningom vuxit fram en annan modell vid namn länspolismästarmodellen. Den regionala chefen skall också vara chef för det största distriktet. Principen med det största distriktet har genomförts i hela landet utom på ett enda ställe, nämligen Östergötland.

Skälet till att detta inte har genomförts i just Östergötland har varit att

skillnaderna inte skulle vara så stora. I grunden är polisdistriktet i Norrköping större och mer kraftfullt. Där finns fler poliser och betydligt fler administrativa tjänster. Det anslås mer administrativa medel utöver antalet tjänster. Därtill kommer att där råder en betydligt större brottslighet. Hela det distriktet är ur polisiär synpunkt tyngre, mer svårhanterligt men också det mest resursstarka distriktet.

Att i det läget avvika från modellen därför att andra regionala myndigheter tycker att det är bra att ha länspolismästaren i samma stad som de själva befinner sig i kan jag förstå. Men det har litet att göra med den regionala chefens placering.

I propositionen står det på flera ställen att t.ex. samtalen med biskopen sker inte oftare än att de samtalen kan ske per telefon. De gånger de skall besöka varandra, kanske vart tredje år, kan de resa fyra mil.

Länspolismästaren har betydligt mer att göra med sin egen polisorganisation än med t.ex. några av de andra regionala myndigheterna. De flesta samtal som sker med regionala myndigheter sker ändå via telefon. När det är aktuellt går det att träffas när det är bara fyra mils avstånd.

Jag tycker inte att skälen väger särskilt tungt när det gäller andra regionala myndigheters synpunkter. Däremot har det en stor betydelse hur många brott som begås och vilken polisstyrka och administrativ personal som länspolismästaren har att hantera.

Anf. 102 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Jag håller med om att frågan om biskopen var en kuriositet.

Poängen här är att länspolismästaren skall förfoga över de största resurserna.

Det står fortfarande i betänkandet att särskild vikt bör läggas vid att förfoga över resurser och en effektiv regional verksamhet.

Om länspolismästaren flyttas över till Norrköping, får han, precis som nuvarande länspolischef, bara indirekt befäl över den regionala verksamheten. Där är skillnaden. Stannar han kvar i Linköping får han direkt kontakt med den regionala verksamhet som har pågått i Linköping och i Östergötland under ett antal år. Jag tycker att det är vägande skäl.

Anf. 103 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! K G Sjödin och jag gör olika bedömningar. Men jag kan inte komma ifrån det faktum att även länspolismästarens ställning i ett län avgörs litet grand av hur stor polisorganisation som han faktiskt har operativ ledning över. Om det händer något exceptionellt i ett län, är det angeläget att han förfogar över den största polisstyrkan. Det här har påpekats ända sedan 1975. Därför har vi i utskottet kommit fram till att vi tycker att den lösning vi föreslår är den riktiga.

Förste vice talmannen anmälde att Karl Gustaf Sjödin anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 104 INGVAR BJÖRK (s):

Herr talman! I proposition 1991/92:52, som regeringen lämnat till riksdagen för beslut, tar regeringen upp den regionala ledningsorganisationen för

polisen. Det gäller frågan om hur den s.k. länspolismästarmodellen skall tillämpas. Till justitieutskottet, som har handlagt ärendet, har en motion väckts av Berit Löfstedt, Sonia Karlsson och mig. Vi förordar att Östergötland skall få en länspolismästare med placering i Linköping. I justitieutskottets betänkande 1991/92:JuU9 – som vi nu skall fatta beslut om – har majoriteten i utskottet i stället för Linköping som huvudort valt Norrköping.

Justitieutskottets majoritet har tydligen gått på linjen att Norrköping har en större polisstyrka än vad Linköping har, och det har varit avgörande för dem. Faktum är att båda orterna har väl utvecklade polisorganisationer. Norrköping har 302 poliser, medan Linköping har 249 poliser. Båda distrikten har alltså bärkraftiga resurser och en väl fungerande ledningsorganisation.

Det finns emellertid en annan omständighet som vi motionärer ser som ett avgörande skäl till att länspolismästaren borde placeras i Linköping. Andra regionala organ har sitt säte i Linköping. Dessa myndigheter samarbetar i många avseenden med den regionala polischefen.

I Linköping finns länsstyrelsen, skattemyndigheten, kronofogdemyndigheten, försvarsområdesbefälhavaren, landstinget, universitetssjukhuset, universitet, väg- och trafikinstitutet och statens kriminaltekniska laboratorium.

Vad säger dessa myndigheter? Jo, de förordar Linköping som huvudort för polisen. Vad säger då huvudorganisationerna för polisen? Jo, såväl Svenska Polisförbundet som Föreningen Sveriges polischefer uttalar sig för att huvudorten för polisen bör ligga i Linköping. Det är dessa skäl som har gjort att vi motionärer förordar Linköping, och det är väl dessa skäl som gjort att även regeringen valt Linköping framför Norrköping.

Beträffande regional polisverksamhet, har det kommit till min kännedom att sådan bedrivs i både Linköping och Norrköping. I Linköping är ca 25 poliser engagerade i denna verksamhet, medan Norrköping har 5 poliser som sysselsätts med regional verksamhet. Linköpings geografiska läge – mitt i Östergötland – talar också för att ledningen för den regionala verksamheten bör vara i Linköping. Vi i Linköping är också oroliga för att den ekorotel som finns där skall flyttas eller splittras om ledningen lokaliseras till Norrköping.

Herr talman! Jag yrkar enligt min motion att riksdagen beslutar att lokalisera länspolismästaren i Östergötland till Linköping.

Anf. 105 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! Jag har redan bemött en del av de synpunkter som nu framfördes. Det gäller bl.a. att de regionala myndigheterna inte väger så tungt i det arbete som länspolismästaren har att utföra dagligen.

En sak är viktig att konstatera när man talar om detta beslut. Det är ett beslut för framtiden. Här finns ett stort polisdistrikt med mycket administrativ personal. Distriktet behöver uppenbarligen resursförstärkningar, därför att en stor del av brotten i Östergötland begås inom Norrköpings polisdistrikt. Vi tycker att det inför framtiden är angeläget att länspolismästaren placeras där den största verksamheten och de största resurserna finns.

Det har också varit en vägledande princip för regeringen när man har fat-

tat beslut om de andra länen. Oavsett om länspolischefen har varit placerad i residensstaden har man flyttat länspolismästaren till den största staden i det polisdistrikt som varit det största. Det har inte funnits tillräckligt starka skäl för avvikelsen i fråga om Östergötland.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 13 §.)

11 § Vissa ändringar i räddningstjänstlagen

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1991/92:FöU7 Vissa ändringar i räddningstjänstlagen (prop. 1991/92:70).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 13 §.)

12 § Beredskapsbudget för totalförsvarets civila del

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1991/92:FöU8 Beredskapsbudget för totalförsvarets civila del (prop. 1991/92:100 delvis).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 13 §.)

13 § Huvudmannaskapet för sjukreseadministrationen

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1991/92:SfU7 Huvudmannaskapet för sjukreseadministration (skr. 1991/92:74).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Företogs till avgörande konstitutionsutskottets betänkanden 1991/92:KU23 och KU24, skatteutskottets betänkanden 1991/92:SkU14 och SkU15, justitieutskottets betänkande 1991/92:JuU9, försvarsutskottets betänkanden 1991/92:FöU7 och FöU8 samt socialförsäkringsutskottets betänkande 1991/92:SfU7.

Konstitutionsutskottets betänkande KU24

Mom. 1 (huvudbestämmelser i riksdagsordningen)

Förste vice talmannen förklarade att ändringar i huvudbestämmelser i riksdagsordningen föreslogs i detta moment. Av ändringsförslaget framgick att ändringarna önskades genomförda med ett enda beslut. För bifall härtill krävdes att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter förenade sig om beslutet. Beslut skulle fattas genom omröstning med omedelbar rösträkning.

Utskottets hemställan bifölles med 303 röster mot 0 för avslag, dvs. utskottets hemställan hade bifallits av minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölles

Skatteutskottets betänkande SkU14

Utskottets hemställan bifölles.

Skatteutskottets betänkande SkU15

Utskottets hemställan bifölles.

Justitieutskottets betänkande JuU9

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2 (lokalisering av länspolismästarna)

Utskottets hemställan bifölles med 270 röster mot 24 för reservationen av Karl Gustaf Sjödin. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Försvarsutskottets betänkande FöU7

Utskottets hemställan bifölles.

Försvarsutskottets betänkande FöU8

Utskottets hemställan bifölles.

Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU7

Utskottets hemställan bifölles.

14 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställts

den 25 februari

1991/92:117 av *Barbro Westerholm* (fp) till utbildningsministern om sammansättningen av organisationskommittén för avveckling av UHÄ m.m.:

I proposition 1991/92:76 föreslås att universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) skall läggas ner och ersättas med en servicemyndighet för högskolan m.m. Enligt departementsprotokoll daterat 1992/01/22 (Dnr 226/92) har en omorganisationskommitté tillsatts som enligt propositionen skall förbereda avvecklingen av UHÄ och tillskapandet av den nya myndigheten.

I kommittén ingår åtta män och ingen kvinna! Detta trots att regering och riksdag sedan slutet av 1970-talet ställt starka och berättigade krav på en jämställd fördelning mellan kvinnor och män när det gäller tjänster och representation i olika organ. I direktiven till årets anslagsframställning för universitet och högskolor lyfts jämställdhetsarbetet fram särskilt. I anslagsframställningen skall det aktiva jämställdhetsarbetet redovisas särskilt liksom planerna för framtiden.

Regeringen borde vara en förebild i jämställdhetsarbetet. Inte minst inom utbildningsområdet är det viktigt att den framtida verksamheten utformas utifrån såväl kvinnors som mäns kunskaper, erfarenheter och värderingar.

Min fråga är därför varför regeringen valt att inte låta kvinnor ingå i den organisationskommitté som skall lägga grunden för den nya servicemyndigheten för högskolan m.m.

15 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställts

den 25 februari

1991/92:428 av *Ulla-Britt Åbark* (s) till kommunikationsministern om utbyggnaden av dubbelspår på västkustbanan:

Enligt telegram från TT säger statssekreterare Per Egon Johansson: Jag ser inga möjligheter att diskutera en tidigareläggning av en dubbelspårsutbyggnad på västkustbanan och efterlyser ett starkare engagemang från den regionen.

Jag får därför ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Är detta kommunikationsministerns uppfattning?

Enligt ett TT-meddelande har statssekreteraren i kommunikationsdepartementet uttalat att det inte är aktuellt med någon tidigareläggning av utbyggnaden av västkustbanan. Dessutom efterlyser han ett engagemang från regionen i fråga. Hade det bara hängt på engagemang från regionen skulle västkustbanan varit utbyggd för länge sedan. Om statssekreteraren är rätt citerad av TT vittnar det om en stor okunnighet i fråga om det arbete som läggs ner av många instanser i denna för regionen så viktiga infrastrukturfråga.

Med anledning av detta vill jag fråga kommunikationsministern:

När avser regeringen ta ställning till frågan om en tidigareläggning av västkustbanans utbyggnad?

16 § Kammaren åtskildes kl. 17.48.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 11 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 39 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 72 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 97 och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 26 februari

1 § Utökning av antalet suppleanter i socialutskottet.....	1
2 § Val av suppleant i socialutskottet.....	1
3 § Justering av protokoll.....	1
4 § Utrikespolitisk debatt.....	1
Talmannen	
<i>Avsnitt I</i> (allmän utrikespolitik).....	1
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Pierre Schori (s)	
Ian Wachtmeister (nyd)	
Bengt Hurtig (v)	
<i>Avsnitt II</i> (EES/EG-frågor m.m.).....	34
Mats Hellström (s)	
Bengt Dalström (nyd)	
Gudrun Schyman (v)	
Nic Grönvall (m)	
Daniel Tarschys (fp)	
Förste vice talmannen (om debattreglerna)	
Pär Granstedt (c)	
Jan Erik Ågren (kds)	
Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)	
<i>Avsnitt III</i> (övrigt).....	80
Anita Gradin (s)	
Karin Falkmer (m)	
Hadar Cars (fp)	
Birgitta Hambræus (c)	
Lars Moquist (nyd)	
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Göran Hägglund (kds)	
Annika Åhnberg (v)	
Hans Göran Franck (s)	
Inger Koch (m)	
Håkan Holmberg (fp)	
Maj Britt Theorin (s)	
Bertil Persson (m)	
Ingela Mårtensson (fp)	
Ingbritt Irhammar (c)	
Göran Lennmarker (m)	
Margareta Viklund (kds)	
Ylva Annerstedt (fp)	
Berith Eriksson (v)	

5 § Hänvisning av ärenden till utskott	118
Beslut om samlad votering	119
6 § Sekretess inom rättsväsendets informationssystem	119
Konstitutionsutskottets betänkande KU23	
<i>Beslut fattades efter 13 §</i>	
7 § Vissa riksdagsfrågor	119
Konstitutionsutskottets betänkande KU24	
<i>Beslut fattades efter 13 §</i>	
8 § Ändringar i uppbördslagens regler om överföring av skatt till främmande stat.	118
Skatteutskottets betänkande SkU14	
<i>Beslut fattades efter 13 §</i>	
9 § Förtidsåterbetalning av preliminär skatt.	119
Skatteutskottets betänkande SkU15	
<i>Beslut fattades efter 13 §</i>	
10 § Regional ledningsorganisation inom polisen	120
Justitieutskottets betänkande JuU9	
Debatt	
Karl Gustaf Sjödin (nyd)	
Britta Bjelle (fp)	
Ingvar Björk (s)	
<i>Beslut fattades efter 13 §</i>	
11 § Vissa ändringar i räddningstjänstlagen	128
Försvarsutskottets betänkande FöU7	
<i>Beslut fattades efter 13 §</i>	
12 § Beredskapsbudget för totalförsvarets civila del.	128
Försvarsutskottets betänkande FöU8	
<i>Beslut fattades efter 13 §</i>	
13 § Huvudmannaskapet för sjukreseadministrationen.	128
Socialförsäkringsutskottet betänkande SfU7	
Beslut.	128
Konstitutionsutskottets betänkande KU23	
Konstitutionsutskottets betänkande KU24	
Skatteutskottets betänkande SkU14	
Skatteutskottets betänkande SkU15	
Justitieutskottets betänkande JuU9	
Försvarsutskottets betänkande FöU7	
Försvarsutskottets betänkande FöU8	
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU7	
14 § Anmälan om interpellation	
1991/92:117 av Barbro Westerholm (fp) om sammansättningen av organisationskommittén för avveckling av UHÄ m.m..	130

15 § Anmälan om frågor

1991/92:428 av Ulla-Britt Åbark (s) om utbyggnaden av dubbelspår på västkustbanan.	130
1991/92:429 av Carl Fredrik Graf (m) om västkustbanans utbyggnad.	131

